

Tip vooraf: ga dit niet printen maar bestel het boek.

© Dit is document 0237 op www.stucom.nl: de volledige tekst van het boek Een Nieuw pinksteren? van L.J. Kardinaal Suenens (1904-1996), zoals deze staat afgedrukt op de pagina's 1 t/m 247 in Boek I van '*De heilige Geest, levensadem van de Kerk*' ©, in 2001 uitgegeven door FIAT-Vereniging in België.

Besteladressen en overzicht van Boek I, II en III:
zie 0238 op www.stucom.nl

L.J. Kardinaal SUENENS

(16 juli 1904 - 6 mei 1996)

De heilige Geest, Levensadem van de Kerk

Boek I

Een nieuw Pinksteren?

(1973)

*Heilige Geest,
hernieuw vandaag uw wonderen,
als een nieuw Pinksteren.*

(Johannes XXIII)

*De eerste nood van de Kerk is
voortdurend leven van Pinksteren.*

(Paulus VI)

De eerste uitgave werd verzorgd door Uitgeverij Emmaüs
n.v. Desclée De Brouwer - 1974

© Heruitgave door de FIAT-Vereniging – Pinksteren 2001
Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm
of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke
toelating van de FIAT-Vereniging

D/2001/7273/2

ISBN 90 75410-08-5

NUGI 632/636

© Uitgave van de FIAT-Vereniging
Kardinaal Sterckxlaan 117
B 1860 Oppem-Meise – België

Inhoudstafel

Boek I

Een nieuw Pinksteren?

Hoofdstuk I 13

DE HEILIGE GEEST, LEVENSADEM VAN DE KERK

1. Welke Kerk?
2. De twee dimensies van de Kerk
3. De Kerk luistert naar de Geest
Geestesgaven aanvaarden – Herders en gelovigen onder de
stuwung van de Geest – Openheid voor evangelische kritiek –
Open voor de vrijheid van de heilige Geest

Hoofdstuk II 31

DE CHARISMATISCHE ERVARING IN DE KERK

1. De heilige Geest, bezieler van de eerste Kerk
2. De heilige Geest en de uitstorting van zijn gaven
3. De charismatische ervaring door de eeuwen heen
4. Wederopleving in het Concilie

Hoofdstuk III 43

DE HEILIGE GEEST EN DE LITURGISCHE VERNIEUWING

De Heer Jezus en de heilige Geest – Eucharistie en heilige Geest
– De woorddienst – De eucharistische liturgie – De liturgie van
de sacramenten – Gebed en genezing – Pinksteren in de liturgie
en in het leven

Hoofdstuk IV 61

DE HEILIGE GEEST EN DE GODSERVARING

1. De jongeren en de godservaring
2. Experiëntieel en experimenteel
3. Geloof en ervaring
Tegenstellingen? – Subjectivisme? – Overdrijvingen – In
bijbeltaal – Illuminisme – Ervaring en christelijk leven
4. God ontmoeten
Gewone en buitengewone ervaring – Persoonlijke benadering

Hoofdstuk V 87

DE HEILIGE GEEST IN EEN HEDENDAAGSE RELIGIEUZE ERVARING

1. Oorsprong
2. Getuigenissen
3. Onderzoek naar een ervaring
Wat betekent de 'doop in de Geest'? – De ervaring van de Geest
en van de charismatische gaven

Hoofdstuk VI 105

BETEKENIS EN DRAAGWIJDTE VAN EEN ERVARING

1. Aanwezigheid en gave van onderscheiding
2. De boom beoordelen naar zijn vruchten
Christocentrisme – Gebedsleven – Bidden in tongentaal – Niet
wonderbaarlijk – Niet pathologisch – Wat is het in
werkelijkheid? – Godsdienstige betekenis van bidden in
tongentaal – Gebed en sociale actie – Verbondenheid met de
Kerk
3. Betekenis en draagwijdte van een ervaring
De normale christen – De gewone heiligheid – De beloofde
openbaringen van de Geest – Een genadestroom trekt voorbij

Hoofdstuk VII 135

DE HEILIGE GEEST EN DE CHRISTELIJKE AUTHENTICITEIT

1. Wat is een authentieke christen?
Bekering en doopsel – Persoonlijke ontmoeting – Ontmoeting met
onze Redder – Jezus ontmoeten als Heer – Het onthaal
2. De hedendaagse christen: ideaal en werkelijkheid
Een nader te onderzoeken vergelijking – Naar een nieuw type
christen – De christen van het jaar 2000
3. Naar meer christelijke authenticiteit
Een radicale verandering – De kinderdoop weer te berde – Een
noodzakelijke levensrevisie

Hoofdstuk VIII 159

DE HEILIGE GEEST EN DE NIEUWE GEMEENSCHAPPEN

1. Het oudste beeld van de Kerk: een christengemeenschap
2. Christendom is gemeenschap
Gemeenschapsleven, noodzaak van onze tijd – Wat is een christelijke basisgemeenschap?
3. Parochie en gemeenschap
Christelijke gemeenschap en parochiestructuur
4. Profetische rol van de levende christengemeenschappen

Hoofdstuk IX 181

DE HEILIGE GEEST EN DE CHRISTEN IN DE WERELD

1. Een conflictsituatie
2. Een dubbelzinnigheid wegwerken
3. De zending van de Heer, onder stuwning van de heilige Geest
4. De christen in de wereld, vervuld van de heilige Geest
Aanwezig zijn in de wereld – Tekenen van de tijden – Brief over de sociale dimensie van het christendom – Specifieke aanwezigheid – De wereld in opspraak brengen – De bron van het kwaad – De wereld

Hoofdstuk X 201

DE HEILIGE GEEST EN DE OECUMENISCHE VERWACHTING

1. De heilige Geest als geestelijke ontmoetingsplaats
2. De heilige Geest als leerstellig raakvlak
3. De heilige Geest en de interkerkelijke organische eenheid

Hoofdstuk XI 217

DE HEILIGE GEEST EN MARIA

1. De heilige Geest of Maria?
2. Maria onder de stuwning van de heilige Geest
3. Maria, onze Moeder in de Geest

Hoofdstuk XII 231

DE HEILIGE GEEST, MIJN HOOP

Zijn hoop verkondigen – Openstaan voor God – Openstaan voor de anderen – Ten opzichte van zichzelf – Besluit – Gebed

Nawoord 245

De heilige Geest op onze weg naar de Heer – Traditie – Vooruitgang

Noot van de uitgever

De geschriften van kardinaal Suenens met betrekking tot de Charismatische Vernieuwing zijn sedert lange tijd uitgeput. Onder de titel '*De heilige Geest, levensadem van de Kerk*' krijgt u deze geschriften gebundeld in drie boekdelen.

Het betreft: *Een nieuw Pinksteren?; De Charismatische Vernieuwing, pastorale richtlijnen; Oecumene en Charismatische Vernieuwing; Vernieuwing in de Geest en dienst aan de mens; Vernieuwing en Machten van het Kwaad; Rusten in de Geest.*

De titel '*De heilige Geest, levensadem van de Kerk*' is de titel die kardinaal Suenens gegeven had aan één van de hoofdstukken uit zijn boek *Een nieuw Pinksteren?*

De teksten werden niet herwerkt; alleen zijn de tijdsgebonden getuigenissen weggefallen om vooral de theologische en pastorale benadering in het licht te stellen. In deze teksten die geschreven werden over een periode van 15 jaar (1974 – 1988), hebben we ook de herhalingen weggelaten.

Soms is de onderverdeling van de hoofdstukken aangepast om meer harmonie te hebben in het geheel. In het tweede boek is in bijlage de tekst toegevoegd van de Congregatie voor Geloofsleer: *Lering over het gebed om van God genezing te bekomen* (sept.2000).

Het slot van boek III is een stuk uit het tweede deel van de Memoires van kardinaal Suenens, nl. *Gods onvoorziene wegen.*

Woord vooraf

Vijf jaar geleden heeft kardinaal Suenens ons verlaten om terug te keren naar het huis van de Vader. Gedurende zijn lang episcopaat en daarna nog tot op een gezegende leeftijd heeft hij de Heer gediend met de ijver van een apostel. Nooit is hij opgehouden te werken voor het welzijn van de Kerk, tot op de dag dat hij aan een religieuze zei, toen hij aankwam in het hospitaal: "Ik kom voor de grote overtocht". De dag nadien gaf hij zijn geest over in de handen van de Vader. Zoals Jezus kon hij in waarheid zeggen: "Alles is volbracht".

Wanneer wij terugkijken op dit mooie leven van een priester en een bisschop zijn we verbaasd over wat de Kardinaal verwezenlijkt heeft ten dienste van de Kerk, waarvan hij hield met heel zijn hart. Als bisschopsleuze had hij gekozen: 'In Spiritu Sancto'. De Geest heeft hem daadwerkelijk geleid op Gods onvoorziene wegen, zoals hij bij

herhaling gezegd heeft aan degenen die hem vragen stelden over de grote lijnen van zijn apostolische activiteit.

Een groot deel van zijn leven, van zijn geest en zijn hart, heeft hij gewijd aan de Charismatische Vernieuwing. Voor degenen die keken naar zijn uiterlijk of die luisterden naar zijn wat egale zware stem, of die vertrouwd waren met zijn eerder strenge levenswijze, was het helemaal niet voor de hand liggend dat kardinaal Suenens geroepen was om de 'kardinaal protector' te worden van de eerder enthousiaste charismatische beweging. Alles in de Charismatische Vernieuwing was in beweging; wanneer de Kardinaal sprak, was hij eerder onbewogen, behalve dan doorheen de sprankeling in zijn ogen.

Maar de Kardinaal had zich ten volle rekenschap gegeven van het belang van de Charismatische Vernieuwing voor de Kerk: van het goede dat zij kon meebrengen en van de gevaren van eventuele afwijkingen. Hij had het belang begrepen van een onderscheiding der geesten in de Kerk. Paus Paulus VI had dat eveneens begrepen toen hij de Kardinaal in de basiliek van Sint-Pieter te Rome deze taak toevertrouwde.

De stem van de Kardinaal klinkt niet meer: dat is het lot van alle stervelingen. Maar de overledenen spreken nog '*Defunctus adhuc loquitur*' – '*door het geloof blijft hij spreken, ook na zijn dood*' (Hebr. 11,4). Daarom is het een gelukkig initiatief om een nieuwe uitgave te verzorgen van een groot aantal teksten van de Kardinaal, die verschenen als *Documenten van Mechelen* of elders. Al deze geschriften horen thuis bij de 'onderscheiding der geesten', en ze hebben niets van hun nut en hun actualiteit ingeboet. Sommige van die geschriften hebben vanwege de Kardinaal een dosis moed gevraagd om ze te publiceren. Vandaag geven wij er ons rekenschap van hoezeer het van belang was dat die 'Kardinaal protector' tevens een veilige gids was, die bakens kon plaatsen langs de weg van de Vernieuwing, waarvoor destijds nog geen wegenkaart bestond.

Dank u, beste Kardinaal, dat u ons nog toespreekt, zelfs nu u teruggekeerd bent tot de Vader. Dank ook aan degenen die deze heruitgave gepland en verwezenlijkt hebben.

+ Godfried Kard. Danneels
Aartsbisschop van Mechelen-Brussel

De heilige Geest, levensadem van de Kerk

Het is een wezenlijk kenmerk van onze tijdgeest, dat een boodschap aanvaardbaar wordt naarmate ze vatbaar blijkt om uit te monden in hoop en toekomstverwachting.

W. Kasper

1. Welke Kerk?

Het woord 'Kerk' roept diverse beelden en modellen op. De Kerk kan gedefinieerd worden als hiërarchische maatschappij, Mystiek Lichaam van Christus, volk van God, lokale of universele gemeenschap, sacrament van Christus, dienst aan de wereld. De spanningen van het ogenblik komen gedeeltelijk voort uit het feit dat sommige mensen een van deze modellen als het enig mogelijke of als het voornaamste willen beschouwen. De waarheid is meer omvattend: de Kerk is zelf een mysterie dat in verband staat met de 'ondoorgroendelijke rijkdom van Christus' (Ef. 3, 8), die men in zijn totaliteit moet aanvaarden.

Toen ik jong was, werd de Kerk ons voorgesteld als een hiërarchische en juridisch volmaakte maatschappij, met alle machten die passen bij dat statuut. Een model van de burgerlijke en zelfs militaire maatschappij, met een hiërarchische indeling, met een als ideaal beschouwde eenvormigheid en met een strenge en omstandig omschreven discipline, die zowel de geestelijken als de leken betrof en zelfs aan de bisschoppen een reeks bureaucratische verplichtingen oplegde. De lijst van zaken waarvoor een bisschop toestemming aan Rome moest vragen, was ongelooflijk lang, en bevatte zelfs het vragen van toelating voor een religieuze om haar testament te wijzigen of voor een zieke priester om op zijn kamer de eucharistie te mogen vieren.

Het Tweede Vaticaans Concilie legde de nadruk op de Kerk als volk van God op weg en ten dienste van de wereld. De constitutie *Lumen Gentium* handelde in haar eerste hoofdstuk over het mysterie van de Kerk, maar gaf een overvloed aan voorstellingen van de Kerk, opdat wij het mysterie van God niet in onze te enge vakken zouden indelen. Daarna werd een bepaling van de Kerk gegeven als volk van God in zijn totaliteit. Zo kwam de voorrang van het doopsel duidelijk naar voren, dat wil zeggen de fundamentele gelijkwaardigheid van de kinderen van God, en werd bijgevolg een correctie aangebracht op een voorstelling die men nu ‘piramidevormig’ noemt, door het ambt te situeren in de kern zelf en in dienst van de gehele Kerk. Het perspectief werd op die wijze meer evangelisch dan juridisch, zonder dat de taak van de hiërarchie daarbij verloochend werd.

Naar ik meen, is thans voor ons, katholieken van de Latijnse ritus, het moment gekomen om de plaats en de betekenis van de heilige Geest beter te onderlijnen teneinde meer evenwicht te verkrijgen in onze visie op de Kerk. Ik zeg wel degelijk ‘wij van de Latijnse ritus’, want de Oosterse christenen - katholieken en orthodoxen - hebben dit steeds beklemtoond. Paulus VI heeft nog eveneens op de noodzakelijkheid ervan gewezen: “*Op de christologie en speciaal op de kerkleer van het Concilie moeten noodzakelijk een hernieuwde studie en een nieuwe cultus van de heilige Geest volgen, speciaal als noodzakelijke aanvulling van het Concilie*”.¹

Het is zeker mogelijk in de teksten van het Concilie talrijke verwijzingen naar de heilige Geest te ontdekken; die werden overigens dikwijls ingelast op uitdrukkelijk verzoek van de Oosterse concilievaders of naar aanleiding van het debat over de charismatische gaven. Maar wij moeten de ‘pneumatologische’ dimensie nog ten volle integreren als aspect van de gemeenschap met de heilige Geest.

Die gemeenschappelijke aanvaarding van de heilige Geest als levenbrengende en scheppende werkelijkheid in de Kerk kan ons de in gevaar gebrachte eenheid doen

¹ Audiëntie van 6 juni 1973, in: *Documentation Catholique*, nr.1635, 1973, p.601.

terugvinden tussen christenen die trouw zijn gebleven aan het institutionele kerkbeeld en christenen die bevrijd willen zijn van iedere organische band met die Kerk. Er heeft zich een tegenstelling afgetekend tussen enerzijds de talrijke christenen, de zogeheten ‘traditionelen’, die de Kerk vooral blijven beschouwen in haar zichtbare vormen, dat is dus hiërarchisch, liturgisch, theologisch en kerkrechtelijk, en anderzijds een minderheid onder de christenen, de zogenoemde ‘contesterenden’, die de Kerk opvatten als een menigte christenen ‘op zoek’, die het evangelie vanuit de beleving en de gebeurtenissen opnieuw willen interpreteren voor de dag van vandaag, zonder of bijna zonder te refereren naar de gevestigde Kerk.

Wij hebben de voorstelling enigermate schematisch gehouden om aldus de scheidingslijn te verduidelijken, die goddank meer onbepaald blijft; maar zo liggen de grenzen die met de dag duidelijker worden, vooral omdat veel jongeren weigeren zich te laten insluiten in het ‘instituut’ en zich, helaas, van de Kerk verwijderen of de steun van spontane groepen zoeken om onderling hun levensideaal uit te drukken.

Men is het er steeds meer over eens: het grote probleem dat de Kerk in onze tijd moet oplossen, is het herontdekken van de noodzakelijke verbondenheid van instituut met vrijheid. Die verbondenheid moeten wij niet gaan uitvinden; ze is niet van menselijke oorsprong en is niet het gevolg van een overeenkomst waarover moet worden onderhandeld. Die verbondenheid draagt een persoonlijke naam: ze heet de heilige Geest, die van nature gemeenschapsvormend is. Van binnenuit bezielt Hij de gehele Kerk. Hij geeft haar de zichtbare organen en raderen van haar structuur.

Dat zullen wij in het navolgende uitvoerig moeten uiteenzetten. In dit hoofdstuk moge het volstaan de diverse onderlinge betrekkingen tussen ‘instituut’ en ‘charisma’ aan te tonen.

2. De twee dimensies van de Kerk

In het dagelijkse spraakgebruik bedoelt men met de Kerk als instituut de zichtbare Kerk, zoals zij zich

voordoet in heel haar sociologische complexiteit, als erfstuk uit het verleden en met verschillen van volk tot volk. Dat is het 'establishment', zoals de massamedia de Kerk zien en haar in close-up voorstellen aan kijkers en luisteraars, onder diverse beelden, maar bij voorkeur vanuit een sensationele en dus misvormende hoek. Het gaat dan om de Kerk uit sociologisch standpunt, zoals zij aan toevalligheden is blootgesteld.

Voor de gelovige is de Kerk een realiteit van een heel andere orde; voor hem is zij een wezenlijk en onverbrekkelijk mysterie, zowel zichtbaar als onzichtbaar, een bemiddelaarster tussen Jezus en ons, met als opdracht het evangelie actueel te maken en te vertalen voor iedere generatie. Die Kerk volgens het evangelie bestaat uit mensen en is bijgevolg onderworpen aan alle wisselvalligheden van de menselijke zwakheid; maar zij is ook bezielde door de heilige Geest en met zijn macht bekleed en verzekerd van zijn trouw.

Er is verschil tussen de theologische structuur van de Kerk en de sociologie van die structuur. In de ogen van de gelovige bezit de kerkgemeenschap een institutionele ordening, die de Heer heeft gewild en ontworpen; die ordening is steeds gebonden aan de groei en de vitaliteit van een Kerk, die één is, heilig, katholiek en apostolisch. De schets hiervan treft men aan in de Schrift. In die Kerk ziet men de eerste christenen, getrouw blijvend aan de leer van de Apostelen, samenkomend voor gebed en eucharistie, verscheiden in een broederlijke gemeenschap, geleid door mannen met verantwoordelijkheid en die de inwendige orde en de band met de andere christengemeenschappen moeten verzekeren, bezorgd om de getrouwheid aan het toevertrouwde leergoed dat wordt overgedragen door erkende, gekwalificeerde en gemandateerde getuigen, en voor altijd verbonden met de eerste getuigen van de Verrijzenis van de Heer.

Dat zijn de hoofdlijnen van een geïnstitutionaliseerde Kerk, en ze behoren tot de essentie ervan.

De geschiedenis van de beginnende Kerk laat die structuren niet alleen zien, maar bewijst ook telkens weer

dat er in de Kerk geen breuk bestaat tussen de organisatie van de Kerk en de heilige Geest, die er de ziel en het leven van is.

Als laatste wachtwoord hebben de Apostelen van hun Meester het gebod gekregen zich niet op eigen initiatief te verlaten bij de uitvoering van hun zending, maar te wachten op Hem die hen zou bekleden met zijn macht en hen stuk voor stuk de volle waarheid zou openbaren, waarvan zij slechts een glimp hadden waargenomen. De gestructureerde Kerk is niet allereerst een juridische werkelijkheid, maar een sacramentele werkelijkheid. De heilige Geest rust op hen die Hij een opdracht geeft. “*Ontvang de heilige Geest*”, luidt het eerste woord dat wordt gericht tot wie ook, die gaat werken in naam van de Kerk. Nu nog zijn er geen sterkere woorden dan deze voor de geestelijke ambtsoverdracht bij de wijding van een bisschop: “*Moge hij, Heer, het ambt van verzoening in woorden en daden uitoefenen met de macht van tekenen en wonderen*”. Woorden, die geen mooischrijverij zijn, maar de uitdrukking van het geloof.

De Kerk van het evangelie is derhalve tegelijk zichtbaar en onzichtbaar. Nooit kan er sprake zijn van twee Kerken, van een Kerk die institutioneel zichtbaar is en van een andere Kerk die charismatisch en onzichtbaar is. Het samengaan van die twee dimensies behoort essentieel tot het kerkbegrip zelf.

Beschouwd vanuit het geloof, kan men een ‘geestelijke’ Kerk, die alleen trouw zou zijn aan het evangelie en aan de Geest, niet plaatsen tegenover een ‘institutionele’ Kerk, die enigerwijs zou worden gelijkgesteld met een kaderinstelling.

Paulus VI verklaarde: “*De heilige Geest, die de geestelijke gaven uitdeelt en tegelijk de Kerk bezielt, zorgt ervoor dat de charismatische bezieling en de juridische structuur van de Kerk op gelukkige wijze samengaan.*”²

² Aangehaald door ILARINO DA MILANO, in *Osservatore Romano*, 4 oktober 1973, p.5.

Het woord 'charisma', of gave, heeft ingang gevonden in het profane taalgebruik en betekent door begripsverruiming een buitengewoon talent, een persoonlijke invloedrijke kracht.

In de voor ons hier belangrijke godsdienstige en bijbelse betekenis is een 'charisma' een speciale gave, een waarneembare en vrije uiting van de heilige Geest, een speciale genade van God, bestemd voor de gehele Kerk. Wij komen daarop nog terug.

Het zal goed zijn, erop te wijzen dat onze hedendaagse terminologie niet altijd in overeenstemming is met die van Sint-Paulus. Sommige gelovigen plaatsen 'charisma' en 'ambt' tegenover elkaar en herleiden zo het ambt louter tot een functie die geregeld voor en in de gemeenschap wordt uitgeoefend door wie daartoe officieel werd aangesteld. Dat gaat regelrecht in tegen de gedachte van Sint-Paulus. Voor hem betekent 'charisma' zowel de mystieke of religieuze gaven van de Geest als de gemakkelijk waarneembare functies in de Kerk, zoals apostolaat, leerambt en bestuur. Anderzijds zegt Paulus met nadruk, alle charismatische gaven - en niet alleen de officiële functies - te beschouwen als ambten die vooral voor de dienst van de gemeenschap worden toegekend.

Deze paar beschouwingen lijken mij nuttig om valse dilemma's en schijnproblemen uit de wereld te helpen; ze mogen ertoe bijdragen om niet te scheiden "*wat God heeft verbonden*" (vgl. Mt, 19,6). Men mag nooit uit het oog verliezen, dat de Kerk niet kan bestaan zonder haar charismatische dimensie; een beroving daarvan zou gelijkstaan met een verarming, zelfs met een ontkenning van haar wezen. Zonder die dimensie zou de Kerk niet alleen beroofd zijn van een stuk van zichzelf - zoals een mens zonder handen - maar zou zij de Kerk niet meer zijn, en zou haar essentie verloren gaan.

In het Westen zijn wij geneigd de Kerk in christologische termen te beschrijven en haar als volledig door Christus uitgebouwd te beschouwen, terwijl de Geest er schijnt te moeten bijkomen, om de structuren die al volledig zijn tot stand gekomen kracht en leven te geven. Een dergelijke visie zou doen geloven, dat de Geest op een tweede moment komt bij de constitutie van

de Kerk. Neen, én de heilige Geest én Christus maken de Kerk uit; het is niet voldoende aan de Geest een bijkomende rol als bezieler en eenmaker toe te kennen. De tweevoudige aanwezigheid leidt overigens niet tot enig dualisme in de Kerk, want de Geest die haar de waardigheid schenkt, is de Geest van Christus zelf, die de macht heeft ontvangen om Hem mee te delen aan de Apostelen, als verdienste van zijn verlossend lijden.

De gevolgen van die eenheid zijn van groot belang voor het geestelijke, ascetische, liturgische, rituele, en apostolische leven van de Kerk. De Kerk is de vrucht van de zending van twee goddelijke Personen: die van de Zoon die mens wordt, die van de Geest die meegedeeld wordt, opdat de menselijke gemeenschap van de gelovigen het Lichaam van Christus en het universele sacrament van het heil zou worden.

Hiërarchie en charismata mogen dus niet tegenover elkaar worden geplaatst, evenmin als het werk van de Zoon en het werk van de Geest.

3. De Kerk luistert naar de Geest

GEESTESGAVEN AANVAARDEN

De twee dimensies van de Kerk ontmoeten elkaar in de diepte, maar wij moeten ook toegeven dat de geschiedenis melding maakt van momenten van spanning tussen die twee dimensies. Soms ontstaat die spanning uit het verzet van de hiërarchie tegen schijncharismatische christenen.

Pseudo-bovennatuurlijkheid is er volop; denk bijvoorbeeld maar aan het spiritistisch syncretisme in Brazilië en elders. De geestdrift bij de grote massa voor het extravagante nodigt uit de koelbloedigheid te bewaren. De gave van onderscheiding blijft moeilijk te hanteren en de verleiding is groot voor de hiërarchie om zich aan de veilige kant te houden. Het mag dan niet altijd een rechtvaardiging zijn, maar het is toch wel een verklaring van sommige vormen van wantrouwen en overdreven veroordelingen in de loop van de geschiedenis. Er zijn inderdaad niet zelden spanningen geweest tussen de hiërarchie en een stichter, bij het

DE HEILIGE GEEST, LEVENSADEM VAN DE KERK

ontstaan van geestesbewegingen naar aanleiding van een opkomende nieuwe kloosterorde. In het verleden steunden de vrijstellingen van kloosterlingen op dergelijke conflicten. Verscheidene stichters of stichtsters werden aanvankelijk verward met bepaalde dweepers uit hun tijd, zoals de fraticelli en de alumbados, om de figuren van Franciscus van Assisi en Ignatius van Loyola maar even op te roepen.

De lijdensweg van Grignon de Montfort is bekend: achtereenvolgens werd hem de jurisdictie onttrokken in acht bisdommen, door gezagdragers die in meerdere of mindere mate jansenist waren. Bekend is ook het wel uitzonderlijk geval van de stichtster van een congregatie die door het gezag werd uitgesloten en pas een halve eeuw na haar dood, kort voor haar zaligverklaring, opnieuw werd opgenomen - als relik.

HERDERS EN GELOVIGEN ONDER DE STUWING VAN DE GEEST

Dit lijkt me nog een belangrijke opmerking: men moet er zich voor hoeden de termen 'charisma - gelovigen' en 'herders - instituut' met elkaar te verbinden. De charismatische gaven zijn geen particulier bezit van de gelovigen. En, als men anderzijds aan het woord 'instituut' een brede betekenis geeft - en dan omvat het alles wat in de Kerk tot de hoofdstructuren van haar zichtbaarheid en tot de erfenis van heel haar verleden vanaf de eerste Kerk behoort - dan is het bestaan van het laïcaat evenzeer eigen aan de instelling van de Kerk als het bestaan van de hiërarchie.

De charismatische gaven zijn niet het voorrecht van een van beide. Onder de 'profeten' van onze tijd zou men evengoed leken kunnen aanhalen. Het woord 'profeet' is overigens moeilijk te hanteren en moeilijk te beoordelen: profeten zijn niet per se mensen over wie het meest wordt gesproken. Iedere gelovige is geroepen om van zijn geloof te getuigen, binnen en buiten de Kerk, en om de innerlijke krachten die eigen zijn aan zijn doopsel, naar voren te brengen.

Geen van de twee polen - hiërarchie of laïcaat - vertegenwoordigt op zichzelf het 'instituut'. Aan

weerskanten is de erfenis van het kerkelijk verleden aanwezig en levend, met inbegrip van het evangelie, als getuigenis van het geloof uit de eerste eeuwen. Samen moeten zij hun hedendaagse trouw aan het geloof ontdekken. Samen moeten zij de nieuwe ervaringen in het leven van de Kerk toetsen aan de inhoud van het evangelie. Essentieel is hier de gedachte van 'het volk van God', die Vaticaan II heeft verkondigd. Al te dikwijls wordt vergeten, dat 'het volk van God' niet in tegenstelling staat tot 'het bestuur', zoals dat voorkomt in de politieke terminologie. 'Volk van God' betekent hier: alle gedoopten, met inbegrip van paus en bisschoppen.

Bij het op weg zijn van het volk van God hebben de herders een eigen taak en dienstbaarheid. Die dienstbaarheid betreft de zichtbare eenheid van de Kerk. De herders worden niet in de eerste plaats aangesteld om te gebieden, maar om samen te houden, om de gemeenschap onder de mensen te waarborgen en om in te staan voor de continuïteit in de tijd en de goede verstandhouding tussen de plaatselijke kerkgemeenschappen. Een Kerk die verstoken zou zijn van een regelend element, zou in illuminisme en individualisme vervallen.

De herders zijn het beslissingsorgaan in de Kerk en zijn daarom verplicht in het bijzonder aandacht te schenken aan 'de tekenen van de tijd' en aan de profetische getuigenissen die zich van diverse kanten voordoen; zij moeten ze uit hun betrekkelijk isolement halen en ze, onder het hogere gezag van het evangelie, opnemen in de eenheid van het kerkelijk leven opdat de Kerk een nog betere getuige kan worden van het komende Rijk Gods. In de Kerk is er een voortdurende profetische aanwezigheid van de Geest, maar deze kan schitterend of bescheiden zijn. Mogelijk zal een 'profeet' de gewetens opwekken door een treffende boodschap die toch enigermate eenzijdig is. Dat is geen voldoende reden om niet naar hem te luisteren: de herders moeten het goede weten te onderscheiden, het aanvaarden, het opnemen in een ruimere en misschien meer evenwichtige visie.

DE HEILIGE GEEST, LEVENSADEM VAN DE KERK

Steeds is het dus dezelfde Geest, die de herders zowel opwekt opdat hun besluiten in overeenstemming zouden zijn met het evangelie, het leven van de Kerk en de komst van het Rijk Gods, als hen verplicht om alle uitingen van de Geest op te nemen. De Geest weerhoudt de Kerk ervan zichzelf als doel op zich te beschouwen, en verwijst steeds naar het komende Rijk Gods en naar de enige Heer, Jezus Christus.

OPENHEID VOOR EVANGELISCHE KRITIEK

Paradoxaal is wel dat de Kerk, die in iedere periode is ingelijfd in de historische context, behoefte heeft aan geregeld terugkerende kritiek en correctie om haar zending trouw te blijven. Van nature is zij geheel en al betrokken op het Woord van God, en deze fundamentele onderworpenheid verplicht haar tot geregelde herbronning. De Geest maakt haar onophoudelijk los uit haar eigen engheid, haar compromissen en ook haar zonden, daar de Kerk uit mensen bestaat, die onvolmaakt zijn en ontrouw aan het ideaal dat zij geroepen zijn te dienen.

De zuiverende kritiek kan zowel van binnen als van buiten komen, soms ook van haar tegenstanders. *Fas est ab hoste doceri* (Men behoort ook van zijn vijanden te leren); dat spreekwoord geldt ook voor de Kerk.

De gezagdragers hebben de verplichting te luisteren en op tijd hun eigen verantwoordelijkheid op zich te nemen en zo te vermijden dat zij tot achterhoedegevechten worden gedwongen. Het is opvallend hoe 'de kinderen van het licht' achterblijven bij 'de kinderen van de wereld' om zelfkritiek te aanvaarden en methoden en resultaten onbevooroordeeld en streng te evalueren. Wij zien dat bedrijfsleiders een beroep doen op deskundigen om het hele raderwerk van hun organisatie ter plaatse door te lichten en zo de technische of psychologische fouten te ontdekken en maatregelen te nemen tegen alles wat een rem is voor het goed functioneren. Ik weet wel dat de Kerk geen maatschappij is die met dergelijke bedrijven vergeleken kan worden, maar er zijn wetten die voor om het even welke instelling gelden, als het erom gaat mensen te doen samenwerken

voor bepaalde doeleinden. Een kritisch onderzoek weten te aanvaarden en het te bevorderen, maakt deel uit van de spelregels van ieder menselijk bedrijf, en die kan men niet ongestraft verwaarlozen.

De Kerk heeft zelfs een blijvend aanwezige reden om zichzelf op menselijk vlak onder kritiek te plaatsen. Zij is geen maatschappij zoals elke andere. De boodschap die zij belichaamt en die haar reden van bestaan is, is zowel voor haar zelf een voorschrift als voor hen tot wie zij zich richt.

De 'instelling met een boodschap' die de Kerk is, is ook een maatschappij van een eigen type, die, meer dan welke andere ook, aan verandering onderhevig is. Haar boodschap verandert niet en de instelling, die steeds in dienst van de boodschap moet staan, is verplicht de zich opdringende veranderingen toch gaandeweg te aanvaarden. Het instituut mag zich nooit definitief vastnestelen. Evenals de Mensenzoon heeft ook zij geen 'steen om haar hoofd te laten rusten': de eschatologische spanning legt haar een steeds opnieuw beginnende pelgrimstocht op, zonder dat zij daarom moet afzien van bepaalde grondstructuren, die beslissend en constitutief blijven en de werking bepalen.

Hebben wij vaste grond onder de voeten, dan ligt het terrein open voor iedere opbouwende kritiek die erop gericht is de Kerk steeds meer trouw te doen zijn aan zichzelf, dat is aan Jezus.

De Kerk moet veelvuldig van op afstand haar eigen beeld bezien en zich in de spiegel bekijken om het 'beeld van haar jeugd' terug te vinden en het niet meer te vergeten, zoals de aanbeveling van de heilige Jakobus luidt (vgl. Jak. 1, 23). De kerkgeschiedenis is voor ons allen een les in nederigheid.

Maar ook een les in hoop. Wij leren hoe de meest verbijsterende tijden de voorbereiding zijn geweest van onverwachte nieuwe tijden.

OPEN VOOR DE VRIJHEID VAN DE HEILIGE GEEST

De Kerk van de Heer gehoorzaamt in al haar dimensies aan dezelfde en ene Geest. Als zichtbare en aardse maatschappij heeft zij zeker behoefte aan wetten

en raderwerk. Zij kan eenvoudig niet zonder recht en wetgeving, maar zij dient zorgvuldig ieder juridisme en legalisme te vermijden. Onafgebroken moet het kerkelijk recht geconfronteerd worden met de Geest en van Hem zijn stuwning ontvangen. Het evangelie is, in eminente betekenis, de hoogste wet. In hoogste instantie heersen het Woord van God en de Geest van Jezus over de Kerk, en iedere hiërarchie staat hun ten dienste.

Het gevaar voor juridisme wordt groter, als het centrale gezag te strikte wetten op wereldvlak uitvaardigt, met al de gevaren van dien als ze concreet moeten worden toegepast op zeer verscheiden situaties. De verleiding is groot om de kerkelijke eenheid na te streven door middel van decreten of wetten, waarbij eenheid en eenvormigheid verward worden.

Nog niet zo lang geleden waarschuwde patriarch Athenagoras de orthodoxe Kerk tegen juridisme. *“Wij hebben”,* zo zei hij, *“van de Kerk een organisatie zoals een andere gemaakt. Wij hebben alles ingespannen om die tot stand te brengen; nu spannen wij alles in om haar te doen functioneren. En dat loopt nu min of meer, eerder min dan meer, maar het loopt. Maar het loopt als een machine, niet zoals het leven.”*³

Om dit hoofdstuk te besluiten zou ik u volgende tekst, eveneens van orthodoxe oorsprong, ter overweging willen voorstellen.

Hij is van de hand van metropoliet Ignatios van Lattaquié en werd uitgesproken op de Wereldraad van Kerken te Upsala. Hij nodigt ons uit om de voorrang van de Geest als levensbeginsel van de Kerk te erkennen.

*‘Zonder de heilige Geest, is God ver verwijderd,
blijft Christus in het verleden,
is het evangelie dode letter,
de Kerk niet meer dan een organisatie,
het gezag een overheersing,
de missie een propaganda,
de eredienst een bezwering,*

³ OLIVIER CLEMENT, *Dialogues avec le Patriarche Athénagoras*, Parijs, Fayard, 1969, p. 154.

*het christelijk leven een slavenmoraal.
Maar met de Geest,
wordt de kosmos opgetild
en zucht hij bij de geboorte van het Rijk Gods,
komt de verrezen Christus tegenwoordig,
is het evangelie een levenskracht,
betekent de Kerk een communie in de Drie-
eenheid,
is het gezag een bevrijdende dienstbaarheid,
de missie een pinkstergebeuren,
de liturgie een herdenking en een anticipatie,
wordt het menselijk handelen vergoddelijkt.⁴*

⁴ Conseil Oecuménique des Eglises, *Rapport d'Upsal*, 1968, Genève, 1969, p.297.

De charismatische ervaring in de Kerk

*Lang vóór de heilige Geest een artikel van het Credo
werd, was Hij beleefde werkelijkheid
in de ervaring van de eerste Kerk.*

Eduard Schweitzer

Tot nu toe hebben wij gewezen op de overeenstemming tussen de twee dimensies van de Kerk, de institutionele en de charismatische. Thans moeten wij de charismatische dimensie van naderbij beschouwen, zoals zij zich in de Kerk voordoet, van de aanvang af tot aan het Tweede Vaticaans Concilie.

1. De heilige Geest, bezieler van de eerste Kerk

De openbaringen van de Geest of charismatische gaven zijn, zoals eerder werd gezegd, gaven van de Geest die worden gekenmerkt door hun zichtbaarheid en door hun betrokkenheid op de gemeenschap met het oog op de opbouw van het Rijk Gods.

Als de stralen van de morgenzon breken ze uit op pinkstermorgen, en ze verschijnen op iedere bladzijde van de geschiedenis van de eerste Kerk.

Een enkele blik in de Handelingen van de Apostelen maakt het al zeer duidelijk. Wij kiezen dit geïnspireerde boek niet uit om er voorrang aan te verlenen. De Handelingen moeten, zoals wij weten, gelezen worden in het licht van de andere bronnen, en niet andersom. Maar de concrete voorbeelden die Sint-Lucas geeft, zijn bijzonder treffend.

Van de eerste bladzijde af ziet men de heilige Geest zich op een opvallende, zelfs verontrustende wijze openbaren; zijn optreden is immers veelvuldig, onverwacht en soms overweldigend. Hij leidt duidelijk het spel

en Hij bezielt de Apostelen en de gemeenschap van de gelovigen. Hij treedt zo op in het dagelijkse leven van de Kerk en in haar verbreiding in het Romeinse Rijk, dat men heeft kunnen zeggen dat de Handelingen van de Apostelen als het ware een vijfde evangelie zijn: het evangelie van de heilige Geest.

Zodra Petrus op pinkstermorgen uit het cenakel komt, roept hij die mysterieuze uitstorting van de Geest op, die de profeet Joël had voorspeld: *“Het zal geschieden in de laatste dagen, zegt God, dat Ik mijn Geest zal uitstorten over alle mensen: uw zonen en dochters zullen profeteren, uw jonge mannen visioenen zien, de ouderen onder u zullen droomgezichten ontvangen, ja zelfs over mijn dienaars en dienaressen zal Ik in die dagen mijn Geest uitstorten... voordat de dag des Heren komt, groot en heerlijk”* (Hand.2, 17-20; Joël 3, 1-4).

In afwachting van de wederkomst van de Heer, waarop de majesteit van God in haar volheid bekend zal worden gemaakt, is de heilige Geest aan het werk. Men voelt Hem op iedere bladzijde van de Handelingen: meer aanwezig, meer werkzaam dan de mensen wier geschiedenis wordt verhaald en wier namen worden vermeld. Over Hem wordt gesproken als over de dierbare en zekere aanwezige. Zelfs als Lucas Hem niet noemt, wordt men Hem gewaar als een watermerk dat ieder blad doorstraalt. Hij is de leider van het grote apostolische spel; Hij weeft de onzichtbare levensdraad.

De Geest geeft de woorden in die gesproken moeten worden tot het sanhedrin, de proconsuls of de landvoogden van Rome. Hetzelfde geldt voor de predikatie van iedere dag. *“Het woord dat ik u verkondigde, had niets te danken aan de overredingskracht van de ‘wijsheid’, maar het getuigde van de kracht van de Geest, opdat uw geloof niet zou steunen op menselijke wijsheid, maar op de kracht van God”* (1 Kor.2, 4-5).

Hij is de ingever van de apostolische stoutmoedigheid: *“De Geest sprak tot Filippus: Ga naar de reiskoets en blijf in de nabijheid”* (Hand.8, 29). Of: *“Toen zij uit het water gekomen waren, rukte de Geest des Heren Filippus weg; de eunuch zag hem niet meer”* (Hand.8, 39).

Hij is de sterkte van de martelaren: *“Vervuld van de heilige Geest, staarde Stefanus naar de hemel en zag Gods heerlijkheid en Jezus staande aan Gods rechterhand”* (Hand.7, 55).

Hij leidt Petrus naar het huis van Cornelius: *“Petrus dacht nog na over het visioen, toen de Geest tot hem sprak: Daar zijn twee mannen die naar u vragen. Ga terstond naar beneden en reis zonder bedenken met hen mee, want Ik heb hen gezonden”* (Hand.10, 19-20).

Hij kiest de Apostelen uit: *“Terwijl ze eens voor de Heer het heilig dienstwerk verrichtten en vastten, sprak de heilige Geest: Zonder mij Barnabas en Saulus af voor het werk, waartoe Ik hen heb geroepen”* (Hand.13, 2).

Hij is de vreugde van de vervolgd en hun vastberadenheid: *“Maar de joden... veroorzaakten een vervolging tegen Paulus en Barnabas en verjoegen hen uit hun gebied... De leerlingen echter waren vervuld van vreugde en van de heilige Geest”* (Hand.13, 50, 52).

Hij gaat voor bij de beslissingen die de toekomst van de beginnende Kerk binden, en de Apostelen delen hun richtlijnen mee met deze woorden: *“De heilige Geest en wij hebben namelijk besloten u geen zwaardere lasten op te leggen...”* (Hand.15,28).

Hij geeft de weg aan die de Apostelen volgen; Hij geleidt en weerhoudt hen: *“Daarna trokken ze door Frygië en de lanstreek Galatië, omdat zij door de heilige Geest ervan weerhouden waren het woord te verkondigen in Asia. In Mysië gekomen maakten zij aanstalten om naar Bitynië te reizen, maar de Geest van Jezus stond hen dit niet toe”* (Hand.16, 6-7).

Heel speciaal geeft Hij richting aan de zendingsactiviteit van Sint-Paulus. *“En nu bevind ik mij, gebonden door de Geest als ik ben, op weg naar Jeruzalem, zonder dat ik weet wat mij daar zal overkomen; alleen verzekert mij de heilige Geest van stad tot stad, dat boeien en kwellingen mij wachten. Maar aan mijn leven hecht ik voor mijzelf niet de minste waarde...”* (Hand.20, 22-24).

Dat is de werkelijkheidszin, waarmee de oude Kerk haar geloof in de heilige Geest weergaf en beleefde.

2. De heilige Geest en de uitstorting van zijn gaven

De heilige Geest doet zich voor als de kracht die de Kerk voortstuwt op de wereldwegen en die haar een missionaire dimensie en katholiciteit geeft.

Ook brengt Hij de levende eenheid van het Mystiek Lichaam tot stand doordat Hij de christenen heiligt en ze met zijn kracht bekleedt. Sint-Paulus toont op iedere bladzijde de alomtegenwoordige werkzaamheid van de Geest aan.

Jezus zelf had aangekondigd, dat de door Hem gezonden Geest zich aan de zijnen openbaar zou maken door verbluffende genaden en gaven, zodat zijn leerlingen zelfs grotere dingen dan Hij zouden verwezenlijken, ook mirakelen.

De charismatische gaven, die in de beginnende Kerk uitbarstten als bloemknoppen in de lente, zijn wezenlijk gevarieerde en zichtbare openbaringen van één enkele werkelijkheid: het uitbundige leven van de Geest in de ziel van de christenen.

Die gaven worden verleend tot opbouw van de Kerk; ze vullen elkaar aan. Sint-Paulus wijst met klem op hun samenhang, in deze bekende tekst: *“Er zijn verschillende gaven, maar slechts één Geest. Er zijn vele vormen van dienstverlening, maar slechts één Heer. Er zijn allerlei soorten werk, maar er is slechts één God, die alles in allen tot stand brengt. Maar aan ieder van ons wordt de openbaring van de Geest meegedeeld tot welzijn van allen. Aan de een wordt door de Geest een woord van wijsheid gegeven, aan een ander een woord van kennis krachtens dezelfde Geest, aan een derde door dezelfde Geest het geloof, aan weer anderen schenkt de ene Geest gaven om ziekten te genezen, om wonderen te doen, de gave van de profetie, de onderscheiding van geesten, velerlei taal of de vertolking ervan. Maar alles is het werk van een en dezelfde Geest, die aan ieder zijn gaven uitdeelt zoals Hij het wil.”* (1 Kor.12, 4-11)

Het zojuist aangehaalde twaalfde hoofdstuk uit de eerste brief aan de Korintiërs gaat als een voorrede vooraf aan het dertiende, waar Paulus een beschrijving geeft van de unieke en belangrijkste gave: de liefde, de enige die blijft. De liefde overheerst alles en is de zon van het christelijk leven dat door de Geest wordt uitgestort, maar haar licht verduistert niet de schittering van de sterren die ons toeschijnen in de nacht.

Zo spreekt Sint-Paulus bijvoorbeeld van de geestelijke gave van het woord van wijsheid en van kennis (1 Kor.12, 8), van de gave van geloof (1 Kor.12, 9), van de gave van lering (Rom.12, 7; vgl. 1 Kor.12, 28-30; 14, 26), van opwekking of barmhartigheid (Rom.12, 8), van dienstbetoon (Rom.12, 7), van onderscheiding van geesten (1 Kor.12, 10), van hulpbetoon en bestuur (1 Kor.12, 28).

Naar de geest van Paulus vertoont de Kerk zich helemaal niet als een eenvoudig administratieve organisatie; zij is het Mystieke Lichaam van de levende en persoonlijke Christus en door de Geest beziel.

3. De charismatische ervaring door de eeuwen heen

Wie de Schrift leest, vraagt zich onmiddellijk af: waarom is een dergelijke charismatische rijkdom opgehouden in de loop van de eeuwen? De heilige Johannes Chrysostomos vroeg zich dat reeds af, en antwoordde naar best vermogen. Volgens hem had de beginnende Kerk behoefte aan een voorkeursbehandeling om haar missionair elan te ondersteunen en ging het eigenlijk om een uitzonderlijke toestand. Een zwak en onbeholpen antwoord. Feitelijk is er nooit een eind gekomen aan dat charismatische verschijnsel in de Kerk. Want de Geest blijft zichzelf trouw.

Aan het eind van de tweede eeuw constateerde Sint-Ireneüs nog het voortbestaan van de uitzonderlijke geestelijke gaven en beschouwde ze als iets algemeen bekends: *“Talrijke broeders in de Kerk”, zo schreef hij, “bezitten profetische gaven, spreken in verscheidenheid*

van talen, dankzij de Geest, openbaren de geheimen van de mensen tot hun voordeel en geven uitleg over het mysterie van God.”⁵

Geleidelijk aan wordt de godsdienstige literatuur bescheidener op dat gebied; de zichtbare openbaringen van de Geest nemen af in de kerkgemeenschap naarmate het geloof verzwakt en het christendom voor velen steeds meer een sociologisch verschijnsel wordt. Men vindt die openbaringen niet meer op ruime schaal, maar ze blijven waarneembaar waar het geloof sterker wordt doorleefd, nl. in de meer beperkte wereld van monniken en kloosterzusters, en inzonderheid bij de stichters van orden of religieuze congregaties.

Aanvankelijk is het monnikendom immers een charismatische beweging. Het predikt een ascese die een overwinning van de Geest is op de duistere machten van wereld, vlees en duivel. De hele literatuur van de ‘Apophtegmata Patrum’ (Spreuken van de Vaders) staat vol met de gaven van profetie en wonderlijke macht, speciaal de gave van genezing. De overdrijvingen en naïeve opvattingen van die tijd kunnen toch niet verbergen dat de christenen van de eerste generaties, met een levendig en krachtdadig geloof, in de werkzaamheid van de Geest en in zijn gaven geloofden.

De waarachtige monniken treden naar voren als geestelijke vaders, die in staat zijn anderen te leiden op de wegen van de Geest. Speciaal in de Oosterse traditie beschouwt het christenvolk de monniken nog steeds als geestelijke wijzen die men graag raadpleegt.

Wat de charismatische gaven betreft, wijzen de geestelijke schrijvers erop, dat men met zorg de onderscheiding van geesten moet toepassen en de gaven nooit mag beschouwen als doel op zich, maar steeds als middel in dienst van een inniger liefde. Het bestaan van de gaven wordt niet in twijfel getrokken. In de loop van de tijden heeft de kerkelijke overheid, uitgezonderd in sommige perioden van reactie tegen sectaire misbruiken, een over het algemeen positieve houding aangenomen. Zieleherders zoals Sint-Athanasius en Sint-Basilius,

⁵ IRENEÛS, *Tegen de ketterijen*, V, 6, 1.

steunden op de monniken om een godsdienstig reveil te bewerken.

In de elfde eeuw spreekt een bekend Byzantijns monnik, de heilige Simeon, genaamd de nieuwe theoloog, een sterk charismatische taal. Voor hem is Pinksteren steeds actueel; het is de Geest die ons met Christus verbindt en ons naar de Vader voert, nadat het berouw de toegang tot het innerlijk licht van de Geest voor ons heeft vrijgemaakt. Alleen wie de Geest hebben ervaren, leken of niet, zegt hij, kunnen waarlijk anderen leiden.

Heeft het Westen een minder opvallende leer over de heilige Geest, toch is daar hetzelfde geloof werkzaam, voornamelijk in het leven van ordestichters en heiligen. De heilige Ignatius van Loyola schrijft klassiek geworden gedachten over de onderscheiding van geesten, en hij staat beslist niet alleen. Vóór hem en na hem zijn er godgeleerden en geestelijke schrijvers die de gaven bestuderen en het gebruik ervan richten. Johannes van het Kruis en Theresia van Avila kunnen weliswaar verschillende meningen hebben over de betekenis van de vertroosting en de zintuiglijke voorstellingen in het geestelijk leven - Theresia kiest voor een menselijker christendom dan Johannes van het Kruis - maar beiden maken een uiterst diepe ervaring van God door.

Om de aanwezigheid van buitengewone charismatische gaven tot op heden aan te tonen, zou men de levens van ons meer nabije heiligen moeten herlezen. Een nuchtere lezing van heiligenlevens - ik denk aan de Pastoor van Ars, aan Don Bosco, aan vele anderen - zou ons die onloochenbare charismatische gaven doen opmerken: onderscheiding van geesten, profetieën, genezingen... Men mag dus niet beweren, dat de charismatische gaven tot het verleden behoren.

4. Wederopleving in het Concilie

Het Concilie toonde zich ontvankelijk en open voor de charismatische gaven in een zeer evenwichtige tekst, waar de onmisbare voorzichtigheid geen beletsel was om het steeds actuele belang ervan te erkennen. Wij zouden geneigd zijn eraan toe te voegen: en thans actueler dan ooit.

Wij citeren de twee belangrijkste zinsneden uit de conciliedocumenten. In *Lumen Gentium*, nr.12, leest men:

“Bovendien heiligt en geleidt dezelfde heilige Geest het volk van God niet alleen door de sacramenten en bedieningen, Hij versiert het niet alleen met deugden, maar, 'aan ieder zijn gaven uitdelend zoals Hij het wil' (1 Kor.12, 11), verspreidt Hij onder de gelovigen van elke rang ook bijzondere genaden, die hen geschikt en bereid maken om allerlei werken en taken die voor de hernieuwing en de verdere uitbouw van de Kerk dienstig zijn op zich te nemen, zoals er geschreven staat: 'Aan ieder wordt de openbaring van de Geest meegedeeld tot welzijn van allen' (1 Kor. 12, 7). Deze charismatische gaven kunnen wonderbaar zijn of ook eenvoudiger en breder verspreid. Aangezien zij voor de noden van de Kerk bijzonder doelmatig en nuttig zijn, moeten wij ze met dankbaarheid en vertroosting aanvaarden. Doch de buitengewone gaven mogen wij niet overmoedig najagen, noch er met aanmatiging vruchten van apostolisch werk van verwachten. Het oordeel over hun echtheid en hun ordelijke beoefening komt toe aan degenen die in de Kerk leiding te geven hebben en wier bijzondere taak het is om niet de Geest uit te doven, maar alles te onderzoeken en het goede te behouden (vgl.1 Tess.5, 12, 19-21).”

Dezelfde leer vindt men in het Decreet over het lekenapostolaat 'Apostolicam actuositatem', nr.3:

“De heilige Geest, die het volk van God heiligt door het ambt en door de sacramenten, verleent aan de gelovigen bovendien bijzondere gaven (vgl.1 Kor.12, 7) om dit apostolaat te kunnen verrichten; 'Hij deelt ze aan ieder uit zoals Hij het wil' (1 Kor.12, 11), opdat 'ieder die met de gaven zoals hij die heeft ontvangen de anderen dient' ook zelf, 'als goede beheerders van Gods veelsoortige genade' (1 Petr.4, 10), bijdraagt in de opbouw van het gehele lichaam in de liefde (vgl.Ef.4, 16). Aan elke gelovige die deze charismatische gaven, ook al zijn het zeer eenvoudige, ontvangt, wordt daarmee het recht en de opdracht verleend, deze in de Kerk en in de wereld te gebruiken tot welzijn van de mensen en tot opbouw van de Kerk in de vrijheid van de heilige Geest, die 'blaast

waarheen Hij wil' (Joh.3, 8). Hij moet dat in gemeenschap met zijn broeders doen, en heel speciaal met zijn herders, omdat het hen toekomt over de authenticiteit en het orderlijk gebruik van deze gaven te oordelen: niet zo dat zij de Geest uitdoven, maar door alles te onderzoeken en het goede te behouden (vgl. 1 Tess.5, 12, 19-21)."

Door de aandacht op de charismatische gaven te vestigen, nodigde het Concilie het volk van God uit, zich sterker bewust te worden van de voortdurende en daadwerkelijke aanwezigheid van de heilige Geest in de Kerk. Het gebeurde ook in de andere teksten - er zijn 252 verwijzingen naar de heilige Geest in de conciliedocumenten - maar speciaal in de liturgiehervormingen die werden ondernomen in de geest en onder de stuwing van het Concilie. Het is opvallend hoezeer de heiligende werking van de Geest naar voren komt in de vernieuwde formuleringen van de liturgische en sacramentele vieringen. In het hiernavolgende hoofdstuk willen wij hiervoor de bijzondere aandacht vragen om nog sterker de actualiteit van de Geest onder ons te doen uitkomen.

Hoofdstuk III

De heilige Geest en de liturgische vernieuwing

*De Kerk is tegelijk op de eucharistie
en op Pinksteren gegrondvest.*

Paul Evdokimov

DE HEER JEZUS EN DE HEILIGE GEEST

Handelend over de eucharistie heeft het Concilie, in het *Decreet over het ambt en het leven van de priesters*, prachtig gezegd: “dat de eucharistie het lichaam van Christus is ‘tot leven gewekt en levengevend door de heilige Geest’”. Die woorden zijn het overwegen waard: ze beklemtonen op bewonderenswaardige wijze de band tussen de eucharistie en de heilige Geest, tussen het paasfeest van Christus en het pinksterfeest van de heilige Geest; ze leiden ons binnen in de kern van alle liturgisch en christelijk leven.

Als de uitdrukking ons verbaast, komt het dan niet doordat wij te gemakkelijk Jezus en de heilige Geest naast elkaar plaatsen, en wij niet duidelijk genoeg de onverbreekelijke band zien die de glorievolle, verrezen en levende Heer verbindt met de heilige Geest die zijn werk voltooit en actualiseert? Wij moeten begrijpen dat de Heer thans in zijn Kerk werkzaam is door en in de heilige Geest, krachtens de belofte van de Vader. Men kan stellig nu eens de klemtoon leggen op Christus en dan weer op de Geest; maar al zijn zij onderscheiden, zij zijn nooit gescheiden: in het concrete christelijk leven hebben zij een tweevoudige en énige referentie.

EUCHARISTIE EN HEILIGE GEEST

Wanneer wij de maaltijd des Heren vieren, gaat onze aandacht als vanzelf naar de gaven die bij de offerande op de heilige tafel werden neergelegd: het brood en de kelk. Onze blik zou vooreerst moeten gaan naar Hem die ons aan zijn tafel nodigt en die tot de zijnen

op Witte Donderdag heeft gezegd: “*Vurig heb Ik verlangd dit paasmaal met u te eten*” (Lc. 22,15). Zo gaat het ook nu nog: de Heer verlangt allereerst zich met ons te verenigen. Hij bemint steeds als eerste en nodigt ons uit tot de tafel waar Hij onzichtbaar aanwezig is, terwijl de priester in zijn Naam zichtbaar voorgaat. De eucharistie, dat is steeds Jezus die de zijnen vergezelt, in afwachting van de blijvende wederkomst aan het einde der tijden. Ze is tegelijk en onverbrekkelijk een handeling van de Heer en een handeling van de Kerk, of beter: een handeling van de Heer in en voor zijn Kerk.

Maar die handeling van de Heer is niet gescheiden van een werkzaamheid van de Geest. Door Hem is de Meester midden onder ons, op een nieuwe, sacramentele, actuele wijze.

De eucharistie die wij vieren, openbaart de heerschappij en de macht van de verheerlijkte Jezus onder ons, maar die heerlijkheid komt Hem toe vanwege de Geest, zoals werd voorspeld: “*Hij zal Mij verheerlijken*” (Joh. 16, 14). Jezus is Heer in en door de heilige Geest. De Geest maakt het verleden van Jezus weer actueel, en meer in het bijzonder zijn Pasen, zijn zegevierende overgang van de dood naar het leven. De interventie van de Geest ligt niet aan de rand maar in het hart van onze liturgische vieringen. Hij is niet alleen werkzaam bij de consecratie in de verandering van brood en wijn tot zijn Lichaam en Bloed, zijn heiligende werking doordringt ook de gelovigen die eraan deelnemen.

Dat is een traditiegetrouwe visie. Een oude anafora, of Grieks canongebed, toegeschreven aan Johannes Chrysostomos, beklemtoont duidelijk de tweevoudige verandering die aan de heilige Geest wordt toegeschreven: “*Wij roepen U aan, wij bidden en smeken U uw heilige Geest over ons en over de aangeboden gaven te zenden en van dit brood het kostbare Lichaam van uw Christus te maken door het te veranderen door uw heilige Geest (Amen), en van deze beker het kostbare Bloed van uw Christus, door het te veranderen door uw Geest (Amen), opdat zij voor degenen die er deel aan zullen hebben zouden worden: de zuivering van de ziel, de vergiffenis van de zonden, de mededeling van uw*

*heilige Geest, de volheid van het Rijk Gods, de zekerheid tegenover U en niet het oordeel en de veroordeling.”*⁶

Er is dus als het ware een dubbele epiclese, of aanroepingsgebed: een handeling van de Geest betreffende de te consacrerende gaven, een werking van de Geest op de christengemeenschap die zich daardoor zal voeden en daaruit de bron van een vermeerderde liefde zal putten. Want de mededeling van de Geest aan de gelovigen is allereerst een genade van groei in de liefde, die ons in God met elkaar verbindt. Na de consecratie bidden wij tot God: *“Bevestig uw Kerk die in ballingschap is zolang de wereld duurt, en maak haar één in liefde en geloof”* (Canon II).

Dat is de grondreden waarom de kerkgemeenschap in de eucharistieviering de komst van Gods Geest afsmeekt.

Een oude tekst van Fulgentius van Rapse drukt dat zeer scherp uit; ik haal er een passage van aan: *“Omdat Christus voor ons uit liefde is gestorven, vragen wij, als wij in het offer de gedachtenis van de overledenen vieren, dat deze liefde ook aan ons zou worden gegeven door de komst van de heilige Geest.*

Wanneer Hij de gaven van de liefde en van de eensgezindheid schenkt of vermeerdert, vooral dan eigenlijk, wordt de heilige Geest erkend.

Als de gemeenschap vraagt, dat de heilige Geest tot haar wordt gezonden, in het offer van het Lichaam en het Bloed van de Heer, smeekt de Kerk dus om de gave van de liefde, waardoor zij de eenheid van geest in de band van de liefde kan bewaren.”

Belangrijk is: die heiligende werking betreft niet alleen de opgedragen eucharistische gaven, maar raakt ook de innerlijke gesteldheid van de gelovigen die ze in ontvangst zullen nemen. De aanbidding van Godswege en de aanvaarding vanwege de mens treffen elkaar in hetzelfde mysterie van de Geest.

⁶ F.E. BRIGHTMAN EN G.E. HAMOND, *Liturgies Eastern and Western*, I, p.329-330, aangehaald door J.M.R. Tillard o.p., in zijn uitstekend artikel: *L'Eucharistie et le Saint-Esprit*, in: *Nouvelle Revue théologique*, april 1968, p.371.

DE HEILIGE GEEST, LEVENSADEM VAN DE KERK

Na deze vluchtige schets van de onverbreekbare banden in de eucharistie tussen de verheerlijkte Heer en zijn Geest, zou ik nu de aandacht willen vragen voor enkele aspecten van de vernieuwing binnen de liturgie die in dezelfde richting gaan en met nadruk wijzen op de nabijheid en de werkzame aanwezigheid van de Geest.

DE WOORDDIENST

Een opvallend feit in de liturgievernieuwing is de verruiming van de woorddienst bij de aanvang van iedere eucharistieviering.

De lezing van de Schrift, die het woord is van de zich door de Geest openbarende God, voert ons tot innig contact met God die zich aan zijn Kerk doet kennen volgens het ritme van het liturgisch jaar. Daardoor wordt voor ons de belofte van Jezus, dat zijn Geest ons geleidelijk zou onderrichten, bewaarheid: *“Nog veel heb Ik u te zeggen, maar gij kunt het nu niet verdragen. Wanneer Hij echter komt, de Geest der waarheid, zal Hij u tot de volle waarheid brengen”* (Joh. 16, 12-13). De Kerk ontvouwt ons haar heilsgeschiedenis, die loopt van de advent tot het slottoneel van Allerheiligen, over twee hoogtepunten heen: Pasen en Pinksteren.

Die passages uit de Schrift worden nu met een verhoogde rijkdom door de Kerk aan al haar kinderen aangeboden opdat ze daarin voedsel zouden vinden op iedere etappe van de weg; het is voor ons allen een genade die komt, als wij maar willen openstaan voor de zorg van de Kerk die ons steeds meer wil vormen naar het model van Christus om ons te leiden tot de Vader. De Geest ligt ten grondslag van die lezingen. Hij verheldert de lectuur ervan van binnenuit, Hij maakt de boodschap weer actueel, niet alleen voor de gemeenschap van de gelovigen in het algemeen, maar voor ieder van ons in het bijzonder. In een geest van geloof de bladzijden van het missaal openslaan, is ingaan op een afspraak die de heilige Geest met ons maakt. Als wij echt met de Kerk willen meeleven en ons dag na dag willen laten doordringen van ‘de gevoelens die in Jezus waren’, moeten we voorrang geven aan deze voor ons gekozen teksten.

Door de teksten van het Oude en Nieuwe Testament spreekt God vandaag tot mij. Die gewijde teksten moet ik aanvaarden, zoals ik een brief ontvang van een vriend, die mijn zorgen, mijn vrees en mijn verwachtingen deelt en die mijn weg verlicht en ook met mij een stuk weg wil afleggen. Doorheen die teksten, welke de Kerk iedere dag overweegt, spreekt de heilige Geest tot mij. Zelfs als ik de eucharistieviering niet kan bijwonen, zou ik het missaal ter hand moeten nemen, in geestelijke verbondenheid met geheel de Kerk, om zo een gesprek te hebben met de Heer en mijn dag te laten doordringen van zijn boodschap. Iedere dag moeten wij ons laten beïnvloeden door zijn woord, ons laten vormen, zoals de kleiaarde in de hand van de pottenbakker. Het antwoord van Maria aan de engel van de Boodschap: “*Mij geschiede naar uw woord*” (Lc. 1, 38), is een voorbeeld voor ons allen in het eenvoudige dagelijks leven. Als men zo iedere avond samen in onze christelijke gezinnen een bladzijde uit het missaal las, welk een zegen zou dat zijn en welk een ononderbroken opvoeding tot een beleefd christendom!

Onze protestantse broeders danken het beste van hun godsdienstige traditie aan de dagelijkse lectuur van de bijbel; ook wij moeten naar het woord van God luisteren. “*Spreek, uw dienaar luistert*” (1 Sam. 3, 10): dat is de bij uitstek godsdienstige houding. Die aandacht voor het woord, dat ons wordt voorgehouden in de liturgie, zou ons tegelijk naar God toe moeten openstellen en ons in vereniging met onze broeders brengen.

Bij de bisschopswijding overhandigt de bisschop de wijdeling het evangelieboek met deze woorden: “*Ontvang het evangelie; predik het woord Gods...*”. Bij het doopsel hebben wij allen een dergelijke opdracht ontvangen. De bisschop heeft als zending de authentieke verklaarder te zijn in naam van de Kerk, maar wij zijn de dienaren van het woord en de dragers van zijn boodschap. Om tot de familie van Jezus te behoren en om zijn Geest aan te kleven, moeten wij vertrouwd zijn met de Schrift. Het is verheugend te zien, hoe steeds meer christenen samen het levengevend woord van God delen: ook dat is een hoopgevend teken.

DE HEILIGE GEEST, LEVENSADEM VAN DE KERK

DE EUCHARISTISCHE LITURGIE

In de postconciliaire tijd werden ons, na de vernieuwde woorddienst, ook nieuwe en rijkere en meer gevarieerde teksten bezorgd. Wij beschikken nu over verschillende officiële eucharistische gebeden voor de dagelijkse liturgie. Het is opvallend, hoezeer de rol van de heilige Geest in de eucharistieviering werd benadrukt.

Het is bekend dat eertijds een van de controversen met onze orthodoxe broeders ging over de ‘epiclese’, dat is over de plaats van de heilige Geest in de Latijnse ritus van de eucharistie. Tot ieders vreugde is de moeilijkheid nu uit de weg geruimd. Het is belangrijk zich rekenschap te geven van die nadruk op de heilige Geest en van de diepe betekenis ervan.

Om een voorbeeld aan te halen, wij bidden in het vierde eucharistisch gebed om de komst van de heilige Geest met het oog op de consecratie:

*“Daarom smeken wij U, Heer,
dat uw heilige Geest
deze offergaven wil bezielen
opdat zij het lichaam en bloed worden
van onze Heer Jezus Christus,
tot viering van het grote heilsmysterie
dat Hij ons naliet
als zijn verbond-met-ons voor altijd.”*

En na de consecratie bidden wij om de zending van de heilige Geest met het oog op de communie:

*“Heer, zie welwillend en genegen neer
op dit heilige offer,
dat Gij aan ons uw Kerk hebt toevertrouwd.
Verleen genadig dat zij die van dit brood eten
en uit deze beker drinken
tot één lichaam worden verzameld,
in Christus voltooid tot een
levende offerande,
tot uw lof en eer.”*

In de eucharistie is de heilige Geest in de kern van de consecratie, zoals Hij in de kern van de communie is.

DE LITURGIE VAN DE SACRAMENTEN

Zo zou men ook de eigen liturgie van ieder sacrament kunnen beschouwen om de erkende plaats van de heilige Geest te ontdekken. Ik beperk mij ertoe enkele sacramentele gebeden in verband met het doopsel, het vormsel en de ziekenzalving te vermelden.

Het doopsel

Om de rol van de heilige Geest in het doopsel duidelijk te maken, heeft men maar de plechtige zegening van het doopwater te lezen, zoals die geschiedt tijdens de paaswake. De heilige Geest komt erin voor als de heiligende kracht van het doopwater. Eerst wordt in de herinnering opgeroepen, dat de Geest over de wateren zweefde bij het begin van de wereld, dan wordt herinnerd aan het doopsel van Jezus in het water van de Jordaan, waarbij Hij de zalving van de Geest ontving; tenslotte volgt in de rituele zegening dit gebed: *“God, onze Heer, wij vragen U: laat door uw Zoon de levenskracht van de heilige Geest als een storm over dit water gaan, zodat allen die door de doop samen met Christus zijn begraven, ook met Hem uit het graf zullen opstaan en met Hem leven tot in eeuwigheid.”*

Het vormsel

In de liturgie van het vormsel werden eveneens belangrijke wijzigingen aangebracht. Vooreerst heeft men de viering van het vormsel laten voorafgaan door een woorddienst waarvan de lezingen georiënteerd zijn op het mysterie van Pinksteren. Het nieuwe lectionarium bevat trouwens zevenendertig lezingen over de heilige Geest. Bovendien wenst de nieuwe ritus, gelet op de betrekking tot de eucharistie, dat het vormsel zou plaatshebben tijdens een misviering en dat de vormelingen erin communiceren.

De bisschop strekt over alle vormelingen samen de handen uit en vraagt aan God, dat Hij zijn Geest over hen zou zenden. Dan tekent hij ieder afzonderlijk met het heilig chrisma en zegt: *“N., ontvang het zegel van de heilige Geest, de gave Gods.”*

De ziekenzalving

Bij de zalving van de zieken is in de nieuwe liturgie het spoor van een op de Geest georiënteerde theologie waarneembaar.

In de mis van de chrismawijding op Witte Donderdag zegent de bisschop de olie, die gebruikt zal worden voor de zalving van de zieken, met deze betekenisvolle maar weinig bekende woorden: *“Wij bidden U, Heer, zend uw heilige Geest, de vertrooster over deze olie die de vrucht is van de goede boom, versterking van het lichaam en verademing voor allen die met dit hemels geneesmiddel worden gezalfd. Zegen en bescherm hen, verdrijf de pijn en smart en genees de ziekten die hen overkomen... Zalf ook ons, Heer, en doordring ons met uw genezende kracht. Dan zullen wij voor altijd het volk zijn dat U is toegewijd in de naam van onze Heer Jezus uw Gezalfde.”*

Voor de zalving zelf van de zieken wordt het accent gelegd op de heilige Geest als heiligende kracht van de gewijde olie: *“Door uw Geest hebt Gij deze olie geheiligd, opdat Hij, in het geloof, ons heden de kracht van uw liefde moge doen kennen.”*

De wijding van de olie, die van nu af door iedere priester tijdens een viering mag geschieden, maakt de betekenis van de zalving duidelijk:

*“Gezegend zijt Gij, God, Vader:
Gij hebt uw Zoon Jezus gezonden
om onze wonden te genezen.
Gezegend zijt Gij, God, Eniggeboren Zoon:
Gij zijt weldoende rondgegaan
en Gij hebt ons allen genezen.
Gezegend zijt Gij, scheppende Geest:
uw sterkte versterkt steeds
onze menselijke zwakheid.”*

Tenslotte dienen wij op te merken, dat het sacrament werd vernieuwd om werkelijk het sacrament van opbeuring bij een ernstige ziekte te zijn, om het sacrament van de zalving te zijn, en niet meer ‘het sacrament van de stervenden’. Zo heeft men weer aangeknoopt bij de grote traditie in de Kerk, die vóór alles gericht was op de genezing van de mens.

Terecht heeft Paul Evdokimov geschreven: *“Van bijbels standpunt heeft het heil, voor het Oosten, niets juridisch; er is geen gerechtszitting voor nodig. Jezus de Heiland, is, naar de uitdrukking van Nicolaas Kabasilas, de ‘goddelijke Genezer’, de ‘voortbrenger van de gezondheid’, zoals Hij zei: ‘Niet de gezonden hebben een dokter nodig, maar de zieken’. Woorden als ‘Uw geloof heeft u gered’, of ‘Uw geloof heeft u genezen’, zijn synoniemen van dezelfde goddelijke handeling die de ziel en het lichaam geneest in hun eenheid. In overeenstemming met deze helende werking wordt de biecht beschouwd als ‘genezend’ en de eucharistie als een ‘geneesmiddel tot onsterfelijkheid’...”*⁷

In dat perspectief is het belangrijkste, belangrijker nog dan de verzoening alleen of de vergeving van zonden, de zorg voor het volledige herstel van de zieke door de inwerking van de Geest.

Men doet er goed aan, de aandacht te vragen voor de manier waarop de sacramenten elkaar aanvullen en te beklemtonen dat de eucharistie ons wordt gegeven ‘voor de genezing van ziel en lichaam’ en tevens als onderpand van onze toekomstige lichamelijke opstanding. Daarentegen omvat het boetesacrament ook een element van geestelijke genezing, dat niet voldoende wordt beklemtoond in onze traktaten en in onze pastoraal.

Hieraan zou men nog het wijdingssacrament zelf kunnen toevoegen. In een van de Oosterse Kerken werd vroeger bij de bisschopswijding tot de wijdeling gezegd, dat hij ‘een genezer van de Kerk Gods’ werd; nu nog vermeldt de Byzantijnse ritus de genezingsmacht naar aanleiding van de priester- of bisschopswijding. De overlevering heeft steeds een verband gelegd tussen de wijding tot het ambt en de dienst van de genezing. In de Romeinse liturgie wordt die genezing zelf beschreven als een werking van de Geest.

GEBED EN GENEZING

De vernieuwing van het sacrament der zieken spoort ons aan tot een onderzoek naar onze eigen godsdienstige gedraging ten opzichte van de zieken en tot

⁷ PAUL EVDOKIMOV, *op cit.*, p.88

DE HEILIGE GEEST, LEVENSADEM VAN DE KERK

een vernieuwing van ons geloof in het gebed voor hun genezing.

De dienst van de genezing heeft in het leven van Jezus zo'n grote rol gespeeld dat het ondenkbaar is dat Hij zijn liefdewerk van barmhartigheid, zijn werk tot herstel van de lichamelijke of zedelijke gezondheid, niet zou voortzetten door bemiddeling van zijn leerlingen. Hij vraagt ook aan ons dat wij Hem in staat stellen om ook nu te handelen zoals Hij vroeger zo dikwijls deed, en dat wij daarom een geloof vol van vertrouwen en verwachting zouden hebben, zoals dat van de vrouw die zijn kleed aanraakte en genezen werd omdat er een kracht van Hem was uitgegaan.

In de eerste Kerk ziet men overigens, dat de genezingen die door de apostelen in naam van de Heer verricht werden, talrijk waren en indruk maakten op de menigte. De gave van genezing was niet alleen werkzaam in de Apostelen, maar ook in de leerlingen; zo bijvoorbeeld de diaken Filippus, van wie gezegd wordt dat zijn woorden algemene instemming oogstten toen de mensen hoorden wat hij zei en de tekenen van genezing zagen die hij verrichtte, en dat daarover grote vreugde ontstond in de stad (vgl. Hand. 8, 6-8).

Dat geloof in de kracht van de Heer ten gunste van de zieke door bemiddeling van ons gebed, moeten wij in ons vernieuwen. Wij mogen er niet voor terugschrikken ons te laten aansporen door getuigenissen van intens beleefd geloof bij onze protestantse broeders. In de katholieke Kerk zien wij, in kringen die onder invloed staan van de Charismatische Vernieuwing, overigens een heropleving van de praktijk van het gezamenlijk gebed ten gunste van de zieken. Ik voel er mij toe aangespoord mijn gedraging te herzien bij het bezoeken van zieken en spontaan te bidden als ik christenen verenigd zie in de kamer van een zieke; en de handen over hem uitstrekking in een gebaar dat ons doet herinneren aan de handelwijze van Christus in het evangelie en dat de verbondenheid van de christenen met de lijdende uitdrukt.

Wij durven niet geloven in wie wij zijn als christenen, en hoe Christus leeft en handelt in ons. Wij durven niet geloven in het gebed, tot het mirakel toe.

Allen die op welk niveau ook verantwoordelijkheid dragen voor de leer, moeten ons opnieuw leren, met meer diepgang de ware zin van het gebed te begrijpen, van het gebed dat steeds doeltreffend is volgens Gods wil; zij moeten ons wijzen op de aard van de vaderlijke liefde van God, die een God van levenden en niet van doden is, die niet de bron is van het kwaad en die het algehele welzijn van zijn kinderen verlangt; zij moeten ons richten naar de louterende en zelfs herscheppende betekenis van het aanvaarde lijden, dat God ten goede keert voor degenen die Hij bemint. Ons gebed dient de gehele complexiteit van de werkelijkheid te omvatten: er zijn allerlei ziekten, zichtbare en onzichtbare, somatische, psychologische en ziekten die veroorzaakt zijn door verborgen en reeds oude trauma's. Ons gebed moet alles aangrijpen wat in ons behoefte aan genezing heeft; het moet alles wat menselijk is en lijdt, het heden zowel als het verleden, aan de stralen van Gods genade blootstellen. Wij moeten eraan denken, dat Jezus nu nog is zoals Hij vroeger was: dat Hij de Meester is van het verleden en van het heden. Is het mirakel van een plotselinge en spectaculaire genezing zeldzaam, ook de progressieve en langzame genezing behoort tot de werking van God. Het gebed heeft zijn eigen plaats, niet in tegenstelling tot de menselijke geneeskunde, maar er middenin. Het is trouwens algemeen bekend dat de moderne geneeskunde niet louter positivistisch is, maar steeds meer overtuigd is dat de mens in zijn geheel moet benaderd worden.

In het licht van een vernieuwde christelijke leer over het gebed en de genezing is er plaats voor de wens dat wij - zelfs buiten de sacramentele en priesterlijke context - de aanbeveling van de heilige Jakobus ter harte nemen: *“Is iemand onder u ziek? Laat hij de presbyters van de gemeente roepen, opdat zij een gebed over hem uitspreken, en hem met olie zalven in de naam des Heren. En het gelovige gebed zal de zieke redden en de Heer zal hem oprichten... Bid voor elkaar, opdat gij genezing moogt vinden”* (Jak. 5, 14-16).

Laten we niet vergeten, dat de heilige Geest zelf de levende en goddelijke zalving is waardoor Christus zijn werk voortzet.

PINKSTEREN IN DE LITURGIE EN IN HET LEVEN

We zouden ook het ritueel van de andere sacramenten nog kunnen nagaan en daardoor de betekenisvolle taak van de heilige Geest in het licht stellen. Maar wij moeten ons beperken. Deze enkele aantekeningen mogen volstaan om zijn doordringende aanwezigheid in te zien en te begrijpen hoe juist het is, als we zeggen dat de Kerk is gebouwd op de grondslag van de eucharistie en van Pinksteren. Waarlijk: Pasen en Pinksteren vormen een eenheid. Gelet op dat wederzijds doordringen, moeten wij het pinksterfeest begroeten als de bekroning van de paascyclus en ons openstellen voor de inwerking van de heilige Geest, die door de liturgie van Pinksteren zo prachtig wordt ontvouwd.

Het openingsgebed van de mis op pinksterdag, doet ons in rijke bewoording bidden: *“Eeuwige, altijd aanwezige God; vandaag voltooit Gij het paasmysterie van uw Zoon. Gij zendt uw pinkstergeest over uw Kerk en leert uw gelovigen de taal verstaan van uw liefde. Laat ons verademen in uw Geest: het goede smaken door zijn wijsheid, en vreugde vinden in zijn vertroosting.”* En in het slotgebed bidden wij: *“Laat ons herboren worden tot een nieuw bestaan. Zend uw Geest. Dan worden wij het volk dat Gij uitzendt in de wereld om van U te getuigen.”*

Ook zou men de prachtige sequentie: ‘Kom, heilige Geest’, moeten overdenken; ieder woord vertolkt een theologie-in-gebed over de heilige Geest, een leer die geheel doordrongen is van de ervaring van mystici en heiligen.

Tenslotte moeten wij, boven de liturgie uitstijgend en als levende consequentie ervan, het vuur van Pinksteren weer ontdekken, het vuur dat licht en warmte is, die wij aan de wereld moeten overbrengen als een elan van broederlijk liefde.

Eucharistie en heilige Geest met elkaar in verband brengen, dat is het christendom uitroepen tot wezenlijke liefdesgodsdienst. De christen is ertoe geroepen, niet alleen zijn broeders uit heel zijn hart te beminnen, maar ze lief te hebben *met* het hart van God. De anderen

beminnen uit liefde *voor* God volstaat niet: wij moeten ze liefhebben met de liefde van God zelf.

Er is een wereldwijde afstand tussen de filantropie, hoe eerbiedwaardig ze ook mag zijn, en de waarachtige christelijke liefde die uit God ontspruit. God verwacht van ons als toets van onze christelijke authenticiteit, dat wij de mensen en de wereld zouden liefhebben in de kracht van de Liefde zelf die de heilige Geest is. Van haar kant verwacht de wereld van de christenen, als teken van geloofwaardigheid, een liefdesgesteldheid die onze gewone maat te boven gaat. Sprekend over godloochenaars en over onze schuld ten opzichte van hen - een schuld die ook erkend wordt door het Concilie - heeft men het als volgt geformuleerd: *“Zou het ook niet onze schuld zijn, als de godloochenaars zich een verkeerd beeld van God hebben gevormd, terwijl wij christenen Hem als liefde hadden moeten bekendmaken?”* (*Gaudium et spes*) Als de christen trouw is aan de eisen van zijn geloof, gaat er anderzijds een sterke aantrekkingskracht van hem uit.

Een bekeerling heeft eens, als motivering van zijn toetreding tot de Kerk, deze veelbetekenende woorden uitgesproken: ‘Ik geloof dat de grootste waarheid daar is, waar de grootste liefde is’.

De Kerk leeft van het mysterie van de eucharistie en van het pinkstermysterie: haar vernieuwing zal afhankelijk zijn van de mate waarin de christenen leven van dat tweevoudig liefdesmysterie, dat er feitelijk maar één is. Het is de taak van elkeen van ons dit daadwerkelijk te beleven.

De liturgievernieuwing vestigt de aandacht op de actualiteit van de heilige Geest in de Kerk en brengt ons daardoor tot een dieper bewustzijn van de taak en de betekenis van de eigenlijke godsdienstige ervaring. De nieuwheid van de Geest is niets anders dan de steeds getrouwe en werkzame aanwezigheid van God onder ons. De heilige Geest doet ons de ervaring van de rechtstreekse nabijheid van God in de mens en in de geschiedenis beleven; die ervaring is iets essentieel christelijks. De christelijke godsdienst verbindt ons niet met God door zuiver menselijke bemiddelingen: hij is het

eenmakende werk van God zelf. Heribert Mühlen drukte het als volgt uit: “*Onze relatie met de heilige Geest is er niet één van aangezicht tot aangezicht maar de Geest geeft de intimiteit aan onze relatie met Christus en met de Vader.*”⁸

Wij kennen de Vader door de Zoon - ‘Wie Mij ziet, ziet de Vader’ (Joh.14,9) - en wij kennen de Zoon door de heilige Geest, maar de Geest is zijn eigen bemiddeling. Zijn aanwezigheid is onmiddellijk en een intieme, wonderlijke stuwning. Dat brengt ons als vanzelf tot een onderzoek naar de godservaring. Daarover zal het volgende hoofdstuk handelen.

⁸ In *Mysterium Salutis*, XIII, Parijs, Editions du Cerf, 1973, hoofdstuk 13: ‘*L’événement Jésus-Christ, action de l’Esprit-Saint*’, p.183. Het hele werk van professor MÜHLEN, een van de beste specialisten betreffende de leer over de heilige Geest, gaat in dezelfde richting.

De heilige Geest en de godservaring

*De Geest van waarheid, voor wie de wereld niet
ontvankelijk is, omdat zij Hem niet ziet en niet kent.
Gij kent Hem, want Hij blijft bij u en zal in u zijn.*

Joh.14, 17

De aanwezigheid van de heilige Geest is niet alleen een stuk geloofsleer: in de traditie van de Kerk wordt zij ook waargenomen als een ervaring die via menigvoudige en steeds weer vernieuwde uitingen beleefd wordt.

Om deze veelvoudige ervaringen beter te kunnen situeren, moeten wij ons afvragen wat de mogelijkheid en de betekenis is van de openbaring van God in de wereld.

In zijn boek over de christelijke ervaring heeft Jean Mouroux zeer terecht geschreven: *“Het probleem van de christelijke ervaring dringt zich op in de godsdienstfilosofie en in de theologie, want het is een essentieel probleem voor de godsdienstige mens. Hij wil in voeling treden met God, Hem zien, aanraken, voelen. Hij tast met de handen, zoals een blinde, in de hoop Hem te ontmoeten (vgl.Hand. 17, 27); en het probleem van de godservaring werpt zich onvermijdelijk op in de godsdienstige praktijk en reflectie. Maar het dringt zich nog meer op aan het christelijke bewustzijn.”*⁹

Wat ook de ervaring van de Geest moge zijn die wij willen onderzoeken, vóór alles dringt zich die vraag op, nog vóór de studie van een precieze ervaring. Laten wij gerust erkennen, dat er een beetje moed voor nodig is om los te komen uit onze denkcategorieën en onze woordenschat die met de dag meer gesloten en onduidelijker wordt, om ons uit te drukken in de eenvoudige en directe taal van de doorgemaakte ervaring.

1. De jongeren en de godservaring

⁹ J.MOUROUX, *L'expérience chrétienne. Introduction à une théologie*, Parijs, Aubier, 1952, p.5.

De bisschop van Arras in Frankrijk, Mgr. Huyghe, schreef als volgt: *“Het wagen om over een persoonlijke ervaring van God te spreken, och kom! De jongeren willen helpen om die ervaring op te doen, of ze zelfs maar met hen te durven doormaken, is dat geen verleiding om weg te vluchten uit het ruwe bestaan, uit de eisen van een levensinzet, uit de dorheid van het apostolaat?”*

Dan vraagt hij zich af, of het niet voldoende is over Jezus Christus te spreken. Zelf antwoordt hij daarop: *“Men kan spreken over Jezus Christus, maar het is heel iets anders, en ook veel belangrijker, te spreken tot Jezus Christus en naar zijn Geest te luisteren.”*

Hij merkt ook op dat ‘kennen’ in de bijbel op een existentiële werkelijkheid wijst en dat ‘God kennen’ niets anders is dan in een persoonlijke relatie treden met Hem. De bisschop voegt er aan toe: *“Soms heeft men het, en terecht, over de nieuwe taal van het geloof, en volwassenen, theologen of niet, spannen zich ten zeerste in om die zo moeilijke taal te vinden... Willen ze een ‘leer’ meedelen in geformuleerde gedachten, zelfs in aangepaste bewoordingen, dan worden ze niet begrepen. De jeugd krijgt geen toegang tot het geloof door middel van dogmatisch onderricht, wel dankzij een persoonlijke ervaring van de God van Jezus Christus, dankzij een ervaring die zich afspeelt in hun concrete beleving, die wordt uitgedrukt in hun eigen woordgebruik en waarvan men zowel de actuele waarachtigheid als de bijbelse basis zal kunnen waarmaken. Vandaag moet het geloof een persoonlijke uitdrukking krijgen en verwoord worden in persoonlijk gebed, gedeeld door anderen. Het is een gebeuren, een ontmoeten.”*¹⁰

Zo was het trouwens ook van het begin af.

Niet de waarheid over Jezus, maar Jezus als waarheid lag aan de basis van toetredingen en bekeringen. Geloof ontstaat allereerst uit de persoonlijke ontmoeting met de Heer. Onderricht heeft zijn onmisbare plaats, maar heeft existentieel niet de voorrang.

¹⁰ Mgr.G.HUYGHE, in: *Eglise d'Arras*, 22, 1972, p .641-642.

De jeugd heeft ons ter zake iets mee te delen. Het is de moeite waard ernaar te luisteren; zelfs door haar radicalisme dwingt haar contestatie ons tot bezinning.

Voorzeker, het evangelie dat door vele groepen wordt voorgehouden - ik denk aan 'Jesus Movement', aan de 'Jesus Freaks' - is niet het volledige evangelie: ze slaan bepaalde bladzijden over. Ze beroepen zich op een Jezus die daarom nog niet de Jezus van het volle geloof is: dikwijls ontbreekt daaraan de goddelijke dimensie en het diepe inzicht in het reddende heil; hun lectuur van de bijbel is vaak maar simplistisch.

Maar ondanks hun tekortkomingen en dubbelzinnigheden trachten die jongeren toch in Jezus een reden tot hoop, tot bevrijding uit allerlei slavernijen te ontdekken, tot inademing van vrije lucht in de moreel bevuilde atmosfeer van onze tijd.

Robert Kennedy zei van de jeugd van zijn land: *"Het drama van de Amerikaanse jeugd is dat ze alles heeft, behalve één ding, en dat éne is juist het essentiële: het opperste levensmotief."*

Dat voelt de jeugd - zij het onduidelijk - aan. Maar om haar in Jezus Christus dat opperste levensmotief te doen ontdekken, moeten wij de jeugd een evangelie aanbieden, dat onvervalst is en volledig wordt beleefd. In de 19de eeuw heeft de Kerk de arbeidersklasse verloren laten gaan; zal zij in de 20ste eeuw het contact met de jeugd verliezen?

2. Experiëntieel en experimenteel

Niet alleen de jeugd wil God ervaren: onduidelijk ligt dat verlangen verankerd in het hart van elke mens.

Men zal opwerpen, dat het misschien ook zo was in de tijd toen Augustinus kon schrijven: *"Gij hebt ons voor U gemaakt, Heer, en ons hart is onrustig tot het rust vindt in U."* Maar nu, zo zegt men, hebben de secularisatie van de wereld en de wetenschappelijke gerichtheid de geest Gods als een overbodige hypothese aan de kant gezet; de wetenschap heeft Hem uit het veld van de controleerbare wetenschap gebannen. Voor de moderne mens is slechts waar wat verifieerbaar is: 'truth is verification'. Waar

zullen wij God een plaats aanwijzen in de berekeningen van onze computers?

Jean Mouroux heeft het hedendaagse klimaat omschreven met deze woorden: *“Het hedendaags aanvoelen maakt overigens dat probleem dringender dan ooit. Vandaag de dag heerst het experiment, want wij leven in de eeuw van de experimenten. Verandering van het heelal, manipulatie van het leven, cynisch hanteren van het menselijk bestaan, ongehoorde kunstscheppingen, geestelijke ontdekkingstochten in alle richtingen, soms gepaard met geweld, wanorde en perversie: dat alles dompelt ons onder in een experimentele chaos. En als de hedendaagse mens zich naar het christendom keert, vraagt hij: ‘Wat voor een waardevolle ervaring kunt ge mij bezorgen?’”*¹¹

Om hierop te antwoorden mogen wij niet uit het oog verliezen, dat het woord ‘ervaring’ of ‘experiment’ diverse betekenissen kan hebben. De wijsgeren maken onderscheid tussen ‘experiëntieel’ en ‘experimenteel’¹² Het eerste woord ‘experiëntieel’ (dat is: doorleefd-ervaren), wijst op een ervaringswijze die een vitale waarneming is, op een kennis van iets concreets, en mag niet worden verward met het ‘experimentele’ (dat is het proefondervindelijke) in de laboratorium-situatie. De ervaring van God behoort tot de experiëntiële orde, die de experimentele orde niet tegensprekt maar boven haar uitsteekt en zich beweegt in een ander vlak.

Altijd is er voor de wetenschapsmens de verleiding om de werkelijkheid te reduceren tot datgene wat hij bereikt met zijn eigen benaderingswijze, en te vergeten dat bepaalde werkelijkheden aan het ontleedmes en de telescoop ontsnappen. Waarachtige geleerden, en dat zijn meestal ook de wetenschappelijk bescheiden mensen, weten dat zeer goed.

¹¹ J.MOUROUX, *op. cit.*, p.6.

¹² Vgl. FR. GREGOIRE, *Note sur les termes ‘intuition et expérience’*, in: *Revue philosophique de Louvain*, 44 (1946), p.411-415. De auteur maakt onderscheid tussen vier betekenissen van ‘ervaring’. Aan alle is gemeenschappelijk, dat het gaat om een directe kennis van concrete zaken of om een ‘vitale’ kennis, tegengesteld aan de abstracte en geïsoleerde kennis die enigerwijze van het leven is afgesneden.

Vele beoefenaars van de wetenschap hebben getuigd dat hun geloof gesteund werd dank zij een ervaring die zij in hun leven hebben doorgemaakt, en dat bij hun groei in het geloof de inwerking van God steeds meer zichtbaar en werkzaam werd in hun dagelijkse leven.

Wij hoeven hier geen bloemlezing met getuigenissen aan te halen; wij zullen slechts wijzen op het samengaan van beide. Voor hen, zo goed als voor ons, werd het geloof normaal beleefd en aanvaard vóór het werd geformuleerd, en vanuit een ervaring van God schoot het wortel en werd het zich bewust van zichzelf.

Er zijn machtige en precieze instrumenten nodig om de geheimen van de natuur te achterhalen. Om door te dringen tot de geheimenissen van de verborgen aanwezigheid van God in ons en in de geschiedenis van de mensheid, moeten wij beschikken over een macht die onze eigen middelen te boven gaat, over een licht dat doordringt tot in het rijk van het onzichtbare met behulp van stralen die gevoeliger zijn dan onze infrarode stralen. Die Macht, dat Licht, is niets anders dan de heilige Geest, 'die alles doorgrondt, zelfs de diepste geheimen van God' (1 Kor., 2, 10). De Hem eigen zending is niet zichzelf bekend te maken, maar Jezus, de eniggeboren Zoon van God, te openbaren. In elke christen blijft de Geest trouw aan deze zending: Hij begeleidt ons, stap voor stap, als een innerlijk licht, op de voortschrijdende weg van ons geloof. Het is dan ook normaal, dat God aanvoelen bij zijn werk, Hem ontmoeten, niet zomaar een of ander experiment is. Het is een ervaring die haar verklaring vindt in het geloof; het is geen ervaring die zonder het geloof een ervaring van God zou zijn. Niemand kan, tenzij in de Geest, zeggen: "*Jezus is de Heer*" (1 Kor., 12, 3).

Bijgevolg is het ook normaal, dat de bekendmaking van God en van zijn innige, persoonlijke en directe aanwezigheid een eigen plaats krijgt in het leven van de Kerk, in de persoonlijke religieuze geschiedenis van ieder christen.

3. Geloof en ervaring

DE HEILIGE GEEST, LEVENSADEM VAN DE KERK

Waar het om gaat, is een harmonie te vinden tussen beide. Hoe kan men de 'experiëntiële' bekendmaking van God in overeenstemming brengen met het geloof, dat uiteraard een aanleven is, in de nacht, van wat het niet ziet en dat alleen berust op het Woord van God? Kan men zich tegelijkertijd op God verlaten, zich in het water werpen, en anderzijds vaste grond onder de voeten voelen?

TEGENSTELLINGEN?

Zijn dan geloof en ervaring geen tegengestelde werkelijkheden? Kan men in zijn hart de nacht van het geloof laten overeenstemmen met de helderheid van de sterren?

Op het eerste gezicht schijnen geloof en ervaring elkaar uit te sluiten. Het geloof is uiteraard een instemming met de zich openbarende God, die ons uitnodigt om zijn Woord als levenswaarheid te aanvaarden, krachtens zijn eigen geloofwaardigheid en in het geheim waarin het verborgen ligt. Kan men het voorhangsel van de Tempel verscheuren en zomaar het heiligdom binnentreden zonder de heiligheid van de plaats te ontwijden?

Zegt de Schrift ons niet dat de *'rechtvaardige zal leven uit geloof'*? (Hebr.10, 38). Heeft Jezus niet verklaard: *'Zalig die niet gezien en toch geloofd hebben'*? (Joh.20, 29). Overigens nodigt de hele geestelijke traditie van de Kerk ons uit, nooit het waarachtige geloof te verwarren met de gewaarwording die wij ervan hebben. Met een werkelijk geloof geloven is iets anders dan het gevoelen ervan te hebben. *'Ik geloof, kom mijn ongeloof te hulp!'* (Mk.9, 24). Die uitroep van een vader die Jezus smeekt om de genezing van zijn zoon, vertolkt een houding die wij ook wel bij de leerlingen terugvinden. Wij dragen toch onze schat in aarden vaten (vgl.2 Kor. 4, 7). Zouden wij het geloof niet gaan ondermijnen als wij er de ervaring - wat niemand zal beweren - voor in de plaats stellen, of althans het verzwakken als wij het een uitwendige steun aanbieden onder het voorwendsel het te verstevigen?

SUBJECTIVISME?

Veronderstellen wij even, dat geloof en gods-ervaring kunnen samengaan. Loopt men dan niet het gevaar af te glijden van de in het geloof noodzakelijke objectiviteit naar de subjectiviteit van het geweten; het gevaar ook, daarbij de plaats te miskennen welke toekomt aan de leerstellige instemming met het geloof en aan de aanvaarding van de door God geopenbaarde en door het Leergezag gewaarborgde waarheden?

In verband hiermee moeten wij al onmiddellijk een dubbelzinnigheid uit de weg ruimen. Nooit mag men vergeten dat het geloof fundamenteel een instemming is, niet met gezamenlijke leerstellingen, maar met de zich openbarende God zelf. Het geloof is immers een levendige ontmoeting met de levende God; het wordt geformuleerd in kerkverband en gaat samen met een ervaring. De leer is de uitdrukking of gemeenschappelijke omschrijving van de godservaring, zoals deze beleefd is door de Apostelen en de christelijke gemeenschap en aan ons werd overgeleverd. In de aanhef van zijn eerste brief zegt Johannes dat hij en de andere Apostelen getuigen zijn: *“Wij hebben het gehoord en met eigen ogen gezien, wij hebben het aanschouwd en onze handen hebben Hem aangeraakt: daarover spreken wij, over het woord dat leven is”* (1 Joh.1, 1, 3).

De ervaring van Christus gaat noodzakelijk vooraf aan de definitie van die ervaring. Thomas van Aquino, die als theoloog toch geenszins van anti-intellectualisme kan worden verdacht, herhaalt dat niet de leerstellige uitspraken over God het object van ons geloof zijn, maar de in een persoonlijke relatie gekende en beminde: God zelf.

Om diverse redenen is de leer belangrijk. Onder meer omdat zij in de christelijke gemeenschap als objectieve waarborg mag gelden om te oordelen over de waarachtigheid van iedere subjectieve ervaring; deze zal nooit in tegenspraak met de leer kunnen zijn. Maar de leer die de waarheden betreffende Christus formuleert, is allereerst gegrondvest in de ervaring van een ontmoeting.

Hetzelfde geldt voor de waarheden betreffende de heilige Geest. De christenen van de jonge Kerk hebben eerst de

ervaring van de Geest beleefd, en met groot geloof, vóór ze drie eeuwen later de geloofswaarheid van de heilige Geest hebben vastgelegd. De Geest ontvangen en Hem ervaren, is voor hen een en hetzelfde.

OVERDRIJVINGEN

De ervaringsdimensie van het christendom, waarvan het Nieuwe Testament getuigt, werd tot het uiterste doorgedreven in sommige theorieën betreffende de heiligmaking waarin de rol van de ervaring ten onrechte werd opgedreven. De jansenisten hebben gestreefd naar de ervaring van de predestinatie; de quiëtisten naar die van de totale passiviteit in het geestelijk leven; de modernisten hebben de kern van het christendom veeleer willen situeren in levenservaringen dan in de geloofsbelijdenis. In het protestantisme heeft Schleiermacher eveneens een romantisch-sentimentele religie voorgestaan en William James heeft, zoals bekend, van de religieuze ervaring zoiets als een zelfgenoegzaam innerlijk gezag gemaakt.

De vrees voor overdrijvingen verklaart de beklemtoning door het Leergezag van het objectieve aspect van de godsdienst, zowel in zaken van leer als van sacramenten.

Toch mag vrees voor misbruiken niet leiden tot het minimaliseren van de betekenis en de rol van de godsdienstige ervaring in het waarachtige christendom. Te meer omdat de religie zich richt tot de gehele mens, die geen zuivere geest en ook geen van zijn stoffelijk omhulsel gescheiden geest is, maar een volwaardig wezen, dat ziet, voelt, beschouwt, handelt.

Die integratie van de ervaring in het christelijk godsdienstig leven ligt trouwens in het verlengde van het Oude Testament. Voor de Israëlieten was God kennen gelijk aan God ervaren. Voor de bijbelse antropologie bestaat er slechts één toegang tot kennis, en die loopt via de ervaring; dat geldt ook voor het benaderen van God. De Joden kenden God slechts door de concrete historische ervaring die zij van Hem hadden. Zij waren onkundig van onze abstracte en metafysische beschouwing over de natuur en de eigenschappen van

God. Zij kenden Jahwe omdat zij diens heilbrengende inwerking hadden ervaren: had Hij hen niet uit Egypte naar het Beloofde Land gevoerd? Het Joodse gebed maakt herhaalde zinspelingen op die ervaring. De geschiedenis van Israël, waarin God zich aan hen had geopenbaard, vormde een geheel met hun gebed.

*'Luister thans, mijn volk, naar mijn lering...;
openen wil ik mijn mond tot een les...
Wat wij hoorden, wat wij mogen weten,
wat ons onze vaders vertelden...:
de roem des Heren, zijn macht,
en de wonderen die Hij gedaan heeft'*

(Ps. 78, 1-4)

IN BIJBELTAAL

Aan de andere kant wordt de verbondenheid van waarheid en ervaring sterk beklemtoond in het bijbelse concept van de waarheid. Walter Kasper merkt op: *“De Hebreeuw bekommert zich niet om wat is, maar om wat gebeurt en waarvan hij een concrete ervaring opdoet. Zaken en mensen zijn sterk en waar, als zij beantwoorden aan de verwachting die men erover had en als zij de rechtvaardiging brengen van het vertrouwen dat men ten opzichte van hen koesterde... De waarheid voltrekt en openbaart zich dus steeds in de tijd. Het gaat altijd om iets dat gebeurd is of gebeuren zal, niet om iets dat van nature is, iets dat zus is of zo moet zijn. Datgene wat duurzaamheid, stevigheid en toekomst heeft, is waar.”*¹³

Dit is niet een betrekkelijk maken van iedere waarheid; de metafysica behoudt al haar rechten. Maar deze opmerkingen plaatsen ons in een bijbels perspectief.

In het Oude Testament wordt de werkzame aanwezigheid van God aangezien als buiten de mens staande; in het Nieuwe Testament zal deze aanwezigheid van binnenin beschouwd worden. De doordringende inwerking van Gods liefde in de ziel zal, in het geloof, de goddelijke aanwezigheid openbaar maken: *“Wie in de Zoon van God gelooft, draagt Gods getuigenis in zijn hart”* (1 Joh. 5, 10). In dit perspectief begrijpen wij beter

¹³ W.KASPER, *Dogme et Evangile*, Parijs, Casterman, 1967, p.63-65.

het woord van Jezus zelf: “*Wie de waarheid doet, gaat naar het licht*” (Joh.3, 21). Geloof en godservaring spelen op elkaar in: wij moeten aanvaarden dat ze elkaar aanvullen.¹⁴

Dit alles geldt voor de waarachtige godsdienstige ervaring. Maar zij sluit namaak helaas niet uit. De Kerk weet dat maar al te best, en terecht wantrouwt zij het subjectivisme dat periodiek de integriteit van het geloof bedreigt.

ILLUMINISME

Het illuminisme heeft een lange geschiedenis, zowel in de katholieke Kerk als daarbuiten.

Reeds in de tweede eeuw beweerde het montanisme, waarvan Tertullianus de bekendste vertegenwoordiger was, zich te baseren op nieuwe openbaringen en het kondigde in een extatische en visionaire taal het einde van de wereld aan.

In de middeleeuwen heeft Joachim van Fiore verkondigd dat men het derde tijdperk van de wereld inging, het tijdperk van de heilige Geest. Hij dreef de rol van de Geest tot het uiterste op en stelde Hem voor als degene die het tijdperk van de Vader (het Oude Testament) en dat van de Zoon (het Nieuwe Testament) zou aflossen. De Kerk kon deze opeenvolgende breuken slechts van de hand wijzen.

In de loop van de tijden hebben sommige religieuze orden een doorbraak in de Kerk moeten bewerken tussen pseudo-mystieke bewegingen door waarmee ze aanvankelijk werden verward. De moeilijkheden die zij ondervonden sprongen gedeeltelijk voort uit zulk een verwarring. In iedere eeuw kent men pseudo-mystieke overdrijvingen van quiëtistische of apocalyptische aard.

Ook de Kerken van de reformatie hebben geregeld moeten strijden tegen ‘revivals’, die zich beriepen op bijbelse visioenen of op ervaringen buiten of tegen de traditie. Een boek zoals dat van Ronald Knox over de dweepers in de loop van de eeuwen, is een waardevolle

¹⁴Zie de bijdrage van KILIAN MCDONNELL o.s.b., *I believe that I might experience*, in: *Concilium*, 5 (1968), nr.4.

alarmkreet voor al wie geneigd zou zijn weinig waardering te hebben voor een onontbeerlijke kritische geest.¹⁵

Die periodiek voorkomende uitspattingen verklaren de voorzichtigheid van de hiërarchie: de negatieve reactie is meer dan begrijpelijk; maar het laatste woord komt toe aan een authentiek geloof. De onderscheiding van de geest is een charismatische gave die met uitzonderlijke wijsheid moet worden gebruikt, met een herinnering aan de uitnodiging van de heilige Paulus in verband met de uitingen van de Geest: “*Blus de Geest niet uit... Keur alles, behoud het goede*” (1 Tess.5, 19, 21).

ERVARING EN CHRISTELIJK LEVEN

Niettegenstaande de steeds mogelijke afwijkingen heeft Jezus de religieuze ervaring niet uitgesloten van het christelijk leven.

Wij willen het hier niet hebben over de mystieke ervaring, die een heel speciale ervaring is. Het is bekend dat de theologen erover discussiëren of ze al dan niet het normale eindpunt is van een openbloeiend christelijk leven. Wij mogen ons beperken tot de gewone godservaring. Jezus heeft geestelijke dorheid nooit als een normale levenswijze voorgesteld. Wij kennen de weg van Johannes van het Kruis en van Theresia van Avila, die God tot mystieke diepten heeft gezuiverd door hen te leiden door de nacht van het geloof. De gewone, normale weg van de christen die met God zijn levensweg gaat, is anders.

Het evangelie is diep menselijk: Jezus kent het hart van de mens. Bij de eerste ontmoeting met Natanaël zei de Meester hem al onmiddellijk, dat Hij hem onder de vijgenboom had zien zitten. Natanaël is verwonderd door die ervaring van een persoonlijke aandacht bij de Heer. Jezus beloofde hem, dat hij nog grotere dingen zou zien (vgl. Joh.1, 45-51).

Eén ding is evident: de nacht van het geloof, die Jezus opeist, is geen donkere nacht zonder sterren. Wij

¹⁵ R.A.KNOX, *Enthusiasm. A chapter in the History of Religion*, Oxford, Clarendon Press, 5de uitg., 1962.

moeten de beloften die Jezus kwistig in het evangelie rondstrooit, ernstig en letterlijk opvatten.

Hij beloofde zijn leerlingen vrede, “*niet zoals de wereld die geeft*” (Joh.14, 27), en vreugde, “*die niemand zal kunnen ontnemen*” (Joh.16, 22).

De Heer doet niet de belofte dat zijn volgelingen gevrijwaard zullen zijn van het lijden; Hij beklemtoont zelfs herhaaldelijk, dat zijn leerlingen na hem hun kruis zullen moeten opnemen. Hij bereidt ze voor om het te dragen. Maar Hij verbindt er zich toe, hun vreugde en vrede te schenken te midden van het lijden, en dat is heel wat anders. Van die kalmte zullen zijn leerlingen getuigenis afleggen. Uit ondervinding zullen zij getuigen, *dat zijn juk zacht is en zijn last licht* (vgl. Mt.11, 30). Zij ervaren ook de waarheid van deze belofte:

“*Wie Mij liefheeft zal door mijn Vader bemind worden; ook Ik zal hem beminnen en Ik zal Mij aan hem openbaren*” (Joh.14, 21).

Terloops merk ik op, dat ik geen massa openbaringen van God nodig heb om de echtheid te onderzoeken van de vervulling van dergelijke beloften; een enkele intens beleefde openbaring is voldoende om deze goddelijke aanwezigheid te ervaren, zoals een enkele zonnestraal mij de heerlijkheid van de zon doet ontdekken. En dat ligt in ieders bereik: het is niet nodig de energie van de zon te kunnen bepalen om er de warmte van te ondervinden.

Het hele leven van de jonge Kerk getuigt van de verwezenlijking van Christus' beloften. De Handelingen van de Apostelen verhalen over de openbaringen van God met ongewone kracht wegens hun charismatisch karakter; de Schrift wijst op de aanwezigheid van die gaven in het gewone dagelijkse leven.

De heilige Paulus spreekt uitdrukkelijk over de vruchten van de heilige Geest, tekens van de waarachtige aanwezigheid van de Geest, tekens die men kan tasten, aanvoelen en smaken. Aan de Galaten schreef hij: “*De vrucht van de Geest is liefde, blijdschap, vrede, geduld, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtheid en ingetogenheid*” (Gal.5, 22-23).

Dat zijn de tekens, de toetsen van de christelijke waarachtigheid. Voorzeker kan de heilige Geest ze ook voortbrengen in alle zielen die voor Hem openstaan, of ze zijn naam kennen of niet. “*Uw liefde straalt over ons zoals de zon op de middag*”, zo zegt een liturgische tekst; de christen die trouw is aan de Geest, kan men herkennen aan een intensiteit en kwaliteit van liefde en vreugde en vrede, waardoor een verborgen aanwezigheid wordt bekendgemaakt, zoals de godslamp wijst op het tabernakel.

Helemaal in de logische lijn van het evangelie, doet de liturgie ons bidden om de genade te verkrijgen werkelijk te houden van wat God ons voorschrijft te doen. De Heer kent onze behoefte aan vrede en innerlijke vreugde om beter met Hem de weg te kunnen bewandelen.

In de Noordelijke landen van Europa zijn wij nog steeds het slachtoffer van het jansenisme uit het verleden; de sporen ervan zijn nog niet volledig uitgewist. Onlangs zei de president van het Nationaal Congres van de charismatische presbyterianen in de Verenigde Staten, toen ik er aanwezig was, tot vermaak van de vergadering, met een woordspeling op de Engelse woorden ‘chosen’ en ‘frozen’: “God told us that we are his *chosen* people, not his *frozen* people” (God heeft ons gezegd, dat wij zijn *uitverkoren* volk zijn, niet zijn *bevroren* volk).

De kerkelijke liturgie verstout zich de waarneembare openbaringen van God af te smeken. Heel natuurlijk bidden wij: “God, door het licht van de heilige Geest hebt Gij de harten van uw gelovigen onderricht; verleen ons in dezelfde Geest te *smaken* wat goed is en onophoudend te *genieten* van uw vertroosting”.

Het is voldoende hier de hymne van Pinksteren ‘Veni Sancte Spiritus’, of het ‘Jesu, dulcis memoria’ aan te halen en te wijzen op zoveel gebeden van heiligen, zoals Bernardus en Bonaventura, om te zien met welke intensiteit het gebed van de Kerk steeds de uitstorting van de gaven van de heilige Geest heeft afgesmeekt, tot de gave van tranen toe.

Deze enkele verwijzingen mogen volstaan om erop te wijzen dat wij wel degelijk in de traditionele en veilige lijn van het geestelijk leven zijn.

4. God ontmoeten

Als wij over de godservaring spreken, komt dat bepaalde mensen voor als een vlucht uit de wereld, als een blik gericht op God alléén en losgemaakt van de mensen en hun problemen. Over een dergelijke godservaring gaat het niet, want zulk een scheiding zou de ontkenning zijn van de waarachtige ervaring.

Openstaan voor God is juist gelijk aan openstaan voor de wereld en voor de mensen, die God heeft geschapen, bemind en geheiligd. Doordringen tot in de liefde van God, is tevens doordringen tot in het mysterie van God, die de mensen zozeer heeft liefgehad dat Hij hun zijn Zoon heeft geschonken en die de liefde tot de anderen een plaats heeft aangewezen in de eigenlijke kern van de christelijke godsdienst.

Het voorafgaande diende ter verduidelijking; wij keren nu terug naar de waarachtige godservaring, die men als normaal moet erkennen in ieder christelijk leven.

GEWONE EN BUITENGEWONE ERVARING

Wij zouden geneigd zijn, van een tweevoudige ervaring te spreken: de gewone en de buitengewone. Dat is een onderscheid naar menselijke maatstaf, naargelang de ontmoeting met God ons al of niet voorkomt als ongewoon, onverwacht, enig, buiten de gewone gang van zaken.

Maar dat is geen onderscheid naar goddelijke maatstaf. Voor God is er geen scheidingslijn tussen het gewone en het buitengewone. God overschrijdt gemakkelijk de grenzen die wij aanbrengen in stippellijn en die niet meer zijn dan conventies op een landkaart. Bij God is het onwaarschijnlijke toch waar.

God heeft ons niet lief met een gewone liefde, waarop Hij van tijd tot tijd een uitzondering zou maken door een buitengewone en bovenmatige liefdebetuiging. Neen, de buitengewone liefde van God behoort tot zijn

eigenheid: onze God is een wonderbaarlijke God die de mensen verbazend liefheeft. De meest verwonderlijke daden van zijn liefde - de Menswording, de eucharistie, het Kruis - gaan onze grenzen van het waarschijnlijke te buiten. De Schrift zegt heel rustig: *“Zozeer immers heeft God de wereld liefgehad, dat Hij zijn eniggeboren Zoon heeft gegeven”* (Joh. 3, 16). Dat ongehoorde liefdegebaar is als het ware vanzelfsprekend: een voortvloeijsel uit de overmaat van zijn liefde.

Van aards standpunt bekeken, is een dergelijke liefde adembenemend: zij overtreft de stoutste verbeelding en dwingt ons tot het besef dat God ons liefheeft tot en met het wonderbaarlijke. *Aan zijn leerlingen zei Jezus, dat zij grotere werken zouden doen dan Hij deed* (vgl. Joh.14, 12).

Dergelijke beloften zijn niet te verwonderen: voor God is het bovennatuurlijke natuurlijk, omdat Hij van nature verbazingwekkend is. Onze kortste geloofsbelijdenis ligt vervat in deze woorden: *“Wij hebben geloofd in de Liefde”* (vgl. 1 Joh. 4, 16). Daarom ook durven wij geloven in de doelmatigheid van het gebed, naar het voorbeeld van Jezus, die nog vóór Hij een gebed uitsprak tot zijn Vader zei: *“Ik wist wel dat Gij Mij altijd verhoort”* (Joh.11, 42). Dat woord ‘altijd’ maakt wezenlijk deel uit van ons geloof, zelfs als het ons verstand te boven gaat.

Wij moeten de buitengewone liefde van God leren ontdekken zoals ze in de meest gewone en toevallige gebeurtenis verborgen is. Zo sprak Jezus: *“Zei Ik u niet, dat gij Gods heerlijkheid zult zien als gij gelooft?”* (Joh.11, 40).

Er komen momenten voor, waarop de ervaring van God de duisternis van het geloof doorkruist zoals een schitterende bliksemflits in volle nacht. Die gods-ervaringen zijn soms niet te vertalen of mee te delen; ze zijn daarom niet minder werkelijk en ze zijn in staat het leven te veranderen. Naar het woord van Bergson: *“God heeft de wereld slechts geschapen en haalt hem slechts overhoop om heiligen te maken.”* Die inwerking van God gaat ononderbroken voort in de geschiedenis van de Kerk, al of niet zichtbaar.

Maria werd erdoor bij de Boodschap in de war gebracht, toen zij plots inzag dat zij de gezegende en uitverkorene was onder de vrouwen.

In de morgen van Pasen ging Gods inwerking schuil onder de gedaante van een tuinman om Maria Magdalena bij haar naam te noemen.

Ze ontstak een vlam in het hart van de ontmoedigde leerlingen van Emmaüs.

Als een bliksem verblindde ze Paulus op de weg naar Damascus.

Ze fluisterde de woorden: *“Neem en lees”* tot Augustinus en verwekte zijn bekering.

Ze verlicht een woord uit de Schrift, zoals de zon plots een donker kerkraam kan doen schitteren. Zo bracht ze er Franciscus van Assisi toe, het volgende Schriftwoord letterlijk op te vatten: *“Wilt ge volmaakt zijn, ga dan naar huis, verkoop wat ge bezit en geef het aan de armen... En kom dan terug om Mij te volgen”* (Mt. 19, 21).

Ze neemt talloze vormen en varianten aan, voor ieder van ons.

Ze gaat schuil onder het groeiende of plotse licht, dat aan een mens zijn toekomstige roeping bekendmaakt of de juiste toedracht van de zending die hem zal worden toevertrouwd.

Ze is verborgen aanwezig in de onverwachte ontmoeting met een vriend, die, op het kruispunt der wegen, de beslissende uitspraak zal brengen, zoals Ananias voor Paulus. Een ontmoeting die niet kon worden voorzien, maar tot werkelijkheid maakt wat een auteur heeft geschreven: *“Heeft een mens behoefte aan een ander die hem een noodzakelijk woord moet zeggen, dan zal God die persoon doen komen van de andere kant van de wereld.”*

Ze bereikt haar doel onder het mom van wat wij een samenloop van omstandigheden noemen, maar dat niets anders is dan God die werkzaam is en de ondergeschikte oorzaken en toevalligheden manipuleert: werktuigen van een verfijnde, vindingrijke en wonderlijke standvastige liefde.

God schrijft buitengewone romans met behulp van mensen die in hun leven inspelen op het onvoorziene, die oplettend zijn om de fluisteringen en de uitnodigingen van de Geest op te vangen.

Die godservaring ligt binnen het bereik van iedere christen, maar ze neemt in ons leven de pijn van het lijden en de Machten van het Kwade niet weg. De wereld is als een schilderij van Rembrandt, met een spel van schaduw en licht.

God komt tot ons, niet als de Almacht die de menselijke vrijheid vernietigt, maar als een uiterst kwetsbare liefde die op zoek is naar een vrijwillig antwoord. *“Jezus is niet gekomen om het lijden te verklaren of op te heffen, maar om er middenin aanwezig te zijn”*. Dat is een diepzinnig woord van Claudel; het verklaart zeker het mysterie van het kwaad en het lijden niet, maar brengt toch enig licht in het teken van Golgota, waar God laat zien dat Hij aan onze kant staat tegenover lijden en zonde, en dat Hij het lijden op zich neemt om er een heilswerktuig van te maken.

God ontdekken in het diepste van het lijden, is een ervaring die soms verbazend mooi wordt beleefd door zieken, die ondanks hun onuitsprekelijk lijden ons in hun kalme aanvaarding ontroeren en met een glimlach een licht zijn voor ons. Daar is God aanwezig, op bijzondere wijze, als door identificatie. *“Ogni dolore è Lui”*, zei Chiara Lubich zo mooi: *“Alle lijden, dat is Hij”*.

PERSOONLIJKE BENADERING

Wat mij betreft, geef ik toe dat ik in de loop van de jaren steeds meer die actieve aanwezigheid van God ervaar, met alles wat lichtgevend is vanwege God en wat vernederend is voor mijzelf. De openbaring van Gods ononderbroken inwerking, die zo omvattend en precies is, doet in mij een innerlijk danklied opklinken waarvan het refrein gelijkt op een van die Kerstantifonen: *“O Wijsheid, die alle dingen aanraakt van het begin tot het einde en die alles met kracht en zachtheid ordent”*.

DE HEILIGE GEEST, LEVENSADEM VAN DE KERK

Die dankzegging neemt gemakkelijk de vorm aan van een kleine persoonlijke litanie, waarin ik een naam, een herinnering, een datum, een gebeuren opneem. Ik zeg daarbij dank aan God voor een raad die ik op een moeilijk moment heb ontvangen, voor een boek dat ik toevallig las maar dat mij een boodschap bracht, voor een telefoontje, een brief, een pijn, een aanmoediging. Dan doorloop ik dat allemaal en breng het met elkaar in verband, en dank ik God voor de vreugde en vrede die niemand mij kan ontnemen omdat ze buiten het bereik van mensen liggen.

Dat lijkt wel op het bidden van de rozenkrans, waarbij de kralen door de vingers glijden en de blijde, droevige en glorievolle geheimen elkaar opvolgen. Iedere kraal roept een attentie vanwege God op, een teken, een ontmoeting. Ik eindig dan met het “Eer aan de Vader en de Zoon en de heilige Geest”, om dank te zeggen aan God voor zijn liefde, voor zijn nabijheid op mijn levensweg, ook bij iedere bocht ervan.

Dit beeld doet mij denken aan het mooiste gedicht dat ik ken, *The Hound of Heaven* van Francis Thompson. Ieder kan het voor zich uitbeelden aan de hand van zijn eigen levensloop: God die uitkijkt om ons als ‘een hemelse jachthond’ na te zitten met zijn onvermurwbare liefde. Die God is voor allen dezelfde: zijn aandacht wordt tot in het oneindige vermenigvuldigd, maar blijft totaal voor iedereen en is de gouden draad van ieder mensenleven.

Het behoort elke christen toe zijn leven te beschouwen in het licht van het geloof. Dit laat hem toe op God te vertrouwen en zich meer en meer door Hem te laten bezielen en zich op God te verlaten opdat Hij in hem steeds meer zou doordringen. Hij moet ook aan de wereld het geheim van zijn ontdekking bekendmaken en zijn vreugde uitzingen.

Die beschouwing over de aanwezige, intieme en nabije God wordt des te scherper en verfijnder naarmate wij beter de veelvuldige tekens van God weten te herkennen, van God die, zoals een vriend het doet, ons met een gebaar van zijn hand of met een blik oplettend maakt op zijn liefdevolle aanwezigheid en zijn

verbondenheid met ons. God spreekt een taal die voor ieder persoonlijk en bescheiden is, maar waarneembaar. Men moet Gods alfabet leren lezen en spellen, leren herkennen en verklaren.

Soms kunnen wij die boodschap maar met moeite ontcijferen: het overkomt ons te gaan denken, dat God die ons tegemoet treedt en ons wenkt, een spookbeeld is. De Heer moet ons dan zeggen, zoals aan zijn apostelen: “*Ik ben het, wees niet bang*” (Joh.6, 20).

Onze benadering van God in het zuivere geloof zou ik willen vergelijken met een reiziger die in een winternacht, bij een bocht in de weg, een eenzame hut vol helder licht ontdekt. Op de drempel gekomen, ziet hij door de glazen deur het houtvuur dat brandt en knettert en gensters geeft; hij raadt wel de omhullende warmte van de haard, maar voelt ze niet, zolang hij buiten blijft als toeschouwer in de koude en de wind. Dat is het beeld van de christen, die God waarneemt als het licht en de warmte in de duisternis van het geloof. Met de psalmist kan hij uitroepen: “*Lichtend is de nacht als de dag, de duisternis is gelijk licht*” (Ps.139, 12). Maar als hij het vuur slechts ziet, als hij de zachte warmte slechts raadt, dan dringt het niet door tot zijn diepste ik.

Hij moet nog binnentreden in de woonkamer, niet omdat hij het waardig is, maar omdat God hem uitdrukkelijk uitnodigt en brandt van verlangen om zich aan hem mee te delen. Daarom moet hij aankloppen; die medewerking wordt van hem gevraagd. Jezus heeft gezegd dat wij moesten kloppen, maar niet verduidelijkt hoe dikwijls wij dat moesten doen; wij moeten opnieuw kunnen beginnen. Maar vooral: ieder moet weten dat hij bij de haard wordt verwacht, dat hij er als kind thuis is en dat hij God geen grotere vreugde kan verschaffen dan door de uitnodiging te aanvaarden.

Onder voorwendsel van nederigheid op de drempel blijven staan, zou betekenen dat men het hart van God niet kent, want Hij roept ons allen op om, reeds hier op aarde, zijn vertrouwelijkheid te ervaren, en Hij heeft ons enkel en alleen voor een dergelijke ontmoeting geschapen.

DE HEILIGE GEEST, LEVENSADEM VAN DE KERK

Als de reiziger éénmaal binnen is, wordt alles anders. De warme en stralende vlam van de haard treedt hem als het ware tegemoet; de warmte vangt hem op, doordringt hem; zijn gezicht klaart op; hij strekt zijn twee handen uit en zijn verkleumde ledematen worden weer lenig. Er heeft als het ware een osmose plaats: de uitstraling van de haardvlam dringt tot in de diepte door. Dat is het beeld van de godservaring, die iemand gewaar wordt als hij zich door Hem laat overweldigen en zijn hele bewuste en onderbewuste wezen openzet naar de straling van die Aanwezigheid toe. Een nieuw leven overvalt hem; het is de kreet van Sint-Paulus: *“Ikzelf leef niet meer, Christus is het die in mij leeft”* (Gal.2, 20), die eens te meer vorm krijgt en werkelijkheid wordt.

Men is niet meer alleen, men voelt zich geleid door zijn Geest: het hele bestaan speelt zich af met verwijzing naar Hem. Tegenover het afstand doen van zichzelf staat God die bezit neemt van ons; tegenover de leegte komt een volheid.

Die haard van licht en warmte die ons verwelkomt, is God zelf, Hij doet ons bestaan veranderen. Zijn warmte straalt over ons uit. Wie zich laat grijpen door God, wordt als brandhout in de haard langzaam gloeiend. Het menselijk leven, gevoed door het vuur, dat de Geest is, wordt op zijn beurt ook vuur. Sprak Jezus niet over dat vuur met deze woorden: *“Vuur ben Ik op aarde komen brengen”* (Lk.12, 49)? Zo is de ervaring van de heilige Geest, de enige die werkelijk het aanschijn van de aarde kan vernieuwen.

De heilige Geest in een hedendaagse religieuze ervaring

*Daar wij door de Geest leven,
moeten wij de Geest ook volgen.*

Gal. 5, 25.

Nog vóór de heilige Geest een artikel van het credo werd, was Hij een intens beleefde ervaring in de primitieve Kerk. Die geestelijke ervaring is blijven voortduren in de geschiedenis en bezielt nog steeds alles wat in de Kerk het kenmerk van God draagt. De erkenning van die universele aanwezigheid van de Geest mag niet inhouden, dat wij blind zouden blijven voor een bevoorrechte aanwezigheid wanneer deze zich openbaart en dat wij de uitstraling ervan niet zouden nagaan. In die geest van aanvaarding ten aanzien van de totaal vrije inwerking van de Geest, zou ik hier willen wijzen op de betekenis van een bepaalde vernieuwing, die de Charismatische Vernieuwing of de Vernieuwing in de heilige Geest wordt genoemd. Eerst zal ik de oorsprong ervan kort beschrijven, dan de getuigenissen beluisteren en vervolgens een poging doen om deze hedendaagse religieuze ervaring te doorgronden.

1. Oorsprong

In de katholieke Kerk ontstond de Charismatische Vernieuwing in het jaar 1967 onder de studenten van Duquesne University in Pittsburgh (U.S.A.). Midden in de religieuze en sociale crisis die hun land en de wereld aangreep, voelden zij de onmacht van de mensen aan om een afdoend hulpmiddel te vinden, en met enkele jonge mensen kwamen zij spontaan bijeen om te bidden, te vasten en de heilige Geest tijdens een bezinningsweekeinde te aanroepen.

Wie waren die jonge mensen?

Studenten, merendeels actief in diverse apostolische of sociale werkzaamheden: liturgische en oecumenische bewegingen, strijd voor burgerrechten, initiatieven voor de vrede in de wereld. Het waren, zoals K. en D. Ranaghan zeggen, jonge mensen die wel echt christelijk leefden maar “als het ware een leegte ondervonden, een gebrek aan dynamiek, een tekort aan kracht in hun leven van gebed en actie; alsof hun christelijk leven al te zeer hun eigen schepping was, alsof ze alleen maar door eigen wil voortgang maakten; ze ondervonden, dat het christelijk leven niet herleid mocht worden tot een louter menselijke volmaaktheid”¹⁶. Het waren jonge mensen die in hun dagelijks leven te maken hadden met de moeilijkheden van de Kerk die steeds voor nieuwe uitdagingen staat. Zo was de achtergrond van de feiten.

De gebeurtenis die voor hen zou uitgroeien tot een nieuw Pinksteren, was voorbereid. Verschillenden onder hen hadden het boek van David Wilkerson, *Het kruis in de asfaltjungle gelezen*¹⁷: een boek dat in duizenden exemplaren was verspreid en verhaalde hoe een predikant, in het geloof in de heilige Geest, te New York een ‘gang’ van jonge ex-gevangenen geestelijk had herschapen. Samen hadden zij ook Sint-Paulus en de Handelingen van de Apostelen herlezen en een jaar lang dagelijks de prachtige sequentie van het pinksteroctaaf, ‘Kom, heilige Geest’, gebeden.

In hun hart hadden zij heimwee naar dat pinkstergebeuren waarop Johannes XXIII gehoopt had aan de vooravond van het Concilie. Dat alles inspireerde en bevruchte hun gemeenschapsgebed tijdens het bezinningsweekeinde, waarin zij de heilige Geest kwamen smeken dat Hij zelf het aanschijn van de Kerk en van de aarde zou vernieuwen.

Het antwoord van de heilige Geest was voor hen als een hernieuwing van wat er in het cenakel te Jeruzalem was gebeurd met de eerste discipelen van de Heer. Zij ondergingen een wonderlijke geestelijke verandering. Ze

¹⁶ K. EN D. RANAGHAN, *Le Retour de l'Esprit*, Parijs, Editions du Cerf, 1972.

¹⁷ DAVID WILKERSON, *Het kruis in de asfaltjungle*, Hoornaar, Gideon, 1972.

spraken over een nieuw bewust worden van Gods liefde, over een onbekend verlangen om tot God te bidden en Hem te verheerlijken, over een vernieuwd verlangen de Schrift te lezen, over een innerlijke kracht om te getuigen van de verrezen Christus. Ze spraken over een ‘doopsel in de Geest’ en over charismatische gaven die zij ontvingen, gelijkaardig aan die waarover sprake is in de primitieve Kerk. Dat ‘doopsel in de Geest’ beschouwden zij helemaal niet als een vervanging van het sacramentele doopsel en van het vormsel. In verband hiermee gebruikte een van hen dit sleutelwoord: *“Het lijkt veel meer op een herbevestiging en een volwassen benadering van die sacramenten, een zich open stellen voor alle genaden ervan.”*¹⁸

In het zevende hoofdstuk zullen wij nogmaals terugkomen op het in onze ogen essentiële belang van die herbevestiging, op volwassen leeftijd, van het sacrament van het vormsel.

Het vervolg van het verhaal is zeer eenvoudig. Die jonge mensen die de wonderen van de Heer hadden ervaren, hadden vrienden op andere universiteiten; heel natuurlijk gingen zij hun medelen wat hun was overkomen. Zo werd het elan gevolgd door de universiteit Notre Dame te South Bend (Indiana), Ann Arbor (Michigan), New Orleans, Los Angeles; zij beleefden dezelfde genadeverschijnselen.

Zelf heb ik in diverse universiteiten rechtstreekse getuigen van die gebeurtenissen ontmoet; velen van hen zijn mijn vrienden geworden. Ik moet erkennen dat hun getuigenissen indruk op mij maken en dat hun waarachtigheid zich aan mij opdringt.

Weldra kwamen zulke gebedsgroepen niet alleen op de campussen van de universiteiten tot stand, maar ook in parochies, abdijen en kloosters; allereerst in de Verenigde Staten, daarna verspreid over de vijf werelddelen. Het eerste landelijk congres bracht in 1967 een honderdtal mensen samen. Toen ik in juni 1974 het tweede internationaal congres te South Bend bijwoonde, telde men er ongeveer 30.000 deelnemers, afkomstig uit

¹⁸ K. EN D. RANAGHAN, *op.cit.*, p.28.

vijfendertig landen, met ongeveer zevenhonderd priesters en een vijftiental bisschoppen.

De eerder kleine groepen voor spontaan gebed breiden zich uit tot grotere gebedsbijeenkomsten, die geregeld honderden deelnemers tellen, al of niet in het kader van een eucharistieviering. Men beleeft het ontstaan van meer stabiele en hechter geëngageerde gemeenschappen, de *households*, die als het ware de georganiseerde steun zijn van de gebedsgroepen, speciaal van de groepen die aan maatschappelijk werk doen. Er zijn gebedshuizen ontstaan, die enigszins de taak krijgen van geestelijke seminaries, waar iedereen welkom is en waar men een groter aantal mensen tracht in te wijden in het christelijk leven dat zij weer ontdekt hebben onder een nieuw licht.

2. Getuigenissen

Wat aanvankelijk de ervaring was van die jonge studenten breidde zich spoedig ook uit buiten hun kringen. Er kwamen getuigenissen van de meest verscheiden kanten: werklieden, ex-gevangenen, professoren, contemplatieve en actieve kloosterlingen van verschillende orden. Eigenaardig genoeg was er geen onderling contact, en toch heeft de heilige Geest klaarblijkelijk op verschillende plaatsen zoniet dezelfde dan toch soortgelijke ervaringen opgewekt. Het is immers waar: de waarachtige charismatische gaven roepen elkaar op en treffen elkaar aan in hun gemeenschappelijke bron, de heilige Geest.

Een ouder priester getuigde: *“Gedurende een paar weken werd ik overstelpt door vertroosting en door een nieuw aanvoelen van de aanwezigheid van God: tranen en ook uitingen van vreugde kwamen spontaan op. Ik heb ook een drang naar loutering gevoeld, een verlangen om de Schrift te lezen en in een langdurig, urenlang gebed te blijven.”*

Een ander zei dat hij zich ten gevolge van de Vernieuwing als overweldigd voelde door een nieuwe kracht: teksten uit de Schrift, woorden, voorbeelden schoten hem te binnen met een ongekunsteldheid die verbazend was. Hij zei ook: *“Vroeger had ik een boek*

geschreven, maar nu werden de woorden en gedachten die erin stonden een levende werkelijkheid”.

Kortom, voor allen scheen dit éne gemeenschappelijk te zijn: een sterk aanvoelen van de aanwezigheid en van de kracht van de heilige Geest; en ook een vernieuwd gebedsklimaat: *“Nu is mijn gebed minder cerebraal, eenvoudiger, meer doorvoeld, meer doordrongen van lofprijzing”.* Meerderen onder hen getuigen van de geestelijke vruchten die zij ervaren bij het bidden in talen.

Sommige getuigenissen spreken over de verandering in hun gewaarwording van de meer innerlijke en blijvende aanwezigheid van God, in hun apostolaat of predikatie die van binnenuit door de Geest levendig wordt gemaakt; over de geestelijke steun, die zij ontdekken in de gebedsgroepen; over hun durf om hun diepste gevoelens te uiten onder confraters, wat hun vroeger niet mogelijk was.

Bepaalde jezuiten getuigen ook van een verandering in hun gedrag in verband met het boetesacrament, dat wordt ervaren als een sacrament van geestelijke genezing.

Ook constateert men hoe deze ervaring over het algemeen hun eigen roeping als jezuïet heeft verstevigd, soms zelfs hun priesterschap, en voor hen een nieuw licht heeft geworpen op de oefeningen van Sint-Ignatius.

Die getuigenissen van priesters, kloosterlingen en leken komen ook van buiten Amerika: ik heb er de weergalm van gehoord in verschillende landen, en dagelijks komen er nog getuigenissen uit diverse werelddelen. Dat is meer dan voldoende om zich aangesproken te voelen de ervaring zelf van naderbij te beschouwen.

3. Onderzoek naar een ervaring

Het onderzoek naar een ervaring is nog iets anders dan de getuigenissen over een ervaring. De geloofwaardigheid van de getuigen dwingt mij om er aandacht aan te schenken; maar ze zeggen nog niet welke

theologische verklaring moet worden gegeven van wat zij hebben doorgemaakt en nog ervaren.

Wij zouden onze bijdrage tot het onderzoek willen beperken tot de religieuze ervaring betreffende de bekering en de uitstorting van de Geest, die gewoonlijk 'doop in de Geest' wordt genoemd. Wat moet men daaronder verstaan?

WAT BETEKENT DE 'DOOP IN DE GEEST'?

Op het vlak van de doorleefde ervaring mag en moet men bewondering hebben voor het geloof van de leden van de pinkstergemeenten in de werking van de heilige Geest; als katholieken kunnen wij, zoals bekend, hen niet volgen inzake doctrine en exegese betreffende de verklaring van het 'doop in de heilige Geest', ook niet betreffende de 'tongentaal', wat zij beschouwen als het teken om de waarachtigheid van dat doopsel te erkennen.

Voor ons - en hierin gaan de meeste christelijke Kerken met ons akkoord - is er geen dubbel doopsel: enerzijds het doopsel met water en anderzijds het doopsel met de Geest. Het gaat om een enkel doopsel, het doopsacrament. De doop in de Geest is geen geestelijk 'superdoopsel', geen toevoeging aan het doopsacrament, dat als het ware de spil van het christelijk leven zou worden.¹⁹

Met Sint-Paulus geloven wij, dat God uit loutere goedheid *"ons heeft gered... door het bad van wedergeboorte en vernieuwing door de heilige Geest. Want Hij heeft de Geest overvloedig over ons uitgestort door Jezus Christus onze Heiland. Zo zijn wij door zijn genade gerechtvaardigd en erfgenamen geworden van het eeuwige leven"* (Tit.3, 5-7).

¹⁹ De verklaring van de Handelingen ter zake stelt moeilijke exegetische problemen. Nuttige verhelderingen zijn te vinden in bepaalde werken: o.a. SIMON TUGWELL o.p., *Did you receive the Spirit?*; JAMES D.G. DUNN, *Baptism in the Holy Spirit*; E.BRUNNER, *Theology of the Holy Spirit*. Hun positieve strekkingen zijn niet dezelfde, maar hun kritische bemerkingen aangaande de exegese van de pinksterkerken zijn gelijklopend.

Het enige doopsel is tegelijk dat van Pasen en van Pinksteren. Om iedere dubbelzinnigheid te vermijden, spreken we dan ook niet van de ‘doop in de Geest’ en gebruiken we liever andere woorden.

DE ERVARING VAN DE GEEST EN VAN DE CHARISMATISCHE GAVEN

Hoe zullen we dan die eerste ervaring van de Geest duidelijker en preciezer omschrijven en bepalen? Het is moeilijk om de werkzaamheid te beschrijven van de Geest, die uiteraard buiten onze categorieën staat. Bovendien staan wij voor de moeilijkheid, dat wij over een nieuwe uitstorting van de Geest spreken, hoewel wij weten dat de Geest reeds in het doopsel werd gegeven. Het nieuwe is dus iets heel speciaals; het gaat om een nieuwe komst van de reeds aanwezige Geest, om een uitstorting die niet van buitenaf komt maar vanuit het binnenste opwelt. Men denkt dan aan de uitroep van Jezus: *“Als iemand dorst heeft, hij kome tot Mij; wie in Mij gelooft, hij drinke”!* Zoals de Schrift zegt: *“Stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien”*. De evangelist tekende erbij aan: *“Hiermee doelde hij op de Geest, die zij die in Hem geloofden, zouden ontvangen”* (Joh.7, 37-39). Het gaat om een doorbreken van de heilige Geest in ons, die sluimerende innerlijke krachten vrijmaakt. Het gaat om een sterker bewustwording van zijn aanwezigheid en zijn kracht.

De theoloog Francis A.Sullivan, professor aan de Gregoriaanse universiteit te Rome, beschrijft dat als *“een religieuze ervaring, die iemand inleidt tot een beslist nieuw aanvoelen van de almachtige aanwezigheid van God en van Gods werkzaamheid in het leven, waarbij deze werkzaamheid gewoonlijk een of meer charismatische gaven insluit”*.²⁰

Via het aarzelend woordgebruik voelt men hoe moeilijk het is het onuitsprekelijke uit te spreken zodra het gaat om het geheim van Gods werkzaamheid. Anderen hebben gesproken van een genade tot

²⁰ F.A. SULLIVAN s.j., *Baptism in the Holy Spirit: a catholic Interpretation of the Pentecostal Experience*, in: *Gregorianum*, 55 (1974), p.67.

actualisering van de ontvangen gaven, van vrijmaking door de Geest, van openbaring van het doopsel, van heropleving van de gave van de Geest die bij het vormsel wordt meegedeeld, van een echt gewillige aanvaarding van de Geest. Wie deze bijzondere genade ontvangt, ervaart het als een levensvernieuwing die samengaat met een gevoel van vrede en vreugde zoals nooit te voren ervaren; als een grotere bewustwording van reeds ontvangen sacramentele genaden, die werden verleend bij het doopsel, daarna bij het vormsel, of verkregen door het ontvangen van andere sacramenten: biecht, eucharistie, huwelijk, wijding. Die Vernieuwing wordt waargenomen als een vrijmaking van de verborgen mogelijkheden van de Geest, die ieder wil brengen tot de volkomen verwezenlijking van zijn roeping als leek of religieus; als een nieuwe en verder doorgedreven bewustwording van onze waarachtige christelijke eigenheid, die alleen door het geloof kan worden ontdekt en die het geloof levendig maakt en er een nieuwe realiteitszin en een missionair elan aan geeft.

Laten we trachten het onderzoek duidelijker te maken door drie aanvullende gezichtspunten te belichten.

a) *De binding tussen de Geest en de charismatische gaven*

Allereerst dient opgemerkt, dat er een binding bestaat tussen de heilige Geest en zijn openbaringen en dat de aandacht niet naar de gaven moet gaan, maar naar de Gever. Bekend is het gebed van Augustinus: “*Niet uw gaven, Heer, maar U!*” De gaven zijn slechts de uitstraling van de Geest, die zelf de Gave bij uitstek is, de Gave die alle gaven bevat. Men moet de Geest als persoon aankleven, in zijn levende en stralende werkelijkheid. De openbaring van de Geest is de heilige Geest die aan het werk is. Die actie of beweging van God is uiterst soepel, bescheiden, bijzonder vrij. De Geest waait waar, wanneer en zoals Hij wil. Tot elke prijs dient men te vermijden de gaven te herleiden tot iets materieels zoals geschenken die worden uitgedeeld bij een erfenis: de ene dit, de andere dat. De gaven verhouden zich tot de Gever zoals de stralen tot de zon: ook al vinden zij hun oorsprong in de zon, ze zijn de zon niet.

De Geest is onverbreekelijk met zijn gaven verbonden. Als ik Hem ontvang, dan krijg ik de volheid van zijn gaven, die dynamisch zijn. Het betekent niet, dat alle gaven die we ontvangen tot openbaring komen, of dat ze op dezelfde manier of op hetzelfde moment tot uiting komen. De zichtbaarheid van de gaven en hun beleving zijn verschillend, niet alleen van persoon tot persoon, maar ze zijn ook niet noodzakelijk blijvend. Het is de Geest die het roer in handen heeft. De gaven bezit ik niet als eigendom, zoals ik dingen bezit in een lade. In werkelijkheid ben ik het bezit van de Geest, die mij beweegt en geleidt volgens de beweging van zijn oneindige liefde en in de mate van het geloof, de hoop en de liefde die Hij bij mij vindt. De Geest die me vandaag beweegt voor een bepaalde zending, kan mij er morgen een andere toevertrouwen; Hij kan zich in mij openbaren door één gave en ook door meerdere, tegelijk of na elkaar. Steeds moet men de menselijke benadering van Gods gaven in vraag stellen. Sint-Paulus noemt een reeks charismatische gaven op, hij geeft diverse opsommingen, en die zijn voor hem niet volledig: hij geeft voorbeelden, geen volledige lijst. Men zou kunnen denken dat Sint-Paulus het voorstelt alsof ieder voor zich een enkele gave kreeg voor het gemeenschappelijk welzijn, maar zijn bedoeling is niet de meervoudige werking van de Geest uit te leggen. Paulus is allereerst begaan met de handhaving van de orde in de liturgische vergaderingen te Korinte. Dit woord is de synthese van zijn gedachten: *“Aan ieder wordt de openbaring van de Geest meegedeeld tot welzijn van allen”* (1 Kor.12, 7); de bundeling van de gaven dient tot opbouw van de Kerk.

b) De Geest, aanwezig van het begin af

Een tweede belangrijke opmerking is wat ik onze futuristische of toekomstgerichte wijze van spreken zou noemen. Wordt er gesproken van een nieuwe komst van de heilige Geest in de ziel van de gedoopte, dan moet men over Hem spreken in het teken van degene ‘die al werd ontvangen’. Anders uitgedrukt, het uitgangspunt moet zijn: het wezenlijke feit, dat de christen bij het doopsel de volheid van de heilige Geest heeft ontvangen. De Geest hoeft niet meer te komen. Hij is in de grond

aanwezig van het aanvankelijke christelijke leven af, zelfs al komt de bewustwording van die werkelijkheid pas later, als het volwassen geworden kind, zoals wordt verwacht, de verplichtingen van zijn doopsel zal bekrachtigen. De Geest is in hem; de belofte van God is verwezenlijkt; de gedoopte is de woonplaats van de heilige Drie-eenheid. Bijgevolg is de heiligheid niet het opklimmen naar een verre en onbereikbare top. De christelijke heiligheid wordt ons van de aanvang af gegeven. Scherp uitgedrukt: wij moeten geen heiligen worden, maar het blijven; wij moeten worden wat we zijn. Wij hebben de Geest van heiligheid ontvangen als een waarborg, een begin; in getrouwheid moeten wij zijn verborgen rijkdommen, zijn mogelijkheden, zijn 'kernenergie' tot ontplooiing laten komen.

In de loop van het christelijk leven zal ieder sacrament de actieradius van de Geest verruimen, ons bestaan en ons handelen steeds meer doordringen. Voorop staat de doopgenade als bron van waaruit het water opborrelt en de akkers bevoeid worden. Het is een langzaam proces dat de trouwe christen tot echte christen maakt.

Als het vormselsacrament aan een kind wordt toegediend, dan moeten wij zowel zeggen: 'Je gaat de heilige Geest ontvangen', als 'Je hebt Hem reeds ontvangen'. Het is geen toevoegsel aan het doopsel; het is de bevestiging ervan.

Bij een bisschopswijding zal de wijdende bisschop aan de wijdeling de handen opleggen en hem zeggen: 'Ontvang de heilige Geest...'. Hier wordt bij de aanstelling de invloed van de Geest, die reeds eerder ontvangen werd, nog sterker onderlijnd. Zo gebeurt het ook bij de wijding tot diaken of priester.

In de adventsliturgie komen talrijke gebeden voor, waarin wij de Vader bidden om ons zijn Zoon te zenden, alsof Hij nog niet was mensgeworden. Bidden wij in de pinksterliturgie tot God, dat Hij ons zijn scheppende Geest zou zenden, dan veronderstellen wij reeds zijn aanwezigheid, want in eenzelfde gebed spreken wij van de Geest als van de zoete gast van onze ziel. Het belijden

van geloofswaarheden in evocatieve stijl is zeker niet verwarrend.

Zo moet men ook de charismatische taal leren verstaan. De heilige Geest komt niet van buitenaf om zijn werk nog bij te werken of af te werken. De verleiding is groot om te zeggen, dat God bezig is iets totaal nieuw te verwezenlijken. Dit zou betekenen dat er discontinuïteit is in God en dat Hij willekeurig te werk gaat. God is steeds trouw aan zichzelf en zijn handelen wordt nooit afgebroken. Zo mengt men afbreking en willekeur in de werkzaamheid van God; men moet denken aan ononderbrokenheid en getrouwheid van God ten opzichte van zichzelf. Wij zullen bijvoorbeeld niet gaan zeggen, dat Jezus de dag van vandaag uitkiest om ons de eucharistie te geven; zijn gave is blijvend, en wij moeten naar hem toe gaan. Zo is ook de Geest een blijvende gave, die wij in ons moeten toelaten werkzaam te zijn. Wij zijn het die, in een samengaan van de genade en van onze vrijheid, aan de Geest een nieuwe mogelijkheid tot inwerking geven om de hindernissen en slavernijen van onze zonden, weigeringen en terughoudendheid in onszelf beter te overwinnen. ‘Doof de Geest niet uit, bedroef de Geest niet’: dat zijn de eisen van het christelijk leven.

Als de werkzaamheid van de Geest in ons sterker wordt, is het niet de Geest die ontwaakt, keert Hij niet terug, zoals een vulkaan die plots weer actief zou worden na een lange rust; maar het zijn wij die door de stuwung van de Geest meer bewust worden van zijn genade, door een groter geloof, een levendiger hoop, een warmere liefde. Bij het doopsel ontvangen wij allen de heilige Geest in zijn volheid, zowel de leek als de priester, de bisschop, de Paus. De heilige Geest ontvangt men niet in meerdere of mindere mate; ook een hostie is niet min of meer geconsacreerd. Ieder ontvangt Hem voor een verschillende zending en met charismatische gaven voor die zending.

c) De Geest, als blijvende kracht

De heilige Geest bezielt het christelijk leven, niet alleen in het begin, maar ook in de gehele ontplooiing ervan. Dikwijls herhaalt de Heilige Schrift, dat de Geest

een kracht is en dat wij de durf moeten hebben om te steunen op die kracht welke ons boven onszelf verheft als wij ze maar laten werken.

Het is opvallend, hoe Sint-Paulus en Sint-Lucas de heilige Geest verbinden met de kracht tot zending.

Lucas schrijft in verband met Maria: *“De heilige Geest zal over u komen en de kracht van de Allerhoogste zal u overschaduwten”* (Lc.1, 35). Hij herhaalt dat met betrekking tot de Apostelen, aan wie Jezus deze belofte doet: *“Daarom zend Ik tot u wat door mijn Vader beloofd is; blijf dus in de stad, totdat gij uit den hoge met kracht zult zijn toegerust”* (Lc.24, 49). En ook: *“Maar gij zult kracht ontvangen van de heilige Geest die over u komt, om mijn getuigen te zijn...”* (Hand.1, 8).

Hierbij is het belangrijk, op te merken dat de Apostelen niet vanuit zichzelf getuigen zijn, maar dit doen onder de stuwning van de heilige Geest. Uit zichzelf kunnen zij getuigenis afleggen, als rechtstreekse ooggetuigen van bepaalde gebeurtenissen betreffende de Verrijzenis, maar slechts door de Geest kunnen zij getuigen van de betekenis van het gebeuren. Dankzij het profetische inzicht dat zij van de Geest ontvingen, zullen zij de heilsgebeurtenissen kunnen verklaren: daar ligt de kracht van hun woorden.

Sint-Paulus schenkt de Romeinen een zegening die geheel vervuld is van vertrouwen in de Geest: *“Moge de God der hoop u vervullen met alle vreugde en vrede die het geloof u kan schenken, zodat gij overvloeit van hoop, door de kracht van de heilige Geest”* (Rom.15, 13). Aan zijn christenen van Korinte deelt hij in vertrouwen mee: *“Bovendien voelde ik mij toen onzeker, vol vrees en angst. Het woord dat ik u verkondigde, had niets te danken aan de overredingskracht van de ‘wijsheid’, maar het getuigde van de kracht van de Geest”* (1 Kor.2, 3-4).

Zo drukt het christelijk geloof zich uit; de kracht van de Geest blijft niet gereserveerd voor de Apostelen, ze is een wezenlijk deel van ons aller erfgoed. Als wij er echt durven in geloven, zal het onze ontmoediging in dienst van de Heer wegvegen en zullen we ons geestelijk leven niet meer beschouwen als een lange ascetische inspanning die wij steeds weer opnieuw moeten opnemen

op eigen kracht, maar als het werk van de Geest in ons en met ons, en gesteund op zijn nooit ophoudende aanwezigheid en kracht.

Er zijn er veel die de voorschriften van de meesters van het geestelijk leven hebben opgevolgd, maar na jaren van oprechte inspanning moeten erkennen, dat ze niet boven de middelmaat uitraken. Ze slaagden er niet in, de vereiste inspanning vol te houden, ook niet om de nodige kracht voor de dagelijkse strijd op te brengen. De berg van de volmaaktheid leek hun te steil, en de te betalen prijs te hoog. Ze hebben de beklimming opgegeven bij de eerste uitlopers van de berg. Het geloof in de kracht van de Geest kan aan de ontmoedigden leren, dat wilskracht onontbeerlijk is voor een echt christelijk leven, maar niet het uitgangspunt en niet het centrum is van het ascetisch leven. Een ascese die alleen op onze wilskracht is gegrondvest, kan ons niet ver brengen.

Het geloof in de kracht van de Geest schakelt de noodzakelijkheid van de ascese niet uit, maar kent haar de tweede plaats toe. Het geloof toont aan, dat heiligheid een 'opneming' is alvorens een 'beklimming' te worden, en dat God zelf ons naar Hem toe brengt. Dit moeten we aanleren en onszelf steeds opnieuw in herinnering brengen.

Betekenis en draagwijdte van een ervaring

De adem van de Geest is steeds werkzaam in de Kerk: sluimerende krachten worden opgewekt, verborgen charismatische gaven komen tot uiting! Zo brengt Hij levenskracht, vreugde en jeugdigheid in alle perioden van de kerkgeschiedenis en maakt Hij haar ook actueel.

Kerstwens van Paulus VI aan de Kardinalen,
21 december 1973

De religieuze ervaring die ik heb beschreven, plaatst alle mensen die verantwoordelijkheid dragen in de Kerk voor het moeilijk probleem van onderscheiding. Ik wil het eerst toelichten en vervolgens zal ik trachten de betekenis en de draagwijdte van de ervaring als dusdanig te bepalen.

1. Aanwezigheid en gave van onderscheiding

Ten aanzien van iets dat zich voordoet als een verrassing van de heilige Geest - als wij het zo mogen noemen - kunnen verschillende houdingen worden aangenomen: een kritische aanvaarding met een gunstig vooroordeel, een wantrouwende en afwijzende houding, een onbezadigd enthousiasme.

Tijdens het Concilie werd meermalen gesproken van de plicht om 'de tekenen van de tijd' te onderkennen, dat is de oproep van God te zien in de noden van de mensen. Een onontbeerlijke taak, een die men niet uit het oog mag verliezen. Maar daar is ook nog de plicht om de tekenen te begrijpen die de Heer zelf geeft, buiten onze dagelijkse en gewone context, zoals de ster van Bethlehem die de Wijzen naar Jezus bracht. Als wij komen te staan tegenover een mogelijke persoonlijke interventie van God, dan is onze eerste plicht dat wij ons ter beschikking stellen. A priori weten wij dat "Gods wegen onze wegen niet zijn en onze gedachten niet de Zijne" (Jes.55, 8). A priori ook geloven wij, dat God barmhartig is en dat in zijn ogen onze nood een oproep is. Maar nooit heeft de Kerk een zo radicale crisis gekend: de horizon lijkt afgesloten te zijn van de kant van de mensen. Wij zien niet meer in, vanwaar er redding kan komen, tenzij van Hem: er is geen heil buiten zijn Naam.

En juist nu zien wij aan de horizon van de Kerk openbaringen van de Geest oplichten, die blijkbaar overeenstemmen met wat de eerste christengeneraties hebben gekend. Juist nu schijnen de Handelingen van de

Apostelen en de brieven van Sint-Paulus nieuw leven te verkrijgen, alsof God eens te meer binnendrong in onze geschiedenis.

In de als motto aangehaalde tekst spreekt paus Paulus VI van slapende krachten die worden opgewekt, van verborgen charismatische gaven die tot uiting komen. Hij richt zich niet alleen tot de charismatische beweging, zijn woorden werden ook niet op goed geluk af gekozen.

Instinctmatig hebben wij een angst voor de inmenging van God in onze zaken, ook als ze slecht gaan. Wij schermen ons af tegen iedere vreemde bemoeiing, als tegen een gevaar voor vervreemding. Wij zijn bang voor een wijsheid die niet luistert naar onze wetten. Het idee alleen al van een tussenkomst van God maakt dat wij ons minder prettig voelen. Wij springen eenvoudigweg heen over de Schriftteksten die niet met onze gedachten stroken; de nabijheid van God maakt ons ongerust. Ook die wijzen wij af, zodra ze te concreet wordt en ons dagelijks leventje in de war komt sturen. Toch zou onze echte bezorgdheid moeten zijn het naderen van God niet tijdig te erkennen, en het rendez-vous te missen wanneer Hij op de deur klopt.

Als er een gebied is, waar men een scherp aanvoelen heeft van de noodzakelijkheid van het kerkelijk leerambt, verlicht door de theologie en bewaarheid door de overlevering en de doorleefde wijsheid, is het wel degelijk het ruime en delicate gebied van het geestelijk leven. Ik heb ooit eens het bisschopsambt horen bepalen als 'de charismatische gave van de onderscheiding van charismatische gaven'. Nog beter dan een bepaling is het een oproep om onze verantwoordelijkheid betreffende de Kerk niet te ontvluchten.

In het onderhavig geval zijn de herders verplicht, of zij het wensen of niet, om een uitspraak te doen en richtlijnen te geven.

Zij kunnen hun toevlucht niet meer nemen tot een afwachtende houding - tot 'wait and see' - omdat de herder, als hij afwezig is, verantwoordelijk gesteld kan worden als de schapen verdwalen.

Hun charismatische gave is geen automatisme. Om geldig te zijn, moet degene die een uitspraak behoort te doen voorafgaandelijk een duidelijke en veelzijdige informatie hebben ingewonnen, zo mogelijk uit de eerste hand. Men dient zich te wachten voor een overijld oordeel, dat gebaseerd is op indrukken, misschien op enkele ongelukkige voorbeelden die in alle menselijke aangelegenheden onvermijdelijk zijn. De gave van onderscheiding steunt op de voorzichtigheid, en de voorzichtigheid vereist dat men grondig te werk gaat en dat men de waarde van adviezen en getuigenissen afweegt. De menselijke voorzichtigheid wil graag zeker spelen; ze is echter ondergeschikt aan de bovennatuurlijke voor-zichtigheid en hoedt er zich voor het ingrijpen van God in zijn Kerk te erkennen. Het gebed, dat onze geest openstelt naar God toe, is

ook onontbeerlijk om de geest open te stellen voor Gods werk, hoe zeer het onze kortzichtige menselijke wijsheid ook in de war brengt.

Hier moet men zich, om juist te kunnen oordelen, op een of andere manier binnen in het gebeuren plaatsen: een ervaring kan men best van binnenuit beoordelen. Er kunnen verscheidene manieren worden uitgedacht om aanwezig te zijn, maar aanwezigheid door een daadwerkelijke steun is van levensbelang voor de gezonde richting van de Charismatische Vernieuwing en voor de inschakeling ervan in de Kerk. Wie erbij was, zal de toejuiching van de 25.000 leden van het internationaal congres van South Bend in 1973 niet vergeten, toen de spreker het algemeen verlangen onderstreepte om in innige gemeenschap met de herders van de Kerk te leven. Het lijkt mij uiterst belangrijk, dat de bisschoppen een antwoord geven op de oproep die zo aangrijpend tot hen werd gericht. Aanwezigheid en leiding betekenen helemaal geen autoritaire beslaglegging. Om het even welke te strenge reglementering zou voorbarig zijn en zou het leven en de spontaneïteit belemmeren. Heeft de Heer ons niet uitgenodigd om soms het onkruid te laten groeien onder de tarwe teneinde de toekomstige oogst niet te bederven? Hier is de oogst overvloedig en rijk. Als bisschoppen hebben wij de moeilijke taak, de gezonde vrijheid van de kinderen Gods te eerbiedigen en ons tevens ten dienste te stellen als degenen die 'bijdragen tot hun vreugde' (vgl. 2 Kor.1, 24). De geestelijke wijsheid van de Kerk en van de door haar verwekte heiligen zal bijzonder weldoend zijn voor allen.

Dat is ook de betekenis van de aansporing die paus Paulus VI richtte tot de vertegenwoordigers van de Charismatische Vernieuwing, die te Grottaferrata waren samengekomen van 9 tot 11 oktober 1973. Na de algemene audiëntie ontving hij die dag, in particuliere audiëntie, een representatieve groep leiders uit verschillende werelddelen, begeleid door Mgr. Hayes, aartsbisschop van Halifax (Canada), en de Amerikaanse bisschop Mgr. McKinney. Wij geven hieronder de volledige tekst van de pauselijke toespraak tot deze groep, zoals die verschenen is in de *Osservatore Romano* van 11 oktober 1973, en voegen er tussen [] enkele geïmproviseerde woorden van de Paus aan toe, zoals opgenomen in de uitgaven van de *New Covenant* van december 1973.

[Wij zijn zeer geïnteresseerd door wat gij aan het doen zijt. Wij hebben veel horen spreken over wat er bij u gebeurt, en wij verheugen ons erover. Wij zouden u veel vragen kunnen stellen, maar de tijd ontbreekt.]

“Wij richten nu een woord tot de congressisten van Grottaferrata. Wij verheugen ons, samen met u, dierbare vrienden, over de vernieuwing van geestelijk leven, die zich thans in de Kerk voordoet onder diverse vormen en op verschillende plaatsen. Bepaalde gemeenschappelijke kenmerken komen in die vernieuwing naar voren: de zin voor een diep, persoonlijk en gemeenschappelijk gebed, een terugkeer tot de contemplatie, een grote nadruk

op de lofprijzing van de Heer, het verlangen om zich geheel aan Christus over te leveren, een grote beschikbaarheid voor wat de heilige Geest ons vraagt, een trouwere omgang met de Heilige Schrift, een grote broederlijke toewijding, de wil om mee te werken aan het dienstbetoon van de Kerk. In dat alles kunnen wij de geheimzinnige en bescheiden werkzaamheid herkennen van de Geest, die de ziel is van de Kerk.

Het geestelijk leven bestaat, voor alles, in de beoefening van de deugden van geloof, hoop en liefde. Het vindt zijn grondslag in de geloofsbelijdenis. En dat geloof werd aan de herders van de Kerk toevertrouwd opdat zij het ongeschonden zouden bewaren en ertoe zouden bijdragen dat het kan openbloeien in alle activiteiten van de christengemeenschap. Het geestelijk leven van de gelovigen behoort dus tot de actieve pastorale verantwoordelijkheid van iedere bisschop in zijn bisdom. Het is bijzonder opportuun het hen in herinnering te brengen nu deze kiemen van vernieuwing zoveel hoop verwekken.

Ook kan, zelfs in de beste vernieuwingskringen, onkruid tussen het goede graan groeien. Een werk van onderscheiding is dus onontbeerlijk, en dat komt toe aan hen die verantwoordelijkheid dragen in de Kerk.: ‘Wier bijzondere taak het is om niet de Geest te doven, maar alles te onderzoeken en het goede te behouden’ (vgl.1 Tess.5, 12, 19-21 - Lumen Gentium, nr.12). Zo maakt het gemeenschappelijk welzijn van de Kerk vooruitgang, en daartoe dienen de gaven van de Geest”(vgl.1 Kor. 12, 7).

[Wij zullen voor u bidden, dat gij door de volheid van de Geest zoudt worden vervuld en dat gij moogt leven in zijn vreugde en zijn genade. Wij vragen u voor ons te bidden en wij zullen u indachtig zijn aan het altaar.]

2. De boom beoordelen naar zijn vruchten

Zelf heb ik menigvuldige contacten ter plaatse gehad, in de Verenigde Staten en elders, met de leiders en de theologen van die godsdienstige vernieuwing; dat brengt er mij toe de kenmerken die ik overal terugvind naar voren te brengen. De charismatische gaven zelf ontsnappen dikwijls aan ons onderscheidingsvermogen, maar de vruchten van de Geest zijn altijd waarneembaar. (vgl.Gal.5, 22-23)

De Heer heeft aanbevolen, de boom te beoordelen naar zijn vruchten; het is een veilige maatstaf. Verschillende enquêtes uit de jongste tijd, afkomstig uit de meest verscheiden streken, lopen samen uit op positieve conclusies. Het genuanceerde maar hartelijke oordeel van predikant Appia, gelastigde voor de betrekkingen tussen de Franse protestantse federatie en de katholieke Kerk, die zelf een ver doorgevoerde enquête voerde in Frankrijk, komt verbazend goed overeen met het besluit, dat zich opdrong aan mij en aan mijn medewerkers die ter plaatse gingen.

Ik noem hier, zonder enige hiërarchische rang-schikking, enkele uitwerkselen op, die opvallen en veel voorkomen.

CHRISTOCENTRISME

Allereerst merkt men op, dat de ten grondslag liggende spiritualiteit duidelijk naar Christus is gericht en dat zij experimenteel wordt doorleefd als een intieme en persoonlijke relatie. Christus, “*die doopt met de heilige Geest*” (Mt.3, 11), treedt duidelijk op de voorgrond. Er ontwikkelt zich een intimiteit van persoon tot persoon, in een ontmoeting waar Jezus zelf het initiatief tot de dialoog neemt en uitnodigt tot wederkerigheid. Dikwijls zal het een ontdekking van het christendom zijn, niet meer als een ideologie of een ‘-isme’, maar als de ontmoeting met de levende persoon van Jezus, die de meest werkelijke van alle werkelijkheden is geworden, van Jezus die erkend wordt als Heiland, Meester, Herder, Weg, Waarheid, Leven, Alpha en Omega, zowel voor hen zelf als voor de wereld. Hierbij zij opgemerkt, dat die Jezus die in het centrum van de Vernieuwing staat, ook die van ons geloof is, en niet degene die men al te dikwijls, als naar menselijke normen herleid, terugvindt in bewegingen die bij voorbeeld aansluiten bij de ‘Jezus-revolutie’ of de ‘Jesus People’. Het gaat om de Jezus van ons geloof: de Zoon van God, vleesgeworden, God uit God, Woord van en in God, in wie de volheid van God aanwezig is, die voor ons heeft geleden, die ons de weg heeft gewezen, en aan wie alle macht in de hemel en op aarde werd gegeven, die ons gevoelig maakt voor zijn erfdeel, de heilige Geest.

Die nieuwe, innige en rechtstreekse omgang met de Heer, zonder een sluier van ideeën ‘over Jezus’, brengt heel natuurlijk een tweede kenmerk voort: een nieuwe gevoeligheid voor het gebed als een luisteren naar God. *Over* God spreken is iets anders dan *tot* God spreken. Het verschil tussen beide is groot.

GEBEDSLEVEN

In de Charismatische Vernieuwing ziet men een verdieping van het gebedsleven, zowel persoonlijk als gemeenschappelijk. De ziel blijkt zich open te stellen voor een dieper doordringende inwerking van de Geest, die “*alles doorgrondt, zelfs de diepste geheimen van God*” (1 Kor.2, 10), en ons toegang verleent tot de Vader en ons doet leven van het mysterie van de Drie-ene God. Een geestelijke honger komt tot uiting en die nodigt ons uit het gebed veelvuldiger en langer te maken om het licht en de aanwezigheid van de Geest beter te ontvangen. Dat gebed, soms in stilte, soms gefluisterd, dan weer gezongen in een sfeer van ingetogenheid, vreugde en ontspanning, krijgt een heel speciale aantrekkingskracht die toe te schrijven is aan de spontaneïteit. Men beleeft letterlijk wat Paulus als een aansporing tot de Efesiërs schreef: “*Word vol van de Geest. Zing met elkaar psalmen en hymnen*

DE HEILIGE GEEST, LEVENSADEM VAN DE KERK

en liederen, ingegeven door de Geest. Zing en speel voor de Heer van ganser harte. Zeg altijd voor alles dank aan God, de Vader, in de naam van onze Heer Jezus Christus”
(Ef.5, 18-20).

Bijzonder opvallend is ook de kwaliteit van dat gebed. Zonder ook maar enigszins het smeekgebed uit te sluiten, heeft dat gebed als hoofdkenmerk een zuivere lofprijzing waaraan wij maar weinig meer gewend zijn in het persoonlijk gebedsleven. ‘Loof de Heer’ (Praise the Lord) is veel meer dan een refrein, dat wordt herhaald zoals de alleluia’s van Pasen. Het is de uitdrukking van een liefde voor God, om Hem en in Hem.

De spontane aard van het gebed, met dat openstaan voor de lichamelijke expressie die het soms oproept - opgeheven handen of samengevouwen tot teken van communie - wordt bijzonder gewaardeerd door de jeugd. Wie eraan meedoet, raakt los uit individualisme, geremdheid en intellectualisme. Overigens ben ik de mening toegedaan dat zulke spontane gebeden een genade betekenen voor de Kerk van onze dagen, waaruit talrijke volksdevoties, zoals het heilig uur, de rozenkrans en de kruisweg, geheel of gedeeltelijk zijn verdwenen, niet zonder een godsdienstige leemte achter te laten waarin moet worden voorzien.

Die gebedsstijl, die het midden houdt tussen het louter persoonlijke gebed en het liturgische gebed, kan er toe bijdragen om het gebed weer levend te maken in de gezinnen en in de meest verscheiden gemeenschappen: parochies, verenigingen, congregaties, kloosters. Het charismatische, spontane gebed kan een aanzienlijke bijdrage betekenen om de zin voor het gebed, dat voortvloeit uit het leven en verschilt van milieu tot milieu, terug te vinden. Juist door zijn soepelheid leent het zich ertoe, bepaalde momenten van de liturgie sterker te doen uitkomen. Het staat open voor alle openbaringen van de Geest en wordt daardoor als vanzelf een symfonisch gebed, verrijkt door de verscheidenheid van Gods gaven.

Soms wordt het spontane gebed verweten dat het van al te emotionele aard is. Het is de moeite waard, die negatieve reactie even te onderzoeken. Het komt voor, dat men het emotionele in de uitdrukking van het gebed verwerpt, terwijl men zich in werkelijkheid aangesproken voelt door het persoonlijke karakter van het gebed. Wij zijn zeer gewend geraakt aan het formele, het rituele en het conventionele in het gebed, en dit belemmert enigszins de spontaneïteit. Wij zijn soms bang, om onszelf te zijn tegenover God en tegenover de mensen. Vandaar komt onze reactie: wat we ‘emotioneel’ noemen, behoort in feite tot het persoonlijke van het gebed.

Wij hebben de neiging alle gevoel uit onze relaties met God te bannen. Willen we dan een niet-persoonlijk gebed, en misschien ook beroofde en kale kerken? Het zou goed zijn te reageren tegen een verkeerde interpretatie van

het Woord van de Heer dat ons uitnodigt Hem te aanbidden “*in geest en waarheid*” (Joh.4, 23). Christus is mensgeworden; zijn godsdienst is volkomen menselijk en sleept de gehele mens mee. Een van menselijkheid ontdane vroomheid ligt niet in de lijn van de Menswording, en Jezus is de gehele mens komen verlossen, met inbegrip van zijn gevoelens.

Het charismatische gebed wordt zeer ruim gevoed door de trouwe lezing van de Heilige Schrift. Ze speelt dan ook een belangrijke rol in de gebedssamenkomsten, evenals in het persoonlijke en gemeenschappelijke leven. Men gaat de Schrift weer ontdekken, men voelt een nieuwe dorst naar het woord van God, niet zozeer op het vlak van de exegese, die niet wordt uitgesloten, maar met meer aansluiting op het dagelijks leven. Jezus heeft ons gezegd dat zijn woorden “*geest en leven*” zijn (Joh.6, 63). Men voelt dat ze voedsel worden. Ik denk aan Jeremia: “*Zodra uw woord mij bereikte, verslond ik het, het was mijn vreugde, het maakte mij zielsgelukkig*” (Jer.15, 16).

De Charismatische Vernieuwing is ook een bijdrage tot de vooruitgang van de exegese; niet omdat het nieuwe antwoorden brengt, maar omdat het nieuwe vragen stelt; het is een uitnodiging om de tekst nog nauwkeuriger te gaan onderzoeken, uitgaande van het leven.

De genade van de Vernieuwing is een genade om de actualiteit in de diepte te benaderen. Dat kan op verscheidene manieren gaan, maar steeds met de bezorgdheid om het Woord in contact te brengen met de concrete situatie. Men voelt aan, hoe kostbaar het is een gekwalificeerde gids bij zich te hebben, die de gebedsgroepen helpt om een te letterlijk begrip en willekeurige verklaringen te vermijden.

BIDDEN IN TONGENTAAL

Iemand die voor het eerst een charismatische bijeenkomst bijwoont, zal geïntrigeerd zijn als hij soms hoort bidden of zingen in talen. Hij zal al dadelijk in de war zijn door die spontane uiting, waarin lettergrepen elkaar opvolgen zonder betekenisvolle zinnen te vormen. Men moet dus nagaan wat dat precies betekent, zonder te veel of te weinig belang te hechten aan dat bidden ‘in tongentaal’.

NIET WONDERBAARLIJK...

Volgens de gewone en vrij algemeen aanvaarde verklaring van de pinksterkerken, zou het hier gaan om de wonderbaarlijke gave van een taal die de spreker niet kent; het ontvangen van die gave zou bovendien de garantie zijn dat men werkelijk in de heilige Geest werd gedoopt. Volgens de katholieke traditie, zoals wij hebben gezegd, is de glossolalie niet de toetssteen van de ‘doop in de Geest’. Ik kan eraan toevoegen, dat het bidden in tongentaal volgens mij niet hetzelfde is als spreken in een vreemde taal die de spreker niet kent. In tegenstelling tot de ruim verspreide mening, ook in charismatische

milieus buiten de pinksterkerken, denk ik niet dat zulks de betekenis van deze uitingswijze is. Het is niet uitgesloten dat men in bepaalde, uiterst zeldzame gevallen, die dan tot het mirakel behoren, toch zou te doen hebben met een onbekende taal die bij het gebed wordt gebruikt. Maar naar mijn gevoel moet men wijzen op de zeldzaamheid van die gevallen en zich hoeden voor de zucht naar sensatie. Mijns inziens gaat het niet om een ingegeven en uit de hemel gekomen wonderlijke taal; de betekenis ligt elders.

NIET PATHOLOGISCH...

Aan het andere uiterste staat een waarnemer, vooral als hij met de psychoanalyse vertrouwd is, die de schouders ophaalt en het verschijnsel als pathologisch, emotioneel, collectieve hysterie, infantiel bestempelt. De echte wetenschap gaat met die uitspraak niet akkoord. Een van de beste deskundigen ter zake, William J. Samarin, professor in de antropologie en de linguïstiek aan de universiteit van Toronto, geeft als besluit van de uitgebreide enquête die hij in verschillende landen hield, dat er niets abnormaals of pathologisch aan de hand is; hij geeft daarvoor ook overvloedige bewijzen.²¹ Is het verschijnsel niet miraculeus en niet pathologisch, hoe moet men het dan positief begrijpen?

WAT IS HET IN WERKELIJKHEID?

Vooreerst moet men er een uitingswijze in erkennen, die wordt aangehaald in de Schrift; men vindt er een dertigtal zinspelingen op. In het Nieuwe Testament is er sprake van in de Handelingen (2, 4-11; 10, 46; 19, 6), in de brieven van Paulus (1 Kor.12, 30; 13, 1; 14, 2, 39), ook in het evangelie volgens Marcus (16, 17), waar Jezus aan de zijnen belooft dat ze in talen zullen spreken. Hoe de exegese het probleem ook situeert, het gaat hier over een verschijnsel dat door de Schrift als werkelijk en vrij veel voorkomend wordt beschouwd. Sint-Paulus zegt, dat die 'gave' de meest bescheiden van alle is, dat hij ze zelf bezit en wenst dat anderen ze hebben, maar dat men moet waken over de goede orde als ze wordt gebruikt in openbare bijeenkomsten. Men kan dus niet ontkennen, dat er een bijbels fundament voor is. Overigens vindt men het terug in heel de traditie van de Kerk: aanvankelijk vrij verspreid, daarna zeldzamer, tenzij in kloosters of in het leven van de heiligen.

Het is de taak van de theologen het verschijnsel te onderzoeken, niet alleen via de teksten maar ook via de ervaringen in het leven. Ik maak hier enkele bedenkingen zonder te beweren volledig te zijn of tot een definitief besluit te komen.

Allereerst moet worden opgemerkt, dat iedere christen die de heilige Geest heeft ontvangen, in aanleg alle gaven bezit krachtens zijn doopsel. De openbaring of de uitoefening van die gaven maakt hun aanwezigheid zichtbaar.

²¹ W.J.SAMARIN, *Tongues of men and angels*, New York, Mac-Millan Company, 1972.

Een fundamentalistische lezing van de bijbel draagt ertoe bij de gaven te zien als 'dingen'. Het bidden in tongentaal wordt niet geminimaliseerd als men dat situeert op een natuurlijk niveau dat bovennatuurlijk wordt door het inzicht waarmee die gebedsvorm wordt beziel. Bovendien moet men bedenken, dat in zekere zin alles gave, alles genade is.

Deze vorm van niet-redenerend gebed, van niet-beredeneerde expressie van een spontaan gebed, ligt binnen het bereik van wie hem wil beoefenen en blijft steeds onder controle. Het is een verbale expressie, die niet bepaald wordt door een linguïstische structuur. Die uitdrukkingwijze is gebruikelijk in andere beschavingen; ze is ook minder vreemd aan onze gewoonten dan wel wordt gemeend. Denk maar aan het alleluia-gejuich in de gregoriaanse paasmis. Let eens op een kind dat spontaan die expressie gebruikt om zijn vreugde te uiten als het rustig speelt. Men heeft eens gezegd, dat het bidden in tongentaal tot het gebed staat zoals de abstracte tot de figuratieve kunst; de vergelijking lijkt mij verhelderend.

De gaven van tongentaal werd eveneens vergeleken met de gave van tranen. Ieder is in staat om tranen te storten bij een sterke ontroering, en een artiest kan ze opwekken op het toneel; dat is allemaal normaal. Maar er bestaat ook een gave van tranen, zoals wordt erkend door een lange geestelijke traditie in de Kerk en zelfs door het rituale. Het gaat dan om een diepe godsdienstige expressie, die het onuitsprekelijke vertolkt, bij een gevoel van berouw, van aanbidding of erkentelijkheid tegenover God. Tenslotte zijn die tranen geen andere dan de gewone tranen, maar hun godsdienstige betekenis overschrijdt hun stoffelijke aard. De overeenkomst is treffend.

GODSDIENSTIGE BETEKENIS VAN BIDDEN

IN TONGENTAAL

Nu ik getracht heb deze uitdrukkingwijze te situeren, moet ik nog de concrete geestelijke waarde ervan bepalen. Talrijke getuigenissen maken het duidelijk - en ik voeg er het mijne aan toe - dat deze gebedsvorm een soort persoonlijk loskomen is, een innerlijke bevrijding tegenover God en de anderen. Als men bij de aanvang van de ervaring, die een oefening van nederigheid is, het risico om kinderachtig en belachelijk te schijnen aanvaardt, dan ervaart men de vreugde een gebedswijze te hebben ontdekt die boven de woorden uitstijgt en alle intellectualisme overschrijdt. Het geeft vrede en een goed gevoel. Die gebedsvorm sluit andere vormen niet uit en kan alleen of in groep worden beoefend. Neemt het de vorm van een geïmproviseerd collectief gezang aan, dan kan het gebed dikwijls bijzonder mooi zijn en indrukwekkend religieus geladen, als men het maar zonder vooroordeel wil beluisteren.

De heilige Paulus noemde het de minste van de gaven, al gebruikte hij ze zelf. Misschien omdat het als een toegang tot de andere gaven is, als een lage deur waarvoor men zich moet bukken om erdoor te gaan. Oefening van

nederigheid en van kinderlijke ingesteldheid, om toegang te krijgen tot het Rijk van God: “*Als gij niet wordt als kleine kinderen...*”; dit woord van Jezus is bekend, en het heeft een verre draagkracht. Als die zo weinig cerebrale gave een bres slaat in onze houding van terughoudendheid en verdediging, helpt ze om een drempel van bevrijding en overgave aan de Heer te overschrijden; die capitulatie levert hem die zich ertoe leent, geheel over aan de greep van de Geest. Er is niet veel voor nodig, maar het is iets kostbaars: het is een expressievorm van de innerlijke vrijheid van de kinderen Gods.

Karl Barth heeft de glossolalie (bidden in tongentaal) beschreven als ‘een poging om het onuitdrukbare uit te drukken’. Sint-Paulus zegt: “*De Geest zelf pleit voor ons met onuitsprekelijke verzuchtingen*” (Rom.8, 26). Men verenigt zich met die geheimzinnige, niet-gearticuleerde taal en men laat het aan God over om Hem te verheerlijken en Hem dank te zeggen voor een liefde “*die de kennis te boven gaat*” (Ef.3, 19). In psychologische taal uitgedrukt, zou men zeggen dat het de stem van het onderbewuste is die opstijgt naar God. Het is een expressie van ons onderbewuste zoals dromen, lachen, wenen, schilderkunst, dans. Het speelt zich af in de diepten van ons zijn; daarom wordt dikwijls erkend, dat het een diepe genezingswaarde heeft, een genezing van onze verborgen trauma’s die de ontplooiing van ons innerlijk leven in de weg staan.

Laten we maar toegeven, dat wij in het algemeen vreselijk gecomplexeerd zijn als wij onze diepere religieuze gevoelens moeten openbaar maken zowel tegenover God als tegenover anderen. Zelfs priesters en religieuzen weten hoe moeilijk het voor hen is, zich op geestelijke vlak in de diepte bloot te geven aan hun confraters en hoe men al te veel oppervlakkig naast elkaar leeft. Wij zijn doorkneed met formalisme en ritualisme; ternauwernood beginnen onze christelijke bijeenkomsten open te komen voor een expressieve gemeenschapsliturgie, na eeuwen passiviteit. Wij hebben de warmte nog niet ontdekt, die bij een feest, bij een broederlijke viering past; langzamerhand treedt de dooi in. Paus Paulus VI waarschuwde tegen sleur in het gebed en tegen het misbruik van pasklare formules. Thans ontdekt men enkele nieuwe methodes inzake lichamelijke expressie en onderlinge communicatie. Men gaat meer belangstelling tonen voor nieuwe levens- en gebedsstijlen onder invloed van de Oosterse filosofie en men bestudeert met meer aandacht de gedraging van niet-Europese volken die minder verward zijn dan wij.

De jeugd gaat vanzelf in die richting. Het bidden in tongentaal is niet ouderwets; het zou eerder een vernieuwingselement kunnen zijn op meer dan een vlak

Het mag ons dus niet verwonderen, dat een praktijk die helemaal niet vreemd is aan onze vroegere religieuze traditie, weer gaat opleven. Zodra men

die vrije expressie van godsdienstige gevoelens voor zich heeft verworven, voelt men echt de behoefte om zijn gevoelens met anderen te delen. En men vindt het dan normaal en weldoend, dat men God kan loven, aanbidden, verheerlijken en lief-hebben met alle expressiemogelijkheden waarover wij beschikken - met gebruik van alle snaren van de harp - en voor wie er de betekenis van heeft gevat, maakt het 'bidden in tongentaal' wezenlijk deel uit van die mogelijkheden.

Gaat men het bidden in tongentaal zo opvatten, dan komt het mij voor als een geestelijke verrijking, en daarom aarzel ik niet om het onder de vruchten van de genade te rekenen.

GEBED EN SOCIALE ACTIE

Men zou a priori kunnen vrezen, dat de nadruk op het gebed in de hand zou werken, dat er een piëtistische scheiding zou ontstaan tussen het geestelijk leven en de voortzetting ervan in het sociale leven, dus een vervreemding van de wereld. Het geloof bezitten, zo heeft men terecht gezegd, is niet alleen de ogen opslaan naar God om Hem te beschouwen, het is ook naar de aarde kijken, met de ogen van Christus. Het gevaar om terug te vallen op zichzelf of op de groep, ontgaat de leiders van de Charismatische Vernieuwing niet; ze hebben de aandacht erop gevestigd in een reeks bijdragen in het tijdschrift 'New Covenant' en ook ter gelegenheid van het internationaal congres te Grottaferrata (oktober 1973).

Maar meer nog dan door die waarschuwingen werd het gevaar voorkomen en tegengewerkt door de sociale initiatieven van diverse aard die van de gebedsgroepen zijn uitgegaan. In het algemeen gaat het weliswaar veeleer om onmiddellijk voor de hand liggende sociale actie dan om grote gemeenschappelijke ondernemingen. De twee sluiten elkaar ten andere niet uit, en de vereniging in het gebed moet normaal uitmonden in een grotere naastenliefde onder de mensen, met alles wat daarbij hoort op sociaal en politiek vlak. Het voorbeeld van Mexico is tekenend, want daar is de Charismatische Vernieuwing juist binnen de sociale organisaties tot stand gekomen.

VERBONDENHEID MET DE KERK

Een ander kenmerk: men ontdekt er gewoonlijk een kinderlijke liefde voor de Kerk, die wordt erkend in haar geestelijk moederschap en haar constitutionele en sacramentele werkelijkheid. De Charismatische Vernieuwing is niet verbonden met een rechtse of linkse ideologie; ze omvat de meest uiteenlopende christelijke stromingen. De diverse strekkingen worden bekroond door een overmaat van intens beleefde naastenliefde. Elkaar ontmoeten voor gebed vormt een sterk tegengif tegen verscheurende verdeeldheid. In de huidige omstandigheden is dat een niet-banaal resultaat.

Over het algemeen heerst er een gezonde sfeer, over alle contestatie, verbitterdheid en bitsigheid heen. Het komt er vooral op aan, de Kerk op te bouwen, allen samen en op het enige fundament: Jezus, onze Heer en Redder.²²

Laten wij hopen, dat het gevoel voor katholiciteit in de charismatische groepen moge blijven en toenemen. Streving naar elitevorming zou dodelijk worden: er zijn geen superchristenen.

3. Betekenis en draagwijdte van een ervaring

Aan zijn vruchten de boom kennen, is een toetssteen die geldt voor alle werken van de Geest; men kan alleen maar blij zijn om de vele openbaringen van de Geest die aan dit criterium beantwoorden.

Ik heb over de Charismatische Vernieuwing gesproken als over een bevoorrechte openbaring van de Geest voor onze dagen, maar het gaat daarom nog niet over een exclusieve openbaring die al de rest vervangt. Men mag mijn gedachte niet verdraaien. Maar ik geloof eerlijk en oprecht, dat wij hier te doen hebben met een uitgelezen genade voor de Kerk - als wij ze weten op te vangen en haar begeleiden van binnenuit - als wij ze kunnen vrijwaren tegen onjuistheden die zeker door de Machten van het Kwaad zullen worden opgewekt en als we ze door een zekere osmose laten doordringen tot in ons persoonlijk leven en dat van onze gemeenschappen.

DE 'NORMALE' CHRISTEN

Iedere genade die we van de Geest ontvangen, doet ons afvragen hoe we persoonlijk beantwoorden aan wat onze christelijke eigenheid is.

Wat mij opvalt in de ervaring van de Charismatische Vernieuwing, is het feit dat ze mij ertoe brengt met een vernieuwde aandacht de teksten van Sint-Paulus en van de Handelingen te herlezen, terwijl ik ze toch meende te kennen. Nu ik plots de tekenen van de Geest opmerk, die zo gelijkend zijn op die waarover het Nieuwe Testament handelt, komt bij mij de vraag op: waren de christenen van de eerste Kerk uitzonderlijke christenen, van een ongewoon type en met een voorbijgestreefde stijl, of zijn wij christenen met een verzwakt geloof en beneden de grens van het normale? Ik voel mij verplicht, mijn normen over mijn christen-zijn en mijn navolging van Christus aan een ernstig onderzoek te onderwerpen. Geloof ik werkelijk wat Sint-Paulus beweerde: "*En toch leef ik, maar niet meer ikzelf, Christus is het die leeft in mij*" (Gal.2, 20)? En geloof ik dat hij het bedoelt als toepasselijk op iedere christen, die moet

²² Dit aspect heb ik uitgewerkt in een bijdrage, verschenen in *Concilium*, oktober 1973, als antwoord op de vraag: 'Hoe de niet-noodzakelijke, tegengestelde strekkingen in de Kerk overwinnen?'

durven geloven dat Christus in hem en door hem wenst te blijven doen wat de Heer zelf op aarde deed? En zelfs, volgens zijn uitdrukkelijke belofte, grotere dingen dan Hij zelf deed (vgl.Joh.14, 12)?

Die ondervraging verplicht mij ertoe, een nieuwe blik te werpen op datgene wat voor het christendom het oudste en meest wezenlijke bezit is: navolging van Christus in de heilige Geest, met al zijn onzichtbare en ook zichtbare gevolgen. Ik weet dat de belangrijkste test van ons christen-zijn de liefde is, maar dat sluit de andere tekens van de aanwezigheid van de Heer niet uit, de tekens die Hij zelf uitdrukkelijk heeft gegeven en die onmiddellijk na Pinksteren duidelijk zichtbaar werden (vgl.Mc.16, 17-18). Nu ik sommige vormen van het vroegere christendom zie heropleven, voel ik mij aangespoord om mezelf als in een spiegel te bekijken en om de kracht en de omvang van mijn geloof als christen van deze eeuw te meten en te vergelijken met dat van een christen uit de eerste eeuw.

DE 'GEWONE' HEILIGHEID

Wat mij ook treft, is dat ik plots zie hoe de uitingen van de Geest zichtbaar worden onder christenen van allerlei rang en stand. Die studenten van Pittsburgh, van Ann Arbor en van elders zijn maar gewone christenen. Het zijn geen kluizenaars, geen grote specialisten in de heiligheid; het zijn alledaagse christenen. Ze doen me weer denken aan een woord van de Heer, die zijn Vader dankte *“omdat Hij deze dingen verborgen gehouden had voor wijzen en verstandigen, maar ze had geopenbaard aan kleinen”* (vgl.Lc.10, 21).

Het gaat om een openheid voor de Geest en zijn gaven, bij christenen die zich niet speciaal op de heiligheid toeleggen, maar die in hun dagelijks leven eenvoudig hun geloof willen beleven. Wie zou, nog niet zo lang geleden, hebben durven zeggen dat gaven zoals die van profetie, onderscheiding, genezing en mirakel inbegrepen, van elke christen kan uitgaan die zijn geloof beleeft? Wij beschouwen die gaven als het monopolie van heiligen of van gelovigen die op weg zijn naar de heiligverklaring. Dat verdient onze aandacht en overweging. Wij moeten ons onderricht ter zake herzien, en dat heeft ernstige gevolgen. Ik ben getroffen door het feit, dat Vaticanum II het hele vijfde hoofdstuk van *Lumen Gentium* heeft gewijd aan de roeping tot heiligheid van alle christenen en aan de Geest die duidelijk in die richting aan het werk is onder ons en op grote schaal.

Laten we nog eens terugkomen op onze vroegere traktaten over het geestelijk leven: er werd bijzondere zorg besteed aan de hiërarchie van de heiligheid volgens de ingewikkelde opklimming van 'de staten van volmaaktheid'. In een piramide werden de leken onderaan geplaatst en de beschouwende monniken aan de top. De canonist plaatste de reguliere kanunniken van Lateranen bovenaan. Het Concilie heeft met klem gewezen op de heiligheid als roeping van elke christen. Op die democratisering van de

DE HEILIGE GEEST, LEVENSADEM VAN DE KERK

heiligheid werd niet zozeer de aandacht gevestigd als op de andere democratische hervormingen; maar de oproep van het Concilie is er, en ik kan alleen maar blij zijn om de antwoorden die de Geest in grote verscheidenheid van roepingen uitlokt en in de meest verschillende streken.

DE BELOOFDE OPENBARINGEN VAN DE GEEST

Als men gelooft dat Christus in iedere christen leeft en werkt, dan is het ook normaal te geloven dat de Heer zich nog voortdurend onder ons openbaart, zoals Hij vroeger deed. Tegen degenen die Hem wilden stenen, zei Jezus: *“Als Ik de werken van mijn Vader niet doe, behoeft gij Mij niet te geloven, maar als Ik ze wel doe, gelooft dan die werken, al wilt ge Mij niet geloven”* (Joh.10, 37-38). Die werken, dat waren de tekenen en de wonderen, de genezing van zieken, de zegevierende strijd tegen de Machten van het Kwaad, de profetieën, de verklaring van de Schrift, de unieke woorden van Hem die onderwees met gezag en sprak zoals nog niemand het had gedaan. Het is normaal dat wij alles wat Gods macht in Jezus openbaarde, ook weervinden bij de leerlingen. Er is een ononderbroken continuïteit tussen de Heer, die de lamme genas, en Petrus en Johannes, die tot de lamme bij de Schone tempelpoort zeiden: *“In de naam van Jezus Christus de Nazareeër: gebruik uw voeten!”* (Hand.3, 6). Het is dezelfde Heer, dezelfde Geest.

Derhalve is het ook niet te verwonderen dat een vernieuwing in de Geest de charismatische openbaringen weer ziet opbloeien. Wat het verschil uitmaakt - tot ons nadeel - tussen ons geloof en het geloof van de eerste christenen, is ons gebrek aan openheid en aanvaarding van de rijkdommen van de Geest.

Wat ons ontbreekt, is een inzicht in wat ons precies tot christen maakt. Wij durven niet geloven met een geloof vol overtuiging en verwachting, dat heel de verscheidenheid van gaven van de Geest steeds ter beschikking staat van de Kerk Gods. Wij zeggen onvoldoende dat wij rijk zijn door de rijkdom van God en dat het ons toebehoort, en dat we er, in geloof en nederigheid, een beroep mogen op doen en het met vertrouwen mogen aanvaarden. De christen weet niet wie hij is; hij is de zoon van God en erfgenaam van het Rijk Gods, maar in de praktijk gelooft hij het niet. Hij beschikt over geestelijke schatten die verborgen blijven omdat hij er het bestaan niet van kent en hij er bijgevolg niet in gelooft en dus ook niet verwacht dat ze beschikbaar zullen zijn.

Nu ik tegenover de gaven van de Geest sta die in vele gevallen, naar het mij toeschijnt, authentiek zijn, voel ik mij verplicht met andere ogen de teksten van de Schrift te herlezen waar gesproken wordt over de charismatische gaven van de Geest als over een heel normale zaak in de eerste christengemeenten. Ik wist dat de Handelingen van de Apostelen geen archaisch document is, en heb daarom ook tijdens het Concilie gepleit voor de actualiteit van de

charismatische gaven. Maar het verdedigen van een stelling die men werkelijk juist vindt, is nog iets anders dan zich in vraag laten stellen door feiten die haar bevestigen. Deze vraagstelling richt zich tot ons allen. Wat mij opvalt bij de huidige ervaringen is niet het nieuwe ervan, maar het weer opkomen van de meest oorspronkelijke traditie en het opnieuw ontdekken van ons uitgangspunt. De liturgievernieuwing heeft ons teruggebracht tot bij ons uitgangspunt, het cenakel van Jeruzalem op de avond van Witte Donderdag.

De Charismatische Vernieuwing spoort ons aan om datzelfde cenakel te beschouwen op de ochtend van Pinksteren. Het is een genade dat prille begin van de Kerk beter te leren kennen, ook als wij menen het reeds te kennen. Het is ook een genade ons dieper bewust te worden van onze eigenheid als christen.

EEN GENADESTROOM TREKT VOORBIJ

Om de betekenis van de Charismatische Vernieuwing te vatten en de waarachtige draagwijdte ervan in te zien, mag men er geen pasklare denkpatronen op toepassen, en haar vooral niet gaan beschouwen als een beweging naast andere bewegingen, zeker niet als een concurrerende beweging. Daar gaat het nu echt niet om; het is wel een beweging uitgaande van de Geest tot voordeel van iedere christen, geestelijke of leek; het is een genadestroom die voorbijtrekt en die ons meer bewust maakt van de charismatische dimensie die de Kerk eigen is. Want uiteraard zijn alle christenen charismatisch; wat hen onderscheidt, is de meer of minder levendige bewustwording van die diepe realiteit, die noodzakelijk voor geheel de gemeenschap bestemd is.

Het betreft dus geen nieuwe beweging, als men daarmee een gestructureerde groep bedoelt met aangesloten leden die verplichtingen hebben. Om deel te hebben aan die stroming is het zelfs niet vereist tot een opgerichte gebedsgroep te behoren. De Heer heeft gezegd: *“Waar er twee of drie verenigd zijn in mijn Naam, daar ben Ik in hun midden”* (Mt.18, 20). Dat geringe aantal is al voldoende om een gemeenschapsgebed onder christenen te doen ontstaan. De Geest waait waar en zoals Hij wil; Hij heeft geen instellingen nodig om de meest verscheiden milieus te bereiken: leken van alle stand en rang, religieuze orden en congregaties van alle aard, zijn voor die stroming open komen te staan, in afwachting - ik waag mij aan die prognose - dat Hij in alle bescheidenheid zachtjes binnendringt in de bisschoppelijke paleizen, de bisschoppenconferenties, de Romeinse synoden...

Christenen die zich door deze stroming weten aangesproken, komen graag samen om met elkaar hun vernieuwd geloof, hoop en broederlijke liefde te delen, om zich te verenigen in een spontaan gebed, waarin ze zich thuis voelen, omdat ze niet meer geremd zijn door menselijk opzicht. Dat betekent nog niet dat het hier een kerk in de Kerk is, maar wel dat er christenen zijn die

er gelukkig om zijn als christenen samen te zijn voor de Heer en bereid te zijn om de anderen te dienen daar waar de Voorzienigheid ze heeft geplaatst.

Om alle dubbelzinnigheid te vermijden, zegt Stephen Clark, een van de verantwoordelijken in Ann Arbor: *“Wij proberen niet iets speciaals te doen. Wij proberen eenvoudig het christendom te beleven in de kracht van de Geest... De heilige Geest is onmisbaar; wij zijn dat niet... Wij wensen de huidige Charismatische Vernieuwing niet gelijk te stellen met de vernieuwing in de Kerk. Er gebeuren thans nog vele andere dingen die een stuk van Gods vernieuwing van zijn Kerk zijn... Maar de nieuwe ontdekking van de kracht van de heilige Geest is een zeer wezenlijk deel van de vernieuwing van de Kerk. Dat moet de grondslag zijn van al het andere en moet noodzakelijk al het andere beroeren: cultus en liturgie, ge-meenschapsleven, dagelijks leven ook, dienstbaarheid, evangelisatie.”*²³

In een verslag van het internationaal congres te South Bend, getiteld *“De heilige Geest is niet langer een spook”*, merkte pater John C. Haughey s.j. zeer terecht op dat de initiatiefnemers niet over een charismatische ‘beweging’ hadden gesproken, maar over de Heer. Hij voegde eraan toe: *“Hoe meer men openstaat voor de Charismatische Vernieuwing als genade, hoe minder men zich bezighoudt met de beweging als zodanig en hoe meer aandacht men schenkt aan de stuwing van de Geest, in zichzelf en in de gelovige gemeenschap waartoe men behoort.”*²⁴

Het door de spontane ‘leiders’ van de ‘beweging’ erkende ideaal - ik moet wel die onaangepaste termen tussen aanhalingstekens zetten - is te verdwijnen. Om dit te onderstrepen, gebruikte een Amerikaans journalist als titel: *“A movement that wishes to die”* (Een beweging die wenst te sterven). Dat is zeer juist: het is hun streven zich zo gauw mogelijk terug te trekken, ongeveer, maar dan op een ander niveau, zoals de bijbelse en liturgische bewegingen zijn verdwenen, en zoals - laten wij het hopen - in de toekomst ook de oecumenische beweging zal verdwijnen, zodra de gehele Kerk de impuls ervan zal hebben aanvaard. Men wil verdwijnen, als het doel bereikt is, zoals het water van de stroom zijn naam verliest als het in zee uitmondt.

Als iemand uit vrees voor mogelijke misbruiken of dwalingen, geneigd is iets te verwerpen, dat naar mijn mening de stempel van God draagt, kan hij het woord van Gamaliël ter overweging nemen. Het is een woord dat werd uitgesproken in verband met christenen die door het pinkstergebeuren totaal werden veranderd: *“Wat ons geval betreft zeg ik u: bemoei u niet met deze mensen, maar laat ze hun gang gaan. Gaat deze opzet of dit werk van mensen uit, dan zal het op niets uitlopen. Gaat het echter van God uit, dan zult gij hen*

²³ ST.CLARK, *Where are we headed?* Notre-Dame, Indiana, Charismatic Renewal Services, 1973, p.18-20.

²⁴ *The Holy Spirit is no longer a ghost.* In *America*, 15 juni 1973.

niet uiteen kunnen slaan: anders zou misschien blijken dat gij tegen God in verzet zijt” (Hand .5, 38-39).

Hoofdstuk VII

De heilige Geest en de christelijke authenticiteit

*Hij is het die op ons zijn zegel heeft gedrukt
en ons de Geest als onderpand heeft gegeven.*

1. Wat is een authentieke christen?

In de Kerk is geen vernieuwing denkbaar zolang de christen zijn eigenheid niet heeft gevonden. Men spreekt zo dikwijls over die eigenheid, die moeizaam op zoek is naar zichzelf, en men vergeet dat ze haar oorsprong en voleinding vindt in God. Niets is zo belangrijk dan te weten, wat een normale christen is, wat een waarachtige gedoopte is. Als we zeggen: 'normaal', dan willen wij de norm bepalen, uitgaande van God, en niet in functie van ons antwoord op de genade. Van dit woord moeten wij uitgaan: "*God heeft op ons zijn zegel gedrukt*" (2 Kor. 1, 22).

Een ideale christelijke gemeenschap, wij weten het, heeft nooit bestaan, zelfs niet op de mooiste momenten van de kerkgeschiedenis. Vóór Pasen heeft Christus zijn leerlingen bestempeld als kleingelovigen; na Pasen waren zij bijzonder moedig - velen tot de marteldood toe - maar zij behielden hun bekrompenheid en hun vooroordelen. Conflicten tussen Petrus en Paulus, tussen Marcus en Barnabas, twisten in de gemeenschappen waarover de Brieven van Sint-Paulus spreken, vooral betreffende de Korintiërs, dat alles bewijst dat een idyllisch christendom nooit heeft bestaan.

Men moet dus niet gaan dromen van een herstel van een paradijs, maar ook niet besluiten dat het begrip 'authentieke christen' iets onduidelijks en onbepaalds is. De authenticiteit erkent men aan onbedrieglijke tekens. Zelfs als een boom vruchten draagt waaraan de worm heeft geknaagd, of takken die door de storm stuk werden geslagen, ook dan nog ken ik zijn kwaliteit als hij ook maar één enkele rijpe en smakelijke vrucht voortbrengt. De Heer heeft gesproken over het goede graan en het onkruid die samen opgroeien op hetzelfde veld. De menselijke zwakheden beletten ons niet, de prille Kerk te beschouwen als het beeld van een waarachtig christendom, dicht bij zijn oorsprong.

Om de christelijke eigenheid te bepalen, mag men niet beginnen met de christen te omschrijven in verband met de eisen van de wereld waarin hij moet leven; men moet dat doen met betrekking tot zijn oorsprong en tot de hem door God toevertrouwde zending. Laten we in het tweede hoofdstuk van de Handelingen van de Apostelen het verhaal van Pinksteren herlezen.

We kijken met aandacht naar het toneel dat wordt beschreven en luisteren naar de dialoog tussen Petrus, de eerste getuige van Christus, en de eerste menigte die hem beluistert in zijn eerste boodschap.

Het cenakel werd zojuist door een geweldige wind dooreengeschud; de Geest is als tongen van vuur op de honderdtwintig leerlingen neergedaald. Petrus treedt naar voren met de elf - een belangrijk detail - en richt zich tot het volk om te zeggen, dat hij en zijn metgezellen niet dronken zijn en dat de voorspelling van Joël onder hun ogen in vervulling gaat: *“Het zal geschieden in de laatste dagen, dat Ik mijn Geest zal uitstorten over alle mensen: uw zonen en dochters zullen profeteren, uw jonge mannen visioenen zien, de ouderen onder u zullen droomgezichten ontvangen...”* (Hand. 2, 17). De menigte is diep getroffen - nog een opmer-kenswaardig detail - en vraagt: *“Wat moeten we doen?”*

De redevoering van Petrus geeft ons de eerste catechese, de eerste nadere bijzonderheden voor wat specifiek eigen is aan de christen. De menigte vraagt wat de eerste stap moet zijn. Petrus' antwoord is direct en eenvoudig: *“Bekeer u en ieder van u late zich dopen in de naam van Jezus Christus tot vergeving van uw zonden. Dan zult gij als gave de heilige Geest ontvangen”* (Hand. 2, 38). Beking, doopsel, persoonlijke verbintenis ten aanzien van Christus, aanvaarding van de Geest.

In deze woorden ligt het gehele christen-zijn vervat: beking, doopsel, ontmoeting, aanvaarding.

BEKERING EN DOOPSEL

Een christen is in de grond een 'bekeerling'. De christen van het eerste uur, op de pinkstermorgen, moest een zielsverandering, een 'metanoia', een verbreking van vele banden verwezenlijken. 'Het doopsel' betekende voor hem: afsterven aan de 'oude mens', vrijmaking, verlossing, nieuw leven. De doopliturgie van de volwassene onderstreept dat duidelijk, en het kind dat kort na zijn geboorte wordt gedoopt, zal ook eens datzelfde afsterven en dezelfde levenskeuze op zich moeten nemen. Dat roept een belangrijk pastoraal probleem op; wij komen er nog op terug.

PERSOONLIJKE ONTMOETING

Een christen is een bekeerling, die zich los heeft gemaakt van zichzelf om zich te hechten aan Jezus van Nazareth, die voor hem is gestorven en verrezen. Hij heeft Jezus persoonlijk ontdekt, Hem als de Christus erkend, als de eniggeboren Zoon van de Vader, als de Gezalfde van de Geest. Hij heeft in Christus de Zaligmaker, de Heer van de mensen ontdekt. Op het ogenblik dat men echt voor Jezus Christus kiest, ervaart men op één of andere manier de uitroep van Claudel, die op de avond van zijn beking, plots Christus met andere ogen ziet en uitroept: *“Kijk, Gij zijt nu plots Iemand”*.

ONTMOETING MET ONZE REDDER

Men moet Jezus hebben ontmoet in zijn levende en persoonlijke werkelijkheid. Maar ook als onze Redder.

Toch leven wij in een wereld, waar de uitdrukking ‘Jezus-Redder’ problematisch is geworden. Om zich gered te weten, moet men zich van iets verlost voelen. Waarvan? Het geloof zegt dat Jezus zijn volk is komen verlossen van de wet; overal verkondigt Sint-Paulus de bevrijding van een verstikkende wet, die de mens gevangen hield in een net van formele en rituele voorschriften, en tegenover al die vormen van slavernij eist hij de echte vrijheid van de kinderen Gods op.

Het geloof leert ook dat Jezus mij van mezelf is komen verlossen, van de zonde, de dood, de Machten van het Kwaad. Dat heeft allemaal geen zin voor wie opkomt voor de zelfgenoegzaamheid van de mens, voor het niet-bestaan van de zonde, voor het niets na de dood, en die de Machten van het Kwaad verwijst naar het land van de fabels.

Jezus kan niet als Redder worden erkend als wij niet weten waarvan Hij ons heeft verlost. “Ik wil niet worden ‘verlost’; ik wil worden ‘bevrijd’”; zo riep een redenaar die zich christen noemde uit bij een televisie-uitzending. Dan vergeet men, dat verlossing en vrijmaking innig verbonden zijn: door de mens te verlossen van de zonde, van de wortel van al zijn persoonlijke en collectieve kwalen, legt Jezus de basis om vrij te zijn van alles wat noodzakelijk is; de bevrijding uit de verdrukking, de strijd tegen het geweld en de onrechtvaardigheid maken deel uit van het heil. Dit werd reeds verkondigd in het Oude Testament.

JEZUS ONTMOETEN ALS HEER

Om echt christen te zijn, moet men in de eerste plaats Jezus Christus persoonlijk als ‘Heer’ hebben ontmoet. Het is een vereiste, dat wij, concreet en in onze eigen situatie, Jezus hebben erkend als de Meester van het leven, de mensgeworden hoop van de mensen. Voor ons moet, wat er gebeurde bij de ontmoeting van Jezus met de eerste twee leerlingen, die Hem gevolgd zijn langs de Jordaan, weer werkelijkheid worden. Laten we het even herlezen in Joh. 1, 35-42.

Jezus keert zich om en vraagt: “*Wat verlangt gij?*” Zij antwoorden op de man af: “*Waar houdt Gij U op?*” De Meester antwoordt zomaar: “*Kom en zie.*”

Dat is een experimentele ontmoeting: in Jezus gaan ze het antwoord op hun zoeken vinden. De uitroep die volgt: “*Wij hebben de Messias gevonden*”, sluit een wereld van vreugde in. Voor een Jood betekende dat: de verwachting van ons volk werd bevestigd, het verbond tussen God en Israël is in vervulling gegaan; wij hebben degene gevonden, die wij in ons hart zochten.

Ook voor ieder christen is dat waar:

- wat hem kenmerkt, is dat hij Jezus ontmoet op de weg,
- dat hij zijn gelaat heeft ontdekt,
- zijn stem heeft erkend,
- heeft gehoord dat Jezus hem bij zijn naam riep en
- hem heeft uitgenodigd om vertrouwelijk met Hem om te gaan.

Een dergelijke ontmoeting geschiedt over het algemeen stapsgewijs, niet op een dag. Jezus heeft zijn twee leerlingen een tijd lang laten vooropgaan zonder zich om te keren. Maar Hij was reeds aanwezig. Hun geschiedenis is de onze.

HET ONTHAAL

Een christen is tenslotte iemand, die Jezus Christus heeft ontmoet, als *Degene die doopt met water en met de heilige Geest*.

Allereerst gaat de aandacht naar de relatie tussen Christus en de heilige Geest. Er is wel onderscheid van personen, maar de verbondenheid is onverbrekkelijk. De naam 'Christus' betekent: 'door de Geest gezalfde'; heel het leven van Jezus openbaart de aanwezigheid van de Geest in Hem. In het bijzonder bij het doopsel aan de Jordaan, als de Geest op Hem neerdaalt in de gedaante van een duif. Die aanwezigheid komt tot uiting op de voornaamste momenten van Jezus' leven: de Geest leidt Hem naar de woestijn, doet Hem van vreugde opspringen in het gebed, doet Hem het werk van de verlossing aanvaarden en voltooiën.

Kort na de verrijzenis zal Sint-Paulus zeggen, dat Christus voor ons een 'levengevende Geest' is geworden; zozeer is de zending van de heilige Geest met die van Jezus verbonden. In en door en met de Geest wordt de Kerk bestuurd, volgens zijn uitdrukkelijke belofte.

Wanneer de christen door het doopsel binnentreedt in het mysterie van Christus, dan neemt hij tevens deel aan het mysterie van zijn dood en verrijzenis en aan het mysterie van de uitstorting van de heilige Geest. Gedoopt met water, het zinnebeeld van de wedergeboorte, wordt hij tegelijk gedoopt met de levendmakende Geest.

Het doopsel bewerkt voor de christen een opnieuw actueel worden van Pinksteren. Wij zijn ertoe geneigd de Handelingen van de Apostelen te lezen zoals men een bundel met wonderbare feiten doorleest, waarin men de heilige Geest ontmoet terwijl Hij werkzaam is in de eerste christengemeenten, terwijl Hij tekens en wonderen vermenigvuldigt en talrijke charismatische gaven toekent. Maar wij verwijzen naar die feiten uit het verleden, als naar een verzameling archiefstukken; met moeite kunnen wij aanvaarden, dat die tekenen en uitingen van de Geest de tijd en de ruimte overschrijden en steeds actueel blijven. Wij kunnen ons moeilijk voorstellen, dat het mysterie van

Pinksteren nog voortduurt en dat de gaven van God, zoals Sint-Paulus het zegt, zonder terughoudendheid zijn. De opvolging en de continuïteit is kenmerkend voor God. Hij werkt niet met opeenvolgende stappen en herhalingen. Wij hebben in de hemel een 'getrouwe getuige': zijn onvoorzienbare, veelvoudige en dikwijls verbijsterende wegen hebben toch slechts een enkele en onveranderlijke richting. In het licht van deze wet van Gods handelen moet men er zich rekenschap van geven dat de verhalen van de Schrift geen losse verhalen zijn, geen berichten zonder meer. Dwars door de geschiedenis heen die zich afspeelt in het kader van Palestina en daarvan de stempel draagt, openbaart het geloof ons het geheim van Gods werkzaamheid, die geldig blijft voor altijd.

In feite vormen bekering, doopsel, ontmoeting van Jezus als Heer en Redder, aanvaarding van de Geest, een geheel, een samenhang die door de overlevering wordt gehuldigd als de christelijke inwijding, de verlichting, de intrede in het nieuwe leven. Het algemene verloop kan door ieder van deze woorden worden aangeduid.

2. De hedendaagse christen: ideaal en werkelijkheid

Uitvoerig hebben wij de aandacht besteed aan de oorspronkelijke christen, al wisten wij dat het ideaal nooit helemaal bewaarheid wordt hier op aarde, en dat de heilige Geest niet aan strakke vormen gebonden is. Dat was nodig om de christelijke authenticiteit aan te tonen. Toch moeten wij ook met werkelijkheidszin de graad meten van het christendom zoals het nu, na twintig eeuwen evangelieprediking, wordt beleefd door de christenen die wij thans ontmoeten.

Tijdens onze tocht naar de bronnen hebben wij het type van de oorspronkelijke christen als volgt omschreven: een bekeerling, die Jezus heeft aanvaard als een diep en persoonlijk mysterie, en die openstaat voor de Geest. We worden veelvuldig getroffen door de tegenstelling tussen de christen zoals hij door Petrus werd omschreven op het pinksterfeest, en de christen die wij onder onze ogen zien - en die we zelf zijn - aan het eind van deze tweeduizend jaar. Van dat feit moeten wij ons bewust zijn, als wij wensen dat de kerkelijke vernieuwing vorm krijgt. De Kerk zal zijn wat haar leden zijn: niet meer en niet minder. De vernieuwing van de kerkgemeenschap is in de eerste plaats afhankelijk van de samenstellende krachten van die gemeenschap, de hedendaagse christenen, die de stenen van het bouwwerk uitmaken.

Laten wij derhalve zo objectief mogelijk de feitelijke situatie onderzoeken. Als wij nu van een christen spreken, waarover hebben wij het dan?

Gedurende de zogenaamd christelijke eeuwen werd algemeen aanvaard, dat een christen allereerst iemand is die 'praktiserend' is en die men kan herkennen aan het bijwonen van de zondagsmis en het nakomen van de sacramentele plichten. Niemand stelde de vergelijking in twijfel: wie het geloof praktiseert, gelooft; wie gelooft, praktiseert. Het geloof werd beoordeeld vanuit het waarneembare teken dat de godsdienstpraktijk is.

Maar sociologische enquêtes en opiniepeilingen hebben met grote werkelijkheidszin aangetoond dat die veronderstelling van onze pastoraal opnieuw in vraag moet worden gesteld. De wind van de secularisatie heeft de bomen geschud; schijnbaar levende en dichtbegroeide takken werden afgerukt; overal is het praktiseren gaan dalen: vooral bij de jeugd. We staan niet alleen voor een kwantitatief verschijnsel, maar ook voor een kwalitatief probleem. Wat was het dan, die christelijke 'kwaliteit', die christelijke authenticiteit in het leven van elke dag?

Een opiniepeiling betreffende de Franse katholieken in 1973 toont enkele symptomatische feiten aan:

- 95 % wensen wel kerken, maar de meesten gaan er niet binnen;
- 88 % willen dat hun kinderen gedoopt worden maar meer dan de helft kennen Jezus Christus niet;
- twee op drie geloven niet in de verrijzenis.

Die gegevens werpen een schril licht op een feitelijke toestand. De Franse bisschop aan wie ik deze gegevens ontleen, gaat verder in zijn onderzoek:

“Zal men er ooit toe besluiten de logische conclusies te trekken uit die studies, of zal men integendeel maar steeds sacramenten blijven toedienen aan mensen die niet geloven, en huwelijks- en begrafenis-missen blijven vieren onder het voorwendsel er een gehoor bij te betrekken, dat zich echter verveelt en ermee spot? Ik spreek van de mis, van het hoogtepunt van het geloof, niet van een woordviering die, als ze goed wordt gehouden, een catechese kan zijn. ‘Sancta sanctis’: de goddelijke dingen voor wie geloven. De sacramenten voor wie geloven of wie waarlijk op weg zijn.

Illusies moet men moedig laten varen. Wij hebben Vaticanum II gemaakt in het geloof dat het vanzelfsprekend is dat christenen wezenlijk gemaakt waren om missionaris te zijn. De vertraging in de vernieuwing die na Vaticanum II werd verwacht, de wanorde onder de 'praktiserenden', de aangroei van het aantal valse profeten, het geschreeuw van wie heimwee hebben naar een veiligheid gevend christendom, dat alles is slechts te verklaren omdat men naïef meende, dat de christelijke basisboodschap (het

'kerygma': Ik geloof in Jezus Christus, Zoon van God, Redder) door allen werd aanvaard en beleefd. Het was dit slechts door enkelen."²⁵

Vergelijk ik het beeld van de oorspronkelijke christen met het beeld van de talrijke christenen die het meer bij naam dan in werkelijkheid zijn, dan valt de tegenstelling op, want daar rijst inderdaad het grond-probleem van heel de kerkelijke vernieuwing op. Het Concilie was een pastoraal Concilie, dat is een Concilie dat ernaar streefde de Kerk aan te passen aan de noodwendigheden van nu, zowel in de Kerk als daarbuiten. Het nam als uitgangshypothese, dat de Kerk bestond uit waarachtige christenen of uit mensen die hun best deden om het te zijn. Maar de feiten brengen ons noodzakelijk tot een kritische benadering van die ver-onderstelling. Nogmaals: als wij over een christen spreken, over wie hebben wij het dan?

Het is een pijnlijke vraag: zijn de christenen van vandaag, over het algemeen, echt gelovig, met een persoonlijk, geëngageerd en waardevol geloof?

Wij hebben ons ingespannen voor een revisie van de kerkstructuren in verschillende opzichten; dat was nodig, en het werk is op verre na nog niet af, maar thans gaat het om de grondslag zelf van het geloof. Want de Kerk heeft slechts betekenis door Christus; en Christus heeft slechts betekenis als Hij de eniggeboren Zoon van de Vader is; en God heeft slechts betekenis als Hij een persoonlijke en levende God is. Dat alles is, helaas, problematisch geworden.

Bij velen is het geloof totaal ondermijnd; ze moeten de kern van de christelijke boodschap weer gaan ontdekken. Wij hebben de massa 'gesacramentaliseerd'; maar wij hebben niet genoeg 'geëvangeliseerd'. Dat tekort blijkt bijvoorbeeld in een werelddeel als Zuid-Amerika. Maar het is overal merkbaar, waar christenen niet meer leven volgens de logica van hun geloof.

Onze interne controversen tussen rechts en links verbleken in het gezicht van deze dringende nood-zakelijkheid. Wij moeten onze eigenheid als christen terugvinden. Het is niet onze taak mensen te beoordelen, maar het christelijk ideaal hoog te houden, zonder zwakheid. Wij moeten het evangelie in al zijn authenticiteit voorhouden; de Vader, de Zoon en de heilige Geest aan de wereld bekendmaken en ook de eisen van God voor wie zich, ten aanzien van de mensen, op Hem beroepen.

Wij moeten de christenen aansporen om zich steeds meer bewust te worden van hun geloof, in een steeds persoonlijker overgave. Sommigen van hen moeten wij helpen overstappen van een enigszins sociologisch christendom naar een volwaardig christendom. Het erfelijk christendom, dat vooral steunt op geboorte en opvoeding, moet ook een keuze-christendom

²⁵ Mgr G. HUYGHE, *Eglise d'Arras*, n°2, 1973.

worden, steunend op een met kennis van zaken genomen persoonlijke beslissing. Dat is wat Tertullianus reeds zei: “*Fiunt, non nascuntur christiani*”; *men wordt niet als christen geboren, men wordt christen*”.

NAAR EEN NIEUW TYPE CHRISTEN

Dit is de kern van het probleem: hoe in onze dagen van zoveel naamchristenen echte christenen maken? Hoe een in grote mate postchristelijke wereld evangeliseren? Hoe dat keuze-christendom doen openbloeien waarin een christen iemand zou zijn die zich in alle duidelijkheid tot Christus heeft bekeerd; die in eigen naam de sacramenten van zijn christelijke inwijding: doopsel, vormsel, eucharistie heeft bekrachtigd; die zich in geloof heeft opengesteld voor de heilige Geest en voor zijn gaven om te beantwoorden aan zijn bovennatuurlijke bestemming?

Dat is het centrale probleem van de pastoraal; de schreeuwende tegenstelling tussen de christen van naam en de waarachtige christen dwingt ons ertoe het te onderzoeken. De christenen wordt niet verweten dat ze christen zijn, maar dat ze het te weinig zijn. Een gewoon maar praktiserende Kerk is niet voldoende; zij moet in de eerste plaats een belijdende Kerk zijn. Wij moeten in de wereld van nu Christus bekendmaken, getuigen van ons geloof in Hem. “*Ieder die Mij bij de mensen belijdt, hem zal ook Ik als de mijne erkennen bij mijn Vader die in de hemel is*”; zo spreekt Jezus (Mt.10, 32). Wij hebben behoefte aan christenen die geloven in Jezus, de eniggeboren Zoon van de Vader; die hun geloof in de verrijzenis en de werkzaamheid van de heilige Geest verkondigen; die hun geloof in daden omzetten in al de dimensies van hun leven.

Kortom, er wordt gevraagd een Kerk van vrijwilligers te zijn, in wie de vrijheid van de kinderen Gods zo sterk zou worden beklemtoond, dat de plichten als christen zich niet zouden voordoen als opgelegde bevelen, die van buiten af komen op straffe van doodzonde, maar als innerlijke eisen, als geboden die voortvloeien uit de logica van het geloof.

Die Kerk, de Kerk van de toekomst, zal steeds meer de Kerk van de diaspora zijn, waarvan pater Karl Rahner eens het profetisch beeld heeft geschetst en die met de dag meer nabij komt.

DE CHRISTEN VAN HET JAAR 2000

Na het Tweede Vaticaans Concilie beschreef pater Rahner de christen van morgen, die van het jaar 2000. Hij zag die vooral als een persoonlijk beleefd geloof, volledig vrij, weliswaar als een minderheid in de wereld maar die echter standvastig was in zijn geloof en naastenliefde ten aanzien van zijn medegelovigen en van alle mensen.

“Op dat moment, zo verklaarde hij, zullen er christelijke gemeenten, katholieke gemeenten leven in heel de wereld, maar ongelijkmatig verspreid. Overal zullen kleine groepen worden aangetroffen. De reden daarvan is deze: de mensheid neemt sneller toe dan het christendom, en de mensen zullen geen christen meer zijn uit gewoonte of traditie, door bemiddeling van instellingen, dankzij hun voorgeschiedenis of ten gevolge van de homogeniteit van het sociale milieu, van de publieke opinie, maar ze zullen - zonder te gewagen van de heilige vlam van het voorbeeld van de ouders, van de gezinsintimiteit, van de familie en van beperkte groepen - alleen maar christen zijn door hun persoonlijke geloofsdaad, waartoe zij zullen komen na een lastige en een steeds weer hernieuwde strijd.

De christenen zullen op verschillende manieren leven in het diaspora van de heidenen. Zij zullen de kleine kudde van het evangelie vormen. Ze zullen elkaar als broeders herkennen, want zij die in deze gemeenschappen hun hart en hun leven niet door een persoonlijke en weloverwogen beslissing aan Jezus Christus hebben gewijd, zullen weinig talrijk zijn. Er zullen weinig parasieten zijn, want het christen-zijn zal hun geen enkel aards voordeel opleveren... De Kerk zal worden weer-gevonden in kleine kudden van broeders, die hetzelfde geloof, dezelfde hoop en dezelfde liefde delen. Zij zal niet hoogmoedig worden, zich niet waardiger achten dan de Kerk uit voorbije tijden, maar zij zal volgzzaam en erkentelijk haar eigen tijd aanvaarden als de tijd die haar gegeven wordt door de Heer en zijn Geest...”²⁶

Hoe het ook moge staan met de toekomst, de christen van nu zal zijn geloof met moed en beslistheid moeten aanvaarden. Hij zal zich meer dan ooit moeten laten inspireren door de instructies van Petrus aan de eerste leerlingen: zich bekeren, door in zichzelf de betekenis van de zonde te ontdekken; Jezus ontmoeten, door zijn gelaat en zijn woord terug te vinden; de Geest aanvaarden, opdat Hij de leerling zou leiden *“waarheen hij zelf misschien niet wilde gaan.”* Kortom, hij zal zich voor de toekomst moeten openstellen, in een met hoop geladen geloof, omdat daarin de belofte en de kracht van God vervat ligt.

3. Naar meer christelijke authenticiteit

De tegenstelling tussen de twee typen van christenen die wij hebben geschetst, noopt ons tot een ernstig gewetensonderzoek: de godsdienstige toekomst van de volgende geslachten is afhankelijk van het besluit dat wij eruit trekken.

²⁶ Redevoering tot de studenten van Freiburg-im-Breisgau, gepubliceerd in: *Pax Romana*, 1965, nr.6.

EEN RADICALE VERANDERING

In de eerste plaats moeten wij de toestand met aandacht bekijken; of hij het wil of niet, de christen van morgen zal in steeds mindere mate zijn christen-zijn erven en minder omgeven en gesteund worden door een degelijke gezinstraditie. In volle helderheid en volwassen vrijheid zal hij moeten kiezen of hij al dan niet aanvaardt dat zijn leven wordt bezielde door Jezus Christus. Niemand kan een volwassene christen zijn bij volmacht; de beslissing berust bij hem, en ze zal grotendeels afhankelijk zijn van het christendom dat hem wordt voorgehouden en dat hij rondom zich zal zien. Hij heeft behoefte aan een leer en aan voorbeelden.

Men kan zich moeilijk voorstellen hoezeer de toestand veranderd is met betrekking tot de eerste generatie christenen, door het feit dat het doopsel niet meer aan volwassenen maar aan kinderen wordt toegediend. De eerste christenen waren destijds volwassenen, die uitgenodigd werden zich te bekeren, het woord van God door vrije beslissing te aanvaarden, waardoor hun leven totaal werd veranderd en wat uiteindelijk zelfs tot de marteldood kon leiden.

Langzamerhand is deze toestand gewijzigd: de Kerk is de kinderen gaan dopen; men ademde en leefde in een christelijk klimaat binnen de gezinnen, en later ook in de burgerlijke maatschappij; de godsdienstige traditie was iets vanzelfsprekend. Onze pastoraal werd een pastoraal voor een christelijke gemeenschap.

Thans behoort die toestand in vele landen tot het verleden. Daardoor komen nieuwe vragen op, vooral ook betreffende het doopsel van de kinderen en betreffende de keuze waartoe de jonge volwassenen verplicht zullen worden. Ik zou onze nieuwe verantwoordelijkheid ter zake willen belichten. En allereerst: moeten wij doorgaan met de kinderdoop of moeten wij de beslissing overlaten aan de jonge volwassenen?

DE KINDERDOOP WEER TE BERDE

Zullen wij de kinderen dopen of het doopsel uitstellen? Als vanzelf komt die vraag op, als wij het doopsel ernstig willen nemen; men zou geneigd kunnen zijn om het uit te stellen totdat de jonge volwassene in staat is om persoonlijk Jezus Christus te ontmoeten en zijn Geest en zijn evangelie te aanvaarden.

Eerbied voor het doopsel

En toch handhaaft de Kerk met overtuiging, en terecht, de traditie van de kinderdoop, mits de ouders borg staan voor een minimale christelijke vorming van de dopeling. Deze bepaling is belangrijk; anders maakt men van het doopsel een ritus van louter sociaal fatsoen en zonder enige betekenis. De

Kerk kan niet aanvaarden dat het doopsel ontwijfd wordt door bij te dragen tot een ceremonie die voor bepaalde ouders niet meer is dan een sociale ritus, een soort recept om gelukkig te zijn, waaraan alle godsdienstige inhoud vreemd is. De priester zal deze eis moeten uitspreken ten aanzien van sommige niet-praktiserende of ongelovige ouders; die eis handhaven zal echt pijnlijk zijn. Doet zich een dergelijk geval voor, dan moet hij een zeldzame gave van onderscheiding hebben - geen algemene wet zal die kunnen vervangen - om te oordelen of hij in dat concrete geval het woord van de Heer over het niet doven van een smeulende vlaspit kan toepassen, ofwel voorrang moet verlenen aan de eerbied voor de goddelijke gave die het doopsel is en die het leven engageert in een werkelijke verbintenis.

Behoud van het vroegtijdige doopsel

Maar de priester kan ook voor het tegenovergestelde geval komen te staan: als oprecht christelijke ouders het doopsel van hun kind willen uitstellen, in de mening dat het beter is hun kind zelf te laten beslissen als het volwassen wordt, moet een dergelijke keuze dan worden goedgekeurd?

Ik zou heel in het kort willen zeggen waarom christelijke ouders de voorkeur moeten geven aan het vroegtijdige doopsel van hun kind, niettegenstaande hun beroep op een toekomstige vrije keuze. Eerst zullen wij het moeten aantonen door de plaats van de ouders in te nemen, daarna en meer diepgaand door het te beschouwen vanuit het standpunt van God, die het kind op de drempel van het leven tegemoet treedt.

Ik bekijk dat probleem eerst vanuit het standpunt van de verantwoordelijkheid van de ouders, en constateer dat de ouders, heel natuurlijk, verantwoordelijkheden moeten opnemen in plaats van het kind: ze hebben het ter wereld gebracht, en al onmiddellijk nemen zij beslissingen, in zijn plaats, voor wat goed voor het kind is. Ze willen het van het eerste moment af het beste van hun tederheid en van hun levenservaring geven, ook de zorgen die ze noodzakelijk achten, en zonder het iets te vragen. Hun zorgende en attente liefde gaat aan die van het kind vooraf; dit is de schoonheid van hun liefde: dat zij voorziet en belangeloos is. Zonder het te weten misschien, volgen zij zo de liefde van God na, die ons steeds als eerste bemint, zonder te wachten op ons initiatief of op onze dankbaarheid.

In hetzelfde perspectief zegt Jezus in het evangelie: “*Niet gij hebt Mij uitgekozen, maar Ik u*” (Joh. 15, 16). Onze christelijke verbintenis is een antwoord op die uitverkiezing, op de liefde die van God uitgaat.

Is dat voor ons niet een uitnodiging om dezelfde weg te volgen in verband met het doopsel? Van het begin af wil God het kind het beste van zichzelf geven, dat is zijn innerlijk leven, en dat is toch het doopsel: het kind binnenvoeren in zijn intimiteit, het doen delen in het mysterie van het leven en

de verrijzenis van de Heer zelf, het openstellen voor de genade van de heilige Geest. Het is een echte rijkdom, hoewel aanvankelijk onbewust, maar het is zo belangrijk dat de bewustwording stap voor stap kan gebeuren, in de ervaring van een christelijk leven dat wordt gevoed door de eucharistie. Het doopsel uitstellen is het kind beroven van heel die genadeweg. Onder het mom van de vrijheid zou men het beroven van wat op het moment van de volle keuze zo belangrijk is: de beleefde christelijke ervaring.

Door het kind buiten die ervaring te laten, bepaalt men zijn toekomst, of men het wil of niet; en dat nalaten zal zwaar doorwegen op zijn keuze, want niet ongestraft ademt men binnenshuis een verdunde lucht in of buitenshuis een schadelijke lucht. Men zal de vrijheid van het kind slechts in schijn redden, want men beroofde het van datgene wat later zijn vrije keuze het sterkst zal motiveren.

In dezelfde logische gedachtegang meen ik dat men als aanvulling op het doopsel ook het sacrament van het vormsel in de loop van de kinderjaren moet blijven toedienen. Ook dat sacrament zal het kind enigerwijs ontvangen in het verlengde van het geloof van zijn ouders en in dezelfde algemene continuïteit. Volwassen geworden, zal het dat op een bepaald moment weer moeten aanvaarden, maar intussen kan de genade van het sacrament in het kind werkzaam zijn, naar gelang van zijn groeiende trouw.

EEN NOODZAKELIJKE LEVENSREVISIE

Als wij moeten vasthouden aan de vroegtijdige kinderdoop, dan moeten wij onze nieuwe ver-antwoordelijkheid op ons nemen ten aanzien van de jonge volwassene, die ertoe geroepen wordt weldra de levenseisen van de christelijke sacramenten die hij heeft ontvangen, te aanvaarden en te bekrachtigen. Christen wordt men niet automatisch: ieder heeft zijn eigen weg die hem voert tot zijn volledige christelijke ontplooiing. Op een of andere wijze zal iedere jongere worden aangesproken door de voorschriften die Petrus gaf aan zijn toehoorders op de pinkstermorgen: *“Bekeer u en laat ieder van u zich dopen in de naam van Jezus Christus tot vergeving van uw zonden. Dan zult gij als gave de heilige Geest ontvangen”* (Hand. 2, 38). Om echt christen te worden, moet men met volle bewustzijn aanvaarden zich tot Christus te bekeren en zich open te stellen voor zijn Geest: aan die verplichting kan men niet ontsnappen.

De allereerste taak van de hedendaagse christenen bestaat erin, in hun persoon het beeld te vertonen van ‘bekeerde’ en ‘met de heilige Geest vervulde’ christenen. Dat is de eigen zending van de echte christenen van nu, die ernaar streven in de wereld te beantwoorden aan de eisen van het evangelie en hun geloof over te dragen. Godzijdank, zijn er nog veel; de christenen van het sociologische type mogen dan weinig laten merken hoe het echte christendom eruit ziet, de voorsmaak en de aantrekkelijkheid ervan vindt men

terug bij deze echte christenen. Niettegenstaande hun goede wil en hun gelukkige en noodzakelijke initiatieven, botst de uitstraling van die christenen echter af op de grote weerstand van het omringde milieu; hun licht kan slechts met moeite door de duisternis heen breken. Om de hindernissen te overwinnen en om de half-christenen uit hun omgeving mee te slepen, ontbreekt het hun aan een bijkomende kracht die hun inspanningen sterker maakt. Het ontbreekt hen aan een aanvullende krachtadigheid waarvan de heilige Geest de bron is.

Het Concilie, dat volgens Johannes XXIII een ingeving van de heilige Geest was, spoort ons aan om zijn taak te ontdekken en zijn warme en harmonische aanwezigheid te ontvangen. De postconciliaire vernieuwde liturgie herinnert er ons iedere dag aan hoezeer de Geest in het centrum van onze eucharistische vieringen is. De heilige Geest openbaart zich onder verschillende vormen als botten in de lente. Die tekens vanuit de hemel brengen ons ertoe meer bewust te worden van onze christelijke eigenheid, bekeerd tot de Heer en overgeleverd aan de Geest. Die christenen die steeds meer echte gelovigen worden, blijven de gist die het deeg moeten doen rijzen.

Onderricht is nodig

Maar onder hen is er een bijzondere groep die de toekomst in handen houdt: het betreft allen die tot taak hebben het onderricht in de Kerk te verzorgen. Het is vooral aan hen, een volledig en juist beeld van het christendom aan de huidige en toekomstige generaties voor te houden.

Bisschoppen, theologen, priesters, geëngageerde christenen, zij allen moeten - ieder volgens hun eigen charismatische gave en op hun eigen niveau - naar voren komen als bekeerde en met de heilige Geest vervulde mensen, zodat anderen kunnen leren wat de authentieke levensboodschap van de Meester is. De jeugd is nu meer dan ooit gevoelig voor daden en eist een concrete en doorleefde visie. Met de jongeren zullen wij samen de Schrift moeten lezen en hun moeten zeggen dat er geen onderbreking is in de continuïteit tussen het christendom van vroeger en van nu.

Dit dwingt ons tot een ernstig gewetensonderzoek. Als ik mezelf onderzoek, vraag ik me af: ben ik werkelijk bekeerd, dat wil zeggen: heb ik aanvaard te leven volgens de ommekeer die mijn ziel heeft gemaakt? Ben ik niet alleen bereid me los te maken van de zonde, dat is de voorafgaande eis, maar elke dag ook van mijn eigen wijsheid, mijn kijk op de zaken, mijn voorzienigheid, mijn gewone maatstaven? Heb ik werkelijk aanvaard, dat Christus de 'weg, de waarheid en het leven' is tot in het kleinste details van mijn leven? Het woord 'leven' heeft zware gevolgen. Kan ik met Sint-Paulus zeggen: "Ik leef niet meer zelf, Christus is het die leeft in mij" (Gal. 2, 20)? Zou ik durven beweren, dat ik dat echt geloof, tot in de laatste consequenties?

Heb ik echt aanvaard, geheel en al ‘gekerstend’ te worden door Christus en bezield door de heilige Geest? Geloof ik in de Geest en geloof ik dat zijn charismatische gaven even werkelijk zijn in de twintigste als in de eerste eeuw?

Toen ik bisschop werd gewijd, heeft de wijdende bisschop mij de zending opgedragen, herder te zijn ‘met de kracht van tekenen en wonderen’. Heb ik geloofd, dat de Heer eist dat ik me in die mate aan zijn Geest geef?

De christen van morgen zal slechts dan in de toekomst stand kunnen houden als wij hem een christendom hebben overgedragen, dat sterk en versterkend is; dat steunt op de kracht van de Geest die door Hem overschaduwd is en door tekenen en wonderen getuigenis aflegt van het feit dat wij nog steeds leven in het elan van Pinksteren.

In het evangelie moeten wij de passage van het gebeuren te Nazareth herlezen: wij zien er dat Jezus op zichzelf toepast wat Jesaja zei over de Geest die op Hem rustte vóór Hij de blijde boodschap aan de wereld ging brengen. We moeten nog eens luisteren naar het bevel van de Heer aan zijn Apostelen vóór Hij hen uitzond tot verovering van de wereld: “*Blijf dus in de stad, totdat gij uit den hoge met kracht zult zijn toegerust*” (Lc. 24, 49). We moeten die eerste geïllustreerde catechismus, die de ‘Handelingen van de Apostelen’ eigenlijk is, goed in ons opnemen. Men ziet daar Petrus met rustige zekerheid tot de menigte zeggen, dat de profetie van Joël onder hun ogen werkelijkheid werd: “*Ik zal mijn Geest uitstorten over alle mensen: uw zonen en dochters zullen profeteren... Over mijn dienaars en dienaressen zal Ik mijn Geest uitstorten... Wondere dingen zal Ik laten zien aan de hemel*” (Hand. 2, 17-19). En Petrus ging Christus voorstellen als ‘een man wiens zending tot u van Godswege bekrachtigd is’. Gij hebt immers zelf de machtige daden, wonderen en tekenen gezien, die God door Hem onder u heeft verricht’ (Hand. 2, 22). Het christendom werd toen beleefd als een intense ervaring.

In het licht van deze geïnspireerde teksten moeten wij het begrip van de ‘normale’ christen duidelijk maken, onze vrees bezweren tegenover hetgeen wij geneigd zijn ‘overdrijvingen van de heilige Geest’ te noemen, van woordgebruik veranderen, ophouden vreesachtigheid voorzichtigheid te noemen en onze menselijke terug-houdendheid voor alles wat ons te boven gaat als wijsheid te bestempelen.

Dan pas zullen wij onze eigenheid als christen kunnen omschrijven, haar in daad en waarheid kunnen verkondigen en haar ongerept overdragen aan de christenen van morgen die ons zullen opvolgen.

De heilige Geest en de nieuwe gemeenschappen

Het geloof zal broederlijk zijn, dat is in gemeenschap beleefd, of het zal niet zijn.

P.Liégré

1. Het oudste beeld van de Kerk: een christengemeenschap

Tijdens onze ontdekkingsstocht naar de bronnen van het christendom hebben wij het oorspronkelijke type van de christen doen uitkomen: iemand die bekeerd is, die Jezus als zijn Heer en Verlosser heeft aanvaard en die openstaat voor de heilige Geest.

Zo moeten wij eveneens voor onszelf duidelijk maken wat de christengemeenschappen aanvankelijk waren. Na twintig eeuwen geschiedenis is de socio-culturele context vanzelfsprekend heel anders, maar het is belangrijk de essentiële elementen uit het verleden terug te vinden, wil men niet de continuïteit met vroeger verbreken en een breuk veroorzaken met het verleden. De tegenstelling zelf kan als gewetensonderzoek gelden. Thans roept het woord 'Kerk', als men oppervlakkig toekijkt, het beeld op van een sterk georganiseerde maatschappij, die alle werelddelen omvat en bestuurd wordt volgens wetten die door de Paus worden afgekondigd. Dat is het beeld van een 'instituut', waaraan wij een plaats toekennen naast andere 'instituten' en waarover wij gemakkelijk in politieke en sociologische bewoordingen spreken. In één adem noemt men de burgerlijke, militaire en religieuze autoriteiten, en men vergelijkt vrij dikwijls de crisis van de Kerk met die van een absolute monarchie, verontrust door democratische tegenstromingen. Zo bekijkt men de Kerk door de verkeerde kant van de verrekijker: het beeld wordt verwijderd en misvormd in plaats van naderbij gebracht.

Door haar menselijke invoeging in de tijd en de ruimte, is de Kerk inderdaad ook een instituut en een maatschappij; maar zij is allereerst, in haar diepste waarachtigheid, zoals wij eerder hebben gezegd, een gemeenschap van mensen die de gestorven en verzezen Jezus van Nazareth erkennen als de Verlosser van de mensen en van de wereld; die Hem ook erkennen als de Heer en de eniggeboren Zoon van God; die, vanuit de Heer, samen onder elkaar en onder alle mensen de eisen van hun geloof willen 'vertalen'. De Kerk heeft

geen ander concreet bestaan dan daar waar gelovigen samenkomen om naar het Woord te luisteren, om te bidden, om eucharistie te vieren, en die zich zowel persoonlijk als gemeenschappelijk verbinden tot een leven van geloof en liefde.

Pater Bouyer heeft zeer juist geschreven: *“De Kerk bestaat bij de aanvang niet als een wereldorganisatie van de eredienst, van de evangelieprediking en van de christelijke liefde, maar allereerst als een onvermijdelijk lokale verzameling van gelovige gemeenschappen die samenkomen om eucharistie te vieren..”*²⁷

De Handelingen van de Apostelen leveren ons het beeld van een broederschap van christenen, leerlingen van Jezus, innig met elkaar verbonden, soms tot het verdelen van goederen toe.

De eerste christenen, drieduizend bekeerlingen die op de pinkstermorgen het woord van Petrus en van de Apostelen aanhoren, verschijnen ons in de Handelingen als:

- een apostolische gemeenschap, vol aandacht voor de onderrichting van de Apostelen;
- een gemeenschap, vervuld van naastenliefde en ondersteund door samenkomsten en veelvuldige contacten;
- een gemeenschap verbonden in de eucharistie-viering van de Heer, zijn gedachtenis vierend, ‘tot Hij weerkeert’;
- een biddende gemeenschap, die aanvankelijk in de Tempel samenkomt en later onder elkaar.

Dat waren de hoofdkenmerken, waaraan men de beginnende Kerk kon herkennen; de vurigheid van deze intens beleefde gemeenschap was het teken bij uitstek van haar geloofwaardigheid: *“Zie hoe zij elkaar liefhebben”*, zo zeiden degenen die op hen letten.

Wie hen zag leven, werd getroffen door hun vreugde, hun eenvoud van hart, hun daadwerkelijke naastenliefde. In moderne stijl zouden wij zeggen dat hun leven in waarheid evident was en hun orthodoxie gelijk aan hun orthopraxie. Zij trachtten letterlijk te leven volgens de zo diepzinnige logica van de aanbeveling van Johannes: *“Wie zijn broeder die hij ziet, niet liefheeft, kan God niet liefhebben die hij niet heeft gezien”* (1 Joh. 4, 20).

Deze gemeenschap was niet het gevolg van spontane zielsverwantschap of van een romantische opwelling. De gemeenschap, koinonia, kende interne spanningen die overwonnen moesten worden, over verdeeldheid en tegenstellingen heen tussen slaaf en meester, man en vrouw, Jood en Griek.

Niet uit een gemeenschappelijke ideologie of uit een bepaalde levensregel sproot hun naastenliefde voort. Ze was ontstaan uit de ontmoeting met Iemand en was niet denkbaar zonder een belijgend geloof in die Iemand.

²⁷ L. BOUYER, *L’Eglise de Dieu*, Parijs, Editions du Cerf, p.337.

Ze was allereerst koinonia, gemeenschap, met Hem, en ten gevolge daarvan eenheid onder de broers en zussen die dezelfde Heer belijden. Ze was ook martyron, dat is getuigenis, en het woord wijst erop tot waar dat kon leiden.

Die broedergemeenschap was eveneens diakonia, dienstbaarheid in solidariteit, en bij voorrang voor de broeders in nood; men denke aan de bedeltochten van Paulus voor de christenen van Jeruzalem en aan de gemeenschap van goederen. Ze zagen ook de diverse zendingen en toegewezen taken ten dienste van de gemeenschap in dezelfde 'diaconale' geest.

In de schoot van die aanvankelijke broederschap kregen de pastorale functies hun plaats toegewezen. Dat waren geenszins louter uitvloeisels van de gemeenschap; de Heer heeft zijn Kerk van het begin af voorzien van een apostolisch ambt, dat op bijzondere wijze met Hem verbonden is, maar het kerkelijk dienstambt is diep in de levenskern van de ontluikende gemeenschap geworteld.

Het Tweede Vaticaans Concilie heeft met nadruk over het fundamentele broederschapsaspect van de Kerk gesproken. In het tweede hoofdstuk van 'Lumen Gentium', beschrijft het de Kerk als volk van God, volk van gedoopten, volk van broeders. Het Concilie knoopt zo weer aan met de traditie, waarvan wij in de Handelingen een echo terugvinden. Zo bijvoorbeeld het besluit van de kerkvergadering van Jeruzalem, dat gemeenschappelijk werd getroffen door 'de Apostelen, de oudsten en de broeders', en dat werd overgeleverd aan de christenen van Antiochië, Syrië en Cilicië, als komend van de gemeenschap in haar geheel: "*De heilige Geest en wij hebben namelijk besloten u geen zwaardere last op te leggen dat dit onvermijdelijke...*" (Hand. 15, 28).

In de eerste drie eeuwen beleven de vroegste christen-generaties deze broederschap als iets vanzelfsprekends. Het woord 'Kerk' betekent vergadering en deze vergadering wordt, in de Brieven van Petrus, 'broederschap' genoemd. Lokale kerkgemeenschappen richten brieven tot andere lokale kerken; bisschoppen zenden boodschappen aan andere kerken dan de hunne. De brief van Sint-Paulus aan de Romeinen is een voorbeeld, maar geen uniek geval. In het begin van de tweede eeuw richt Sint-Ignatius van Antiochië zeven brieven aan kerken, waarvan er zes tot een andere landstreek behoren. Het christendom werd samen beleefd, men voelde zich betrokken bij het reilen en zeilen van de andere gemeenschappen. De historische ontwikkeling zal tussen de derde en zesde eeuw haar beslag vinden. Steeds meer zal de nadruk komen te liggen op de institutionele en juridische aspecten van de Kerk, zoals ook op het onderscheid tussen geestelijken en leken, om uiteindelijk uit te groeien tot twee standen in de Kerk.

Dat wil helemaal niet zeggen dat de hiërarchie en het priesterambt geen specifiek onderscheiden realiteiten zijn, maar hun eigenlijke taak speelt zich af

in de gemeenschap. Daarom ook heeft het religieuze gezag een sterk pastoraal aspect. Niet zonder reden heeft de Kerk het beeld van de herder aangenomen om zijn leiders aan te duiden: dat ligt niet alleen in het verlengde van het evangelie, waar Jezus als de Goede Herder wordt voorgesteld, maar het beantwoordt ook aan de beleefde kerkelijke werkelijkheid. De taak van de herder is niet in de eerste plaats zijn kudde te besturen of te beheersen, maar haar bijeen te brengen en te houden, in eenheid.

2. Christendom is gemeenschap

De oerkerk heeft haar eerste vlucht genomen als een vereniging van kleine christengemeenschappen, die in de Romeinse wereld waren verspreid en er de rol speelden die de Heer had vastgelegd, als zout van de aarde, als gist in het deeg. Door een innerlijke kracht - de kracht van de Geest die in haar werkte - werd de Kerk langzamerhand gevestigd. Wij zijn nu bezig, met het oog op de toekomst, de Kerk van de diaspora opnieuw te ontdekken. Een reden te meer om ons te laten leiden door haar oorsprong. Ik ben ervan overtuigd, dat de toekomst van de Kerk meer dan ooit tevoren afhankelijk zal zijn van de kracht en de kwaliteit van haar gemeenschapsleven. De Kerk zal zijn wat de christelijke gemeenschappen zullen zijn, van waaruit het mystieke lichaam van Christus wordt opgebouwd.

Christendom en individualisme sluiten elkaar uit. Christelijk leven bestaat hoofdzakelijk hierin: toelaten dat Christus centraal komt te staan in het gemeenschapsleven van de christenen en dat de Geest de Kerk vorm geeft in ons, in verscheidenheid en samenhang van zijn aanvullende gaven. Aan de charismatische gaven is het toch eigen dat zij een openbaring zijn van de Geest tot welzijn van allen. De eerste waarborg van hun authenticiteit zal zijn: de onderlinge controle, de interne kritiek, de gemeenschappelijke onderscheidingsgeest die de gemeenschap verrijkt en tegenstellingen verzoent. Er is gezegd, dat men met meerderen moet zijn om verstandig te zijn. Zo kan ook worden gezegd, dat men met meerderen moet zijn om christen te zijn. De Heer heeft trouwens verklaard: *“Waar er twee of drie verenigd zijn in mijn Naam, daar ben Ik in hun midden”* (Mt. 18, 20). Die belofte vindt haar oorsprong in de Drie-eenheid zelf.

Een bekend theoloog, professor Mühlen, wilde de pluraliteit in de trinitaire eenheid duidelijk maken met deze woorden: de Vader is als ‘Ik’, de Zoon als ‘U’, de Geest als ‘Wij’ in de schoot van de Drie-eenheid.

Die meervoudige transcendente eenheid werd ons door Christus gegeven als het hoogste voorbeeld dat wij in ons leven moeten navolgen en ‘vertalen’. Ieder mens heeft nood aan gemeenschap. Niemand is een eiland; dat geldt nog meer voor de christen. De Paus zelf kan zich niet totaal afzonderen. *“De Paus heeft broeders nodig”*, zei patriarch Athenagoras.

Om die speciale aanwezigheid van Jezus in vervulling te zien gaan, moet een kleine gemeenschap ontstaan, met twee of drie. Het christendom wordt samen geleefd. Hoe zou ik, zonder broeders rondom mij, het geestelijk brood kunnen breken? Hoe zou iemand zonder broeders rondom hem de hem toebedeelde charismatische gaven tot hun recht kunnen laten komen tot welzijn van allen? Vóór zij nog wereldkerk was, was de Kerk de kerk van Korinthe of van Efese. Naarmate wij de lokale gemeenschap beter aanvoelen, wordt de Kerk meer levend en krijgt zij vorm.

GEMEENSCHAPSLEVEN, NOODZAAK VAN ONZE TIJD

Het christendom is essentieel ‘gemeenschap’. Het is waarlijk zo, altijd en overal; maar de christen van nu heeft behoefte aan christengemeenschappen, niet alleen om te leven volgens zijn geloof, maar om als christen te overleven in een wereld die steeds meer vervreemd raakt van het christendom. Het is niet gemakkelijk om tegen de stroom op te roeien; men wordt bijna tegen wil en dank meegesleurd, want de mens lijkt meer het kind van zijn tijd dan het kind van zijn vader te zijn. Wij worden op bedenkelijke wijze bedreigd door een collectief model, door een maatschappij die haar eigen beeld opdringt en haar eigen normen eigenmachtig oplegt. Hoewel de mensheid in verschillende sectoren vorderingen heeft gemaakt, gaan wij op andere vlakken achteruit: zedenverwildering, toename van misdaden, gewelddaden en aanslagen. De christen kan niet anders dan de lucht van die wereld inademen; hij kan niet als christen leven met gesloten deuren, in een getto, geïsoleerd van alle verderfelijke uitwasemingen. Daarom is het van vitaal belang voor elke christen verbonden te zijn met zijn christen gemeenschap.

WAT IS EEN CHRISTELIJKE BASISGEMEENSCHAP?

Meer dan ooit voelen wij derhalve de dringende noodzaak om waarachtige christelijke gemeenschappen tot stand te brengen; maar de benaming ‘basisgemeenschap’ dekt, zelfs in een christelijk milieu, dikwijls zeer uiteenlopende dingen.

Zoals de Belgische priester Max Delespesse, directeur van het Internationaal Gemeenschapscentrum te Brussel, opmerkt, kan men die naam geven aan gemeenschappen, die eerder gericht zijn op samen-werken dan op samen-leven. Die kunnen ook hun bestaansreden hebben, maar daarover gaat het hier nu niet: de door ons bedoelde christelijke gemeenschap is samen-leven, dat uitmondt in samen-werken.

Samen-leven kan op diverse niveaus werkelijkheid worden. Een onderzoek ter zake is hier niet nodig. Gaat het over christenen, dan is samen-leven als zodanig niet voldoende om een christelijke gemeenschap te omschrijven. Die bestaat slechts in relatie met Jezus Christus, op wie men zich

beroept en die men tracht te volgen als Meester van het leven, Redder en Heer. Een gemeenschap is slechts echt christelijk als zij de oproep van Jezus Christus heeft beantwoord, als zij aanvaardt door zijn Geest te worden geleid om in te gaan op de noden van de wereld. Bonhoeffer vestigde de aandacht op die eerste voorwaarde: *“Het is zeer belangrijk er zich van het begin af aan bewust van te zijn, dat de christelijke broederschap in de eerste plaats geen menselijk ideaal is, maar een door God gegeven werkelijkheid, en vervolgens dat deze werkelijkheid van geestelijke en niet van psychische aard is. De christelijke gemeenschappen die ten gronde zijn gegaan doordat zij geleefd hadden volgens een verkeerd beeld van de Kerk zijn niet te tellen.”*²⁸

Die opmerking is bijzonder opportuun. Bladerend in een tijdschrift, vond ik toevallig een omschrijving van een basisgemeenschap. Daar stond te lezen: *“Basis-gemeenschappen zijn er minder op gericht, Jezus Christus te verkondigen dan zich te bevragen over Jezus zelf en het geloof te beleven als een permanent onderzoek. Die gemeenschappen willen een verband leggen tussen hun politieke activiteit en hun christelijke praktijk”*. Ieder woord zou hier een verduidelijking behoeven. Een gemeenschap die echt christelijk is in de juiste betekenis van het woord, kan niet anders dan Jezus Christus verkondigen - *“Wee mij, als ik het evangelie niet verkondig!”* (1 Kor. 9, 16) - wat daarom nog niet wil zeggen: zonder nadenken en in het wilde weg. Er bestaan veel manieren om over Jezus Christus te spreken. Maar het moet een voordurende zorg van de christen zijn, de boodschap aan alle mensen over te brengen, ondanks de hindernissen en weerstanden die hij bij hen ontmoet.

“Zich bevragen over Jezus zelf en het geloof te beleven als een onderzoek”, zo houdt men ons voor. Laten wij elkaar goed begrijpen. Men kan zeker vragen gaan stellen over Christus en trachten Hem beter te kennen, met een aanvangsgeloof als uitgangspunt; dat is het doel van de theologie. Ofwel - en dan is de vooronderstelling helemaal anders - kan men vanaf het begin vragen stellen en zijn geloof zelf in vraag stellen.

Het is best mogelijk zich groepen in te denken, die op weg zijn en die samengesteld zijn uit mensen voor wie het geloof vreemd is en die samen zoeken naar de betekenis van het christendom. Maar dergelijke groepen zijn nog geen christelijke gemeenschappen, in de sterke betekenis van het woord. Bij gedoopten krijgt het onderzoek een andere waarde. Onderzoekt men of Jezus Christus al of niet de zoon van God is, of het feit van zijn verrijzenis, niet betreffende het ‘hoe’ van het mysterie maar over de aanvaarding ervan, dan begeven wij ons niet meer onder christenen. Een soortgelijke onderzoekingsgemeenschap is geen eigenlijke christen-gemeenschap; de waarde van de woorden moet worden erkend. Elke christelijke gemeenschap

²⁸ D. BONHOEFFER, *De la vie communautaire*, Editions Delachaux et Niestlé, 1968, p.21.

vereist bij de aanvang een gemeenschappelijke erkenning van Jezus Christus en van diens eigen boodschap.

Op de vraag: ‘Wat is nu christen zijn?’ wordt al te dikwijls geantwoord: dat is goed, rechtvaardig, liefdadig en zedelijk zijn, en een maatschappelijk gevoel hebben. Maar vele niet-christenen bezitten al die kwaliteiten, en soms meer dan wij. Wat is het dan? Het unieke in het christendom, datgene wat het uitmaakt, is niet een stel principes of waarden, het is Jezus Christus. Hoofdzaak is het belijden van zijn leven, dood en verrijzenis en van zijn actuele aanwezigheid door zijn Geest.

Als Christus zomaar een onbepaalde benaming is, die feitelijk liefde voor de mensheid betekent, en als het evangelie wordt herleid tot een sociaal humanisme, dan kan de naam van Jezus worden verwisseld met die van om het even welke grote profeet van de mensheid. Het is nutteloos, over hernieuwing in de Kerk te praten, als de hernieuwing niet allereerst slaat op een diepgaande herontdekking van de persoonlijke relatie van de christen met Jezus Christus. Eerst moet de waarachtige zin van het doopsel in Jezus Christus worden ontdekt vóór men er de innerlijke logica van wil beleven.

Jezus Christus is de hoeksteen, de grondvesting van elke christelijke gemeenschap. Om te leven en te overleven heeft een gemeenschap van christenen een reden van bestaan nodig. Die reden is Christus; niets kan die vervangen. Hij bezielt van binnenuit, door zijn Geest. Zonder Hem is er geen ontmoeting van mensen, geen echte verbondenheid.

Niemand beter dan Dietrich Bonhoeffer heeft duidelijk de rol van de Geest als verbinding tussen de mensen verklaard. De door de nazi's vermoorde lutherse theoloog blijft een van de denkers waar de jeugd het meest van houdt. Vooral zijn gevangenschapsbrieven worden aangehaald, alhoewel de waarde van zijn gezamenlijk oeuvre deze ver overschrijdt. Ik ga een bladzijde citeren uit zijn boek *Over de ware aard van de Kerk* en die geeft hem, naar ik meen, zijn ware plaats. Ze doet eraan denken, dat sinds het pinkstergebeuren steeds de Geest een ‘groep van mensen’ tot ‘Kerk’ maakt.

“Mensen zijn bijeengekomen: de Geest daalt op hen neer. Er is eerst een bijeenkomst, dan komt de Geest. De bijeenkomst is nog niet de Kerk. Dit gebeurt alleen dankzij de Geest. Maar de Geest komt over hen die reeds zijn verzameld. De mens kan niets voor zijn heil, maar hij kan zich naar de Kerk wenden: de belofte van de Geest wordt gegeven aan het individu voor zover het lid is van een gemeenschap die samenkomt. Het nieuwe dat hem overkomt, is de komst van de Geest. De nederdaling van de Geest en de stichting van de Kerk zijn een zichtbaar gebeuren, en niet zo maar uit de lucht gegrepen. De Geest scheidt een plaats voor zichzelf in de wereld, en Hij komt met zichtbare tekens. De gemeenschap ontstaat terstond, zichtbaar voor alle ogen, en blootgesteld aan de beoordeling van de mensen.

*De stichting van de Kerk is niet iets wat ergens in een hoekje in het geheim gebeurt: ze is de zichtbare verschijning van allen die er zich toe geroepen voelen. De Geest laat zijn gemeenschap aan de wereld zien en ze wordt onmiddellijk 'de stad op de berg die niet verborgen kan blijven'. De Geest neemt bezit van het Woord: Hij stamelt niet. Hij spreekt duidelijk; allen begrijpen het en dat is de betekenis van het wonder der talen. Dat Woord maakt één en plaatst de mens voor zijn verantwoordelijkheid. De Geest spreekt het unieke Woord dat iedereen begrijpt. Omdat ze zichtbaar wordt, is de Kerk onmiddellijk onderworpen aan het oordeel van de wereld: haar zichtbaarheid is ondubbelzinnig. De aanwezigheid van de Geest schijnt de wereld toe als dronkenschap en dwaasheid. Juist die bespotting vanwege de wereld is het steeds hernieuwde teken, dat de Kerk op de goede weg is. Dat teken is duidelijker dan de toejuiching van de wereld. Daar waar de Kerk wegvlucht in onzichtbaarheid, ontkent zij de werkelijkheid van de Geest.*²⁹

3. Parochie en gemeenschap

Als levensadem van de Kerk moet de Geest haar bezielen in al haar delen en niet alleen, globaal genomen, als een geheel. De geestelijke vernieuwing kan alleen maar worden bereikt, zoals wij eerder hebben gezegd, als die uitgaat van het concrete dagelijkse leven van christenen die de mogelijkheid hebben om hun christendom te beleven in een niet-vijandig levensmilieu. De invloed van het levensmilieu is belangrijker dan de structuren die het omgeven. Alleen vanuit echte christelijke gemeenschappen zal men opnieuw een levend christendom tot stand brengen; ze zijn als het celweefsel van het organisme dat de Kerk is.

Zo komen wij te staan voor de delicate kwestie van de betrekkingen tussen de basisgemeenschappen en de structurele basiseenheid, de parochie.

CHRISTELIJKE GEMEENSCHAP EN PAROCHIESTRUCTUUR

Het is niet nodig de geschiedenis te schetsen van de parochie zoals wij die nu kennen; bijna overal is ze de eerste basisstructuur van de Kerk. Zolang de parochie grosso modo samenviel met het levensmilieu van de christenen, werd het probleem nauwelijks gesteld: de parochie was de normale haard van het christelijk leven. Verstedelijking, moderne levenswijze, mobiliteit, secularisatie, maatschappelijk pluralisme hebben dat evenwicht verstoord; onze parochies in de steden en de grote buitenwijken overstijgen veruit een parochie op mensenmaat. Daardoor wordt het voor de herder en voor de christenen moeilijk om hun eigen plaats te vinden op het vlak van echte menselijke relaties die noodzakelijk zijn voor iedere levende gemeenschap. Herlezen wij,

²⁹ D. BONHOEFFER, aangehaald in: *The Tablet* 4 augustus 1973.

om de tegenstelling te vinden, het slot van de Romeinenbrief van Sint-Paulus. Wat een warmte!

“Groet Prisca en Aquila, mijn medearbeiders in Christus Jezus, die hun leven voor mij op het spel hebben gezet; niet alleen ik ben hun dank verschuldigd, maar ook al de heidengemeenten. Groet insgelijks de gemeente bij hen aan huis. Groet mijn geliefde Epenetus, Asia’s eersteling voor Christus. Groet Maria, die zich zoveel moeite voor u heeft gegeven. Groet Andronicus en Junias, mijn stamgenoten en medegevangenen, mannen van aanzien onder de apostelen, die reeds vóór mij christen zijn geworden. Groet Ampliatus, mijn dierbare vriend in de Heer. Groet Urbanus, onze medewerker in de zaak van Christus, en mijn geliefde Stachys. Groet Apelles, die echte christen. Groet hen die tot het huis van Aristobulus behoren. Groet mijn stamgenoot Herodion. Groet de christenen die behoren tot het huis van Narcissus. Groet Tryfena en Tryfosa, die arbeiden in de dienst van de Heer. Groet mijn dierbare Persis, die zich veel moeite heeft gegeven voor de Heer. Groet Rufus, die voortreffelijke christen, en haar die zijn moeder is en evenzeer de mijne. Groet Asyncritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas en de broeders die bij hen zijn. Groet Filologus en Julia, Nereus met zijn zuster, en Olympas, en al de heiligen die bij hen zijn. Groet elkander met de heilige kus. U groeten al de gemeenten van Christus” (Rom. 16, 3-16).

Er zijn grote inspanningen gedaan om, niettegenstaande het anonieme karakter van onze steden, de parochies weer levend te maken en het gemeenschapsaspect ervan te versterken. Sinds het Concilie is dat speciaal zichtbaar op liturgisch vlak. Als men de eucharistievieringen van nu met die van voor kort vergelijkt, moet men erkennen dat over het algemeen een belangrijke vernieuwing werd bereikt. Wij zijn weer een vergadering van christenen geworden, die samen bidden, samen naar het Woord Gods luisteren, en die het bewustzijn hebben dat de viering uitmondt in de communie en dat zij naar buiten wordt voortgezet in een gebaar van broederschap. Het ideaal werd nog niet bereikt, maar wij zijn op de goede weg.

En toch, als wij die vergadering van nabij onderzoeken, die samenkomst op zondag in onze kerken, dan moeten wij wel erkennen dat die gemeenschap nog niet de indruk wekt zeer levendig te zijn. Op die zondagsontmoeting treft men geregeld zeer verscheiden typen van christenen aan, vanaf de echt geëngageerden tot aan de traditionele routinebezoekers. Hun sociologische verdeling in klassen en volgens bepaalde grenslijnen heeft hier weinig belang: de graad van christelijke vitaliteit zal steeds het geheim van God blijven. Wij zijn gewoon als christenen te betitelen, diegenen die een minimum aan sacramenteel leven praktiseren, zonder verder te onderzoeken hoevelen het christendom beleven in al zijn dimensies. Christenen die het weinig intens zijn, zijn talrijk; zij die aan de volledige definitie van de echte christenmens

beantwoorden, zijn zeldzamer. Als we dat inzien, blijft het nog belangrijk, kennis te nemen van die onderscheiden niveaus van het christelijk leven om de pastorale inspanning te situeren en haar aan te passen, zowel aan de ‘sociologische’ christen als aan de volwaardig geëngageerde christen. Er moet overigens op gelet worden, dat die twee soorten pastoraal in elkaar overlopen en in dezelfde richting evolueren.

Tussen de parochies en de levende gemeenschappen die zich daarbuiten bevinden, kunnen, volgens personen en omstandigheden, verschillende betrekkingen tot stand worden gebracht. Het is niet nodig voor een van beide te kiezen, want beide zijn nuttig voor het actuele leven van de Kerk; wel moeten hun activiteiten, ontwikkeling en projecten geharmoniseerd worden. Essentieel is, dat die gemeenschap-pen zich niet marginaal opstellen ten overstaan van de bis-schop, die het levenscentrum is van de kerkelijke ge-meenschap.

In een bepaalde parochie kan de oplossing zijn, dat men het leven zijn gang laat gaan en iedere gemeenschap volgens haar eigen aard tot ontwikkeling laat komen, evenwel met behoud van een geringe maar noodzakelijke verbondenheid; eenheid in de verscheidenheid is waardevol. Het is ook mogelijk, dat in een andere parochie een ‘levende gemeenschap’ het geheel kan bezielen en die geestelijke meerwaarde kan geven waaraan zoveel parochies behoefte hebben. Men kan zeker voorspellen, dat het niet zonder schokken of stoten zal verlopen, maar het lijden dat een gevolg is van wederzijds misverstand, maakt ook deel uit van het heil van de wereld.

Kevin Ranaghan heeft de mogelijke integratie van charismatische groepen in het kader van de parochie als volgt beschreven:

“Wij moeten een inspanning leveren om onze gebedsgroepen en gemeenschappen in onze parochies en bisdommen in te schakelen. Er is meer dan één model voor zulk een inschakeling. De gebedsgroepen en gemeenschappen hebben ieder hun eigen stijl en zijn even verscheiden als de parochies en bisdommen.

Op sommige plaatsen kan de Charismatische Vernieuwing een pastorale toenadering zijn om de geestelijke vernieuwing van de parochie te bewerkstelligen. Elders zal de gebedsgroep alleen maar een activiteit zijn die door de parochie wordt goedgekeurd. In sommige steden zullen meerdere charismatische groepen of grote gemeenschappen, waarbij christenen uit vele parochies zijn aangesloten, de behoefte voelen om een band tot stand te brengen met de bisschop en zijn medewerkers. Soms kan in een stad de communautiteit zich voordoen als een nieuwe vorm van christelijke gemeenschap; elders kan ze de vorm aannemen van een nieuwe associatie die zich uitstrekt over het hele bisdom.”³⁰

³⁰ K.RANAGHAN, *The Lord, the Spirit and the Church*, Notre Dame, Indiana, Charismatic

Om deze paragraaf over de parochies en de basisgemeenschappen te besluiten, wijzen wij nogmaals op de mogelijkheden die hun integratie met de Charismatische Vernieuwing inhoudt. Er werd zeer goed over geschreven door Louis Rétif:

“Kleinere eenheden, vernieuwde groepen die uit het leven zijn gesproten, een liturgie die weer een gezinsfeest is geworden, dienstambten die opnieuw worden verdeeld onder priesters en leken, een profetisch reveil, de priester zelf die weer wordt ingeschakeld in de gemeenschap: dat zijn enkele beloften, die vervat liggen in de huidige experimenten met kleine groepen. Op voorwaarde, dat men ze de tijd geeft om tot stand te komen en hun het recht verleent om zich te vergissen. Het gaat er in de eerste plaats om, weer een christelijk samenhangend geheel te maken. Alleen de gemeenschappen die naar mensmaat ontstonden, geworteld zijn in de basis en aanwezig zijn waar eensgezinde mensen leven, strijden en hopen; waar communiteiten of katholieke actie-groepen gegrepen werden door de profetische beweging en zich laten leiden in de vrijheid die de Geest schenkt, en in verbondenheid blijven met de hele Kerk, alleen die gemeenschappen kunnen het hele lichaam weer nieuw leven inblazen.”³¹

4. Profetische rol van de levende christengemeenschappen

Het Tweede Vaticaans Concilie heeft gesproken van de Kerk als ‘sacrament van de eenheid van de wereld’. Dat betekent: de Kerk is teken en belofte voor de wereld die verlangt naar eenheid, vrede en totale ontplooiing van de mens. Om deze zending te volbrengen, moet zij de wereld pilootprojecten aanbieden, die als het ware de voorafbeelding zijn van deze mensengemeenschap die met zoveel moeite haar eigen weg zoekt.

De Kerk moet kleinschalig kunnen aantonen wat de grote wereld zou kunnen worden als zij Jezus zou aanvaarden als de Heiland van de wereld en de sleutel voor alle problemen. Ik bedoel ‘sleutel’ in deze zin, dat de diepste wortel van de kwalen van deze wereld ligt in de haat, de jaloezheid, het persoonlijk en collectief egoïsme, het niet-beminnen in al zijn vormen; kortom, wat in christelijke taal ‘zonde’ heet. Jezus alleen kan het hart van de mens tot in de diepte aangrijpen, en bijgevolg ook de structuren.

Alleen het aanvaarden van Jezus als weg, waarheid en leven, dringt voldoende sterk door tot in de kern van de problemen; alleen zijn Kerk bezit de kracht om niet slechts het aanschijn van de Kerk, maar ook dat van de hele

Renewal Service, 1973, p.52-53.

³¹ L. RETIF, Paroisses et unités de base, in: La Croix, 15 maart 1973.

wereld te vernieuwen. Het klinkt misschien vreemd in onze oren, voor ons, christenen met een verzwakt geloof en een wankel hoop. Maar christen zijn, dat is niets anders dan daaraan met heel zijn wezen geloof hechten.

Dat type-experiment - 'die nieuwe wereld en nieuwe aarde' vooraf gerealiseerd dwars door alle belemmeringen heen - dat kunnen de christenen aan de wereld aanbieden door middel van christelijke gemeenschappen op men-senmaat. Als de wereld de christenen ziet leven, zou ze een schok moeten krijgen en zich afvragen wat het geheim is van die onderlinge liefde, van die gemoedsrust, van die zelfverloochening. Dan zou de naam van Jezus Christus een onverwacht aanzien krijgen, omdat het leven zelf licht en doorzichtig zou worden. Dat is het teken van echtheid door Jezus zelf gegeven; het is de doeltreffendste geloofs-verkondiging.

De christelijke ervaring heeft een profetische waarde voor de wereld. Opmerkelijk werd dit door J.J. von Allmen geformuleerd: *“Een gedoopte is een belofte voor elke mens; een eucharistieviering is een belofte voor elke maaltijd; de Kerk is een belofte voor elke menselijke maatschappij.”*

Wij zijn ertoe geneigd, de bemiddelaarsrol van de gemeenschap, als tussenschakel tussen de christen en de wereld, te verwaarlozen. Wij moeten het christendom eerst thuis, in eigen gemeenschap beleven, vóór wij het exporteren. Het zou goed zijn, de onderlinge betrekkingen van de christenen volgens de Schrift van meer nabij te bestuderen: liefde onder broeders krijgt er de voorrang. *“Laat ons dus”*, zegt Sint-Paulus, *“goed doen aan allen, en vooral aan de geloofsgenoten”* (Gal. 6, 10).

Wij mogen niet gaan gelijken op sommige mensen die thuis slecht gezind zijn, maar vriendelijk zijn voor een toevallige vreemdeling. Liefde begint binnenshuis; hoe langer hoe meer moet ze zich uitstrekken tot andere mensen; de tussenstappen mag men niet uitsluiten. Voor een groot gedeelte zal de vernieuwing in de Kerk gebeuren vanuit christelijke gemeenschappen, als zij een haard van licht en warmte zijn geworden voor de omringende wereld.

Vanuit menselijk standpunt beschouwd kan het paradoxaal schijnen, het verdere leven van de Kerk afhankelijk te maken van kleine christengemeenschappen die, hoe vurig ze ook zijn, toch maar een druppel in zee vertegenwoordigen. Het is waar. Maar als men kijkt naar de geestelijke kracht die er uitstraalt van elke groep die aanvaardt dat Christus haar door zijn Geest bezielt, dan verandert alles van betekenis omdat wij binnentreden in de kracht en macht van God zelf.

De 'kleine kudde' van het evangelie is het beeld van de christelijke minderheid, van die minderheid welke Helder Camara zo graag de 'abrahamitische minderheid' noemt. Minderheden veranderen in werkelijkheid de wereld.

In zijn werk *The present position of Catholics in England* heeft J. H. Newman met klem gewezen op de macht van die ogenschijnlijk zwakke minderheden:

“Niet de reuzen hebben het grootste werk verricht. Mozes was alleen, Elias ook, David, Paulus, Athanasius, Leo eveneens. De genade werkt steeds met een klein getal.

Het duidelijk visioen, de vurige overtuiging, de ontembare vastberadenheid van het kleine aantal, het bloed van de martelaar, het gebed van de heilige, de heldhaftige actie, de voorbijgaande crisis, de gebalde kracht van een woord of een blik, dat zijn de werktuigen van de hemel! Vrees niet, kleine kudde, want machtig is Hij die zich in uw midden bevindt, en Hij zal voor u grote dingen doen.”

De heilige Geest en de christen in de wereld

*Het grootste geschenk dat de christenen
aan de mensen kunnen geven,
is in Jezus zin te geven aan de wereld.*

Marcel Légaut

1. Een conflictsituatie

De christen moet zijn christelijke echtheid uitleven voor het aanschijn van de Heer, in de schoot van een broedergemeenschap, maar ook midden in de wereld, in solidariteit met alle mensen. Daaruit ontstaat een spanningssituatie. Jezus heeft aan de zijnen gevraagd dat zij het zout van de aarde zouden zijn; nooit heeft Hij beloofd, dat zij de meerderheid zouden vormen; integendeel, het beeld van het zout suggereert niets groots. Hij heeft hun ook gezegd, dat zij gist in het deeg moesten zijn; maar gist heeft de vreemde eigenschap, tegelijk in het deeg en ervan onderscheiden te zijn, zelfs eraan tegengesteld; dan alleen kan het deeg rijzen. Erin, ertegen, erboven: dat is de uitnodiging van de Heer tot de zijnen. Hij vraagt hun tegelijkertijd in de wereld en met de wereld te zijn, zonder van de wereld te zijn, en de mensen te helpen om de engheid van hun mens-zijn te overschrijden. Inleving, conflict en overschrijding, het zijn de aspecten van eenzelfde plicht.

De christen die zich wil inschakelen in de wereld, moet kijken hoe Jezus zelf erin leefde. Door de Menswording is Hij in de wereld gekomen: *‘Voor ons mensen en voor ons heil’*. Nooit is een mens zozeer mens geweest als Hij; Hij is de universele broeder van de mensen op een unieke wijze. De heilige Geest heeft Maria overschaduwde, als teken en aanduiding van een zending van volkomen aanwezigheid en solidariteit. Buiten de zonde, bleef niets menselijks Jezus vreemd. Hij is een werk komen volbrengen van verlossing en heil, van vrijmaking van zonden, ellende en dood. Zijn leven is gebotst op de Machten van het Kwaad en op de zonden van de wereld. Zijn strijd tegen de wereld vond zijn hoogtepunt op Golgota, op Goede Vrijdag. De leerling is echter niet meer dan de Meester; hij moet zijn voetstappen drukken en zijn eigen aanwezigheid in de wereld beleven, in het licht van het evangelie, van

heel het evangelie. Jezus heeft beloofd ons daartoe de Geest te zenden tot het einde van de tijden.

Spanningen

Het mag ons niet verwonderen, dat die gezamenlijke eisen tot spanningen leiden, al naargelang de christen allereerst mens onder de mensen wil zijn, of een christen die belast is met een specifieke taak. Men kan ieders gevoeligheid toetsen door de vraag te stellen: een christen werkman bijvoorbeeld, een journalist of industrieel, is dat een christen die werkman, journalist of industrieel is, of een werkman, journalist of industrieel die christen is? De keuze en de plaats van de woorden is kenschetsend voor de manier waarop men de christen in de wereld geplaatst ziet. Welke zegswijze zal hij verkiezen? Ligt het hoofddaccent op de christelijke of op de beroepshoedanigheid? Daarom nog een tweede vraag: welke van die twee samengaande kwaliteiten drukt de hoofdvisie uit, duidt de richting aan waarnaar men kijkt? In het evangelie beklemtoont Christus, dat er een geestelijke solidariteit bestaat met en in Hem, dat deze de natuurlijke solidariteit en de banden van het bloed overtreft en dat dit in het uiterste geval offers kan vragen. Laten wij even de zinsnede van het evangelie herlezen waar men aan de Meester komt zeggen dat zijn Moeder en zijn broers hem zouden willen spreken. Jezus gaf hun ten antwoord: “*Mijn moeder en mijn broers zijn zij die het woord van God horen en ernaar handelen*” (Lc. 8, 21).

Die spanning wordt ook duidelijk naar gelang de nadruk die wordt gelegd door een christen in verband met de Kerk; ziet hij haar eerst als een innerlijke werkelijkheid, een geheim van God, of als een dienst aan de mensen, uitgaande van de mensen? Het is van levensbelang die twee aspecten in evenwicht te houden.

Het Concilie heeft over het eigen mysterie van de Kerk gehandeld in *Lumen Gentium* en over de Kerk in de wereld in *Gaudium et Spes*, maar in beide documenten dekken de twee beelden elkaar niet volkomen, alsof de stereoscoop niet precies was ingesteld. De werkomstandigheden tijdens het Concilie maakten de uitwerking van een volledig geïntegreerde synthese niet mogelijk. Een Concilie is trouwens geen theologische academie en bovendien werd met *Gaudium et Spes* het probleem van de betrekkingen tussen de Kerk en de wereld voor de eerste keer in de geschiedenis aangepakt; dat maakte het op zich reeds delicate werk nog moeilijker. Al heeft de constitutie *Gaudium et Spes* niet de theologische geladenheid van *Lumen Gentium*, toch heeft ze, naar mijn mening, een weg gebaad die men verder zal moeten onderzoeken, speciaal door de twee aspecten van de Kerk, haar immanentie en haar transcendentie met betrekking tot de wereld, tot een synthese te verwerken. Het probleem van onze verdeeldheden en onze tegenstellingen komen veelal daaruit voort.

Verschillende kerkbeelden

Tijdens het Concilie had ik voorgesteld, een onderscheid te maken tussen de Kerk naar binnen toe, 'ad intra', en de Kerk naar buiten toe, 'ad extra'. De uitdrukking had het voordeel gemakkelijk te zijn en maakte ook een praktische verdeling van het werk mogelijk, maar ze is natuurlijk schematisch, want de twee aspecten lopen ook door elkaar.

Het is voorzeker mogelijk verschillende accenten te leggen. Sommigen denken aan de Kerk als voor de wereld en in functie van de wereld, en willen van dat standpunt uit tot een definitie komen. Anderen beschouwen de Kerk in verband met Jezus en met de Geest die haar bezieling is; zij definiëren haar allereerst in die richting, als gist, voor ze kijken naar de gist in het deeg. Ook dat is schematisch, en het zal in de toekomst voorzeker een taak voor de theologie zijn, deze aanvullende zienswijzen in overeenstemming te brengen of althans de organische verbanden ertussen duidelijk te stellen. Wat voor dienst zou de Kerk namelijk aan de wereld kunnen bewijzen, als zij ophield zichzelf te zijn en als zij zich oploste in de wereld onder het voorwendsel haar te dienen?

Het kerkbeeld waar men van uitgaat, bepaalt de spanning en de controversen betreffende de meest verscheiden problemen. Enerzijds stelt een gesloten Kerk zich bloot aan het gevaar een afgezonderde vroomheid aan te moedigen en van de christen een vreemdeling onder de mensen te maken. Anderzijds loopt een Kerk die voor alle winden openstaat en in de wereld ondergedompeld is, gevaar alleen maar menselijk te willen zijn en niets anders te worden dan sociale dienstbaarheid, aanvulling en voortzetting van de sociale en politiek activiteiten van de mensen die steeds minder nood voelen aan de Kerk. Dat is het blijvende drama in de Kerk. Zij is in de wereld en voor de wereld; tegelijkertijd is zij niet van de wereld, en zijn er gebieden waar zij uit trouw aan het evangelie verplicht is tegen de wereld te zijn. Zo is altijd de paradoxale toestand van de gist; die moet binnen in het deeg zijn, en geen millimeter ernaast, om niet nutteloos te zijn; anderzijds moet gist gist blijven en al zijn kracht bewaren om niet als het ware verstikt en vernietigd te worden door een deeg dat weerstand biedt.

Het probleem is beslist niet nieuw; het is het eeuwige debat tussen enerzijds de naturalistische strekking, die de Kerk zo te midden van de wereld plaatst dat zij gevaar loopt er haar eigenheid door te verliezen en de transcendentie van het evangelie erdoor in gevaar te brengen, en anderzijds de supernaturalistische strekking, die de wereld van de genade zo ver buiten het bereik van het dagelijkse leven plaatst dat zij zichzelf als vrij van elk compromis gaat beschouwen, maar haar taak in de wereld gestalte te krijgen, miskent en tekort schiet in de trouw aan de concrete logica van ons geloof. Ongetwijfeld zal niemand een louter naturalisme of een louter

supernaturalisme aankleven; iedereen vaart met meer of minder succes tussen Charybdis en Scylla door. Een christendom dat al te zeer vermenschlijkt en verpolitiekt wordt, komt blijvend in conflict met een christendom dat al te zeer is losgemaakt van iedere verankering in het tijdelijke, dat te zeer een onbereikbaar heilige der heilige is en te weinig voorhof.

2. Een dubbelzinnigheid wegwerken

Gemakkelijk wordt de Kerk, als instituut, ten laste gelegd dat zij zich laat opsorpen door eigen organisatorische problemen en strikt kerkelijke kwesties, tot nadeel van haar openheid naar de wereld toe en van haar noodzakelijke solidariteit met alle mensen. Die indruk van 'eccle-siocentrisme' wordt nog sterker door het feit dat de massamedia luidruchtig de kleinste wijzigingen in de kerkgebruiken en de kalender aankondigen en buitengewoon veel aandacht opeisen voor allerhande randgebeurtenissen en zaken van minder belang.

Anderzijds brengt die afwijzende houding ten aanzien van de Kerk 'ad intra' dikwijls zo iets naar voren als de bijgedachte dat alles wat het inwendige leven van de Kerk betreft zonder terugslag of gevolg is voor de aanwezigheid van de Kerk in de wereld. Dan vergeet men dat het inwendige leven van de Kerk dikwijls van levensbelang is voor de zending van de Kerk in de wereld. Bepaalde stellingen in verband met de inwendige orde maken de Kerk meer open en meer tegenwoordig in het leven van de mensen. De Kerk lijkt op de Sint-Gothardtunnel, die Zwitserland met Italië verbindt. Al het werk dat binnen in de tunnel gebeurt om het gewelf te versterken, de weg te verbreden of hinderpalen op te ruimen, dat is allemaal werk om de toegang te vergemakkelijken, voor wie de weg in een van beide richtingen gebruikt.

Men heeft dat trouwens duidelijk kunnen zien in de tijd van het Concilie: de wereldpers heeft er zoveel, over het algemeen welwillende aandacht aan geschonken, omdat men aanvoelde dat de problemen van de Kerk betrekking hadden op het leven van de mensen en dat de christelijke boodschap ook waarde had voor de wereld. Niemand heeft vergeten hoeveel invloed de encycliek *Pacem in Terris* van Johannes XXIII had toen ze in een eenvoudige en direct aansprekende stijl aan de mensen in herinnering bracht wat de eeuwige boodschap van het evangelie is.

3. De zending van de Heer, onder stuwning van de heilige Geest

Om de zending van de christen in de wereld beter te begrijpen, kunnen wij onze ogen richten op de Heer Jezus Christus bij de aanvang van zijn openbaar leven.

Sint-Lucas beschrijft eerst het doopsel van Jezus in de Jordaan, waarbij de heilige Geest op Hem neerdaalde in de lichamelijke gedaante van een duif (Lc. 3, 21-22). Daarna zegt hij: “*Vervuld van de heilige Geest ging Jezus weer weg van de Jordaan; Hij werd door de Geest naar de woestijn gevoerd*” (Lc. 4, 1). Nadien keerde Jezus vervuld van de Geest, terug naar Galilea. Toen Hij te Nazareth kwam, ging Hij op de sabbatdag naar de synagoge en stond op om voor te lezen. Ze reikten Hem de boekrol van de profeet Jesaja aan. Jezus vond de passage waar over Hem werd gesproken, zodat Hij als besluit aan zijn toehoorders kon zeggen: “*Het Schriftwoord dat gij zojuist gehoord hebt, is thans in vervulling gegaan.*” En dit is dan de tekst van Jesaja (61, 1-2):

*‘De Geest van Jahwe mijn Heer rust op mij,
Jahwe heeft mij immers gezalfd.
Hij heeft mij gezonden
om de armen de blijde boodschap te brengen,
om de ongelukkigen te helpen,
om de gevangenen hun bevrijding,
de geboeiden hun verlossing aan te kondigen,
om het genadejaar van Jahwe,
de tijd van Gods vergelding uit te roepen’* (Lc. 4, 16-21).

Allereerst valt in die teksten uit Lucas dit op: met nadruk wordt beschreven hoe Jezus naar de mensen ging vervuld van de Geest. Weliswaar weten wij dat de Geest eerst Maria met zijn kracht heeft overschaduwd en dat Jezus vanaf het moment van zijn Menswording door de Geest werd gezalfd; wij bevinden ons hier in de kern van ons geloof.

Het is goed even op te merken dat de leerlingen van Jezus niet ‘Jezuïsten’ maar ‘christenen’ werden genoemd, met verwijzing niet naar Jezus maar naar de Christus, dat is naar de Gezalfde van de heilige Geest. Vanaf het begin van zijn Menswording werd Jezus doordrongen van de Geest die Hem door de verschillende etappen van zijn leven heen heeft geleid, tot aan de hoogste gave toe. Diezelfde Geest belooft Hij aan de zijnen om zijn werk voort te zetten: “*Als iemand dorst heeft, hij kome tot Mij; wie in Mij gelooft, hij drinke!*” Zoals de Schrift zegt: “*Stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien.*” Hiermee doelde Hij op de Geest, die zij, die in Hem geloofden, zouden ontvangen, want de Geest was er nog niet, omdat Jezus nog niet verheerlijkt was (Joh. 7, 37-39).

Dat woord van Jezus wordt duidelijk bij de lezing van de Handelingen van de Apostelen; het verlicht elk christelijk leven. Als wij de rol van de heilige Geest weer ontdekken, zullen wij meer dan ooit dichter bij de mensen staan.

Is dat een paradox? Men is geneigd de tekst uit Jesaja te vergeten die aan Jezus' woorden voorafgaat en die Hij heeft voorgelezen in de synagoge. De tekst vangt aldus aan: 'De Geest van Jahwe mijn Heer rust op mij, Jahwe heeft mij immers gezalfd'. Alles wat Jezus voor de mensen zal doen, zal gebeuren vanuit de stuwkracht van de Geest, met de wijsheid en de macht van God. Die geestelijke verbondenheid houdt Jezus niet verwijderd van menselijke ellende; integendeel, zij brengt hem er dichterbij. Vanaf de Aankondiging tot aan de voltooiing op het kruis, over alle etappen van zijn leven heen, is het mysterie van Jezus' Menswording doordrongen van de dynamiek van de heilige Geest.

4. De christen in de wereld, vervuld van de heilige Geest

Ook wij, 'de gedoopten in water en heilige Geest', moeten in de wereld leven zoals Jezus heeft gedaan: in verbondenheid met de wereld, niet van de wereld maar toch die wereld overstijgend. De christen staat immers tegelijk met, tegen en boven de wereld. De heilige Geest bezielt hem van binnenuit om op ieder vlak te leven volgens zijn plicht als christen.

AANWEZIG ZIJN IN DE WERELD

De Geest spreekt niet alleen in de stilte van het gebed. Hij spreekt ook doorheen de hele geschiedenis. Hij gebruikt een nieuwe taal voor iedere generatie. Tot de onze spreekt Hij door de enorme vooruitgang van de menselijke kennis; doorheen het angstig en aarzelend zoeken van de mens die geconfronteerd wordt met problemen die het menselijk niveau overschrijden; door nieuwe vragen die worden opgeroepen door de vooruitgang van de wetenschappen, wegens hun mogelijke consequenties.

Bekend of onbekend, de heilige Geest is aan het werk in elke poging om meer licht, meer oprechtheid, meer toenadering en vrede onder de mensen te brengen. 'Broeders', zo schreef Sint-Paulus aan de Filippenzen, "*hou uw aandacht gevestigd op al wat waar is, al wat edel is, wat waarachtig is en rein, beminnelijk en aantrekkelijk, op al wat deugd heet en lof verdient. En breng in praktijk wat u geleerd is en overgeleverd, en al wat gij van mij hebt gehoord en gezien. Dan zal de vrede van God met u zijn*" (Fil. 4, 8-9).

Dat is de lichtende zijde van de wereld. De scheppende Geest is in die schepping aanwezig. Want Hij is niet alleen de ziel van de Kerk, ook die van de wereld, werkzaam in iedere poging tot vernieuwing van de wereld. Misschien, zo heeft men gezegd, zijn wij nog maar op de eerste dag van de schepping.

TEKENEN VAN DE TIJDEN

De Geest nodigt ons uit, zoals Vaticanum II in herinnering bracht, "*de tekenen van de tijd te onderzoeken en ze te verklaren in het licht van het*

evangelie".³² Bekend is het antwoord van Karl Barth aan wie men vroeg hoe hij zijn zondagshomilieën voorbereidde: 'In de ene hand neem ik de bijbel, in de andere de krant, en ik lees haar in het licht van het woord van God'. Dat is de dagelijkse interpretatie van de gebeurtenissen: God is daar en Hij wenkt ons, doorheen een oproep, een taak, een geval van nood.

De heilige Geest maakt gebruik van de actuele gebeurtenissen om ons zijn actualiteit te openbaren. Hij vraagt, dat wij onze plichten als mensen in al hun dimensies zouden begrijpen, niet alleen onze persoonlijke en gezinsplichten, ook onze beroepsplichten, onze sociale en politieke plichten, op lokaal en wereldvlak. Zoals J.M. Domenach schreef, worden "*de grote keuzen van de gemeenschappelijke naastenliefde thans uitgedrukt in politieke besluiten*". Het kan moeilijk en omslachtig zijn een dergelijke keuze te maken, want de toestanden zijn ingewikkeld en op het vlak van de grote levensproblemen stuit men op een botsing van plichten. Hoe het ook moge staan met een concrete keuze - en geen beslissing nemen is reeds een keuze - wij hebben behoefte aan een christendom dat openstaat voor God zelf en luistert naar God in de anderen. Het komt erop aan, gebed en politiek, gebed en sociaal gedrag, gebed en rechtvaardigheid, gebed en vrede, gebed en verzoening van de mensen met elkaar in over-eenstemming te brengen..

Wij moeten onze hoop gericht houden op het hiernamaals, en tevens ernaar streven het Rijk van God reeds hier op aarde uit te bouwen. De christelijke hoop treedt niet in de plaats van de menselijke hoop in het leven; als men ze goed begrijpt, is zij de beste stimulans ervoor.

"*Het is zeker*", schreef Garaudy, "*dat de christelijke hoop genegeerd wordt telkens als de christen meent dat hij, om zich naar God toe te wenden de wereld de rug moet toekeren, telkens als hij tekortschiet in waardering voor de historische en aardse actie of strijd om de wereld te veranderen. Dit omdat zagezegd alleen het hiernamaals waardevol zou zijn, alsof het mogelijk is toegang te krijgen tot het Rijk van God zonder onze deelname aan de omvorming van de wereld der mensen. Een dergelijke houding behoort steeds meer tot het verleden. Talrijke christenen zijn er thans van overtuigd dat het uitzicht op de 'andere wereld' niet wegneemt dat deze wereld anders moet worden, integendeel. Zij zijn van oordeel dat elk dualisme tussen deze wereld en de andere wereld moet overstegen worden. God heeft geen heeal geschapen dat al helemaal af is*". Garaudy verwerpt "*de marxistische hoop als vervreemdend, telkens als zij zwicht voor de illusie dat een wijziging van de bezitsverhoudingen of van het eigendoms-recht of van ruimere sociale structuren een 'nieuwe mens' zal doen ontstaan.*"³³

³² *Gaudium et Spes*, nr.4

³³ R. GARAUDY, *Reconquête de l'espoir*, Parijs, Grasset, 1971, p.135-136.

BRIEF OVER DE SOCIALE DIMENSIE VAN HET CHRISTENDOM

Een van onze meest toegewijde priesters, André Charlier schreef mij kort voor zijn dood, toen hij nog volop aan het werk was in de sociale organisaties van het bisdom, de volgende woorden die voor ons, zijn vrienden, gelden ze als een testament.

“Ik geloof, dat men ons weer moet zeggen wat de sociale dimensie is van het christendom. Voorzeker, men heeft de nadruk gelegd op de persoonlijke relatie van ieder met God, op de horizontale relatie van allen onderling, maar te zelden, dunkt me, is er sprake geweest van de sociale dimensie, van het ‘politieke’ aspect van de naastenliefde en het christelijk engagement. Het lijkt me ernstig, dat het deelnemen van christenen aan het politieke leven en het zoeken van oplossingen van de problemen die zich stellen op het vlak van drugs, erotiek, werkloosheid, economische reconversie..., dat al die problemen door teveel christenen worden beschouwd alsof ze niets te maken hadden met het Rijk Gods. En de te zeldzame christenen die er zich aan wagen, worden gauw als marxistisch beschouwd.

Daarentegen geloof ik dat men weer aan de christenen moet zeggen, dat zij voortdurend, en vooral in een pluralistische werking, hun engagement moeten ‘herzien’ en dat zij het moeten vergelijken met de boodschap van het evangelie, speciaal met de Zaligheden. Om mijn gedachten kort weer te geven, zou ik zeggen dat deze twee dwalingen de christenen van nu het meest bedreigen: een niet-geïntegreerd christendom of een christendom zonder Christus.”

Verder in zijn brief legde hij getuigenis af van zijn geloof in de verrijzenis en in de heilige Geest:

“Wij moeten met nadruk getuigen van de stilzwijgende aanwezigheid van de verrezen Christus, die waarlijk leeft, als een drijvende kracht in het hart van de lijdende, strijdende en hopende mensheid... Dat Christus verbonden is met die mensen, onze tijdgenoten, en ernaar verzucht dat zij in Hem zouden zijn en in Hem en met Hem zouden bestaan... tot zij verlangen dat zij zijn volk zouden zijn en Hij hun God, die hen leidt tot iets dat boven henzelf uitstijgt: tot Hem...”

SPECIFIEKE AANWEZIGHEID

Een werkelijke christelijke aanwezigheid in de wereld mag geen verlegen of een minimale aanwezigheid zijn. Wij moeten de wereld het beste brengen wat wij hebben, dat is een macht en een wijsheid die ons te boven gaan, maar die een volwaardige bevrijding en zegen betekenen. Denken wij maar eens aan Petrus en Johannes bij de tempelpoort. Een arme lamme vraagt hun een aalmoes. Petrus zegt echter: *“Silver of goud heb ik niet; maar wat ik heb geef ik u. In de naam van Jezus Christus de Nazareër: gebruik uw voeten”* (Hand. 3, 6). Dat is het christelijke antwoord voor ons die geloven in de verrijzenis.

Voor de gelovige is Jezus zelf het beslissende antwoord op de problemen van de wereld: Hij die, als persoon, de kracht en de wijsheid van God is. Onze steun bevindt zich in Hem, en niet alleen maar in het principe en de waarden van zijn evangelie. Wij moeten hem vragen, dat Hij ons leert vanuit zijn macht en wijsheid de problemen van het leven en de wereld op te lossen.

De christen moet een specifieke dienst bewijzen aan de wereld, zonder daarom af te zien van een samenwerking met initiatieven van anderen. Er is hier veelvuldig verwarring: de verleiding voor de christen, nl. zijn christen-zijn zo te minimaliseren om beter zijn taak te vervullen naast de anderen, en te vergeten dat hij zowel trouw moet blijven aan zijn doopsel als aan de menselijke solidariteit.

Meermalen zal hij geneigd zijn om zijn christelijke getrouwheid op te offeren voor de onmiddellijke menselijke solidariteit en om louter menselijke middelen te kiezen. In elke periode wordt de Kerk ertoe uitgenodigd, niet zichzelf te zijn, onder het voorwendsel van efficiëntie. Het is de verleiding om naar de grote middelen te grijpen tot verovering van de wereld, terwijl het evangelie de onvergelykbare kracht van de arme middelen verkondigt. Ieder antwoord van Jezus aan de verleidingen in de woestijn is een aansporing om zich niet te laten meeslepen. *“Laten wij ons hoeden, zo schreef Mgr. Matagrín, voor de verleiding om de vernieuwing van de Kerk te verwarren met de verandering van de wereld. Steeds talrijker worden degenen die een op het geld gebouwde maatschappij alsmede het prestige en de macht bestrijden om een maatschappij te bouwen die meer eerbied voor de mens betoont en die gevestigd is op vrijheid, rechtvaardigheid en solidariteit. De leden van de Kerk worden uitgenodigd om deze taak mee op zich te nemen uit naam van de verplichtingen van de liefde en van de hoop. Maar als die actie, om een wijziging te brengen in de mentaliteit, gedragingen en structuren werkelijk de vrucht van de heilige Geest uitdrukt, dan heeft ze geen andere bron dan de heilige Geest zelf. Men moet oppassen met het zo vaak gebruikte woord*

‘bevrijding’; het wordt immers zowel in de betekenis van politieke verandering gebruikt als in de betekenis van evangelische bekering.’³⁴

Het onderscheid tussen een godsdienstige en een sociale roeping moet bewaard blijven: iedere verwarring op dat vlak heeft haar weerslag op de betekenis en de totstandkoming van religieuze roepingen, waarvan de motivatie de oproep tot louter sociale inzet overtreft.

“De verleiding is groot”, zei Marcel Légaut, “bij die sociologische katholieke groepen, om het evangelie te vervangen door de ideologie van de dag en daarvan het middelpunt van het leven te maken, zelfs al behoudt men nog een tijd lang een christelijke woordenschat.”³⁵

DE WERELD IN OPSPRAAK BRENGEN

In het evangelie volgens Johannes vindt men een mysterieuze tekst, waar sprake is van de Geest die de wereld zal oordelen en haar overtuigen van wat zonde is. *“Eenmaal gekomen zal Hij de wereld het overtuigend bewijs leveren van wat zonde, gerechtigheid en oordeel is”* (Joh. 16, 8). De verklaring van de tekst is moeilijk, maar de algemene betekenis is duidelijk: de heilige Geest openbaart Christus en, in tegenstelling daarmee, ontsluit Hij alles wat met Hem strijdig is. Hij zal dus de ongerechtigheid van de wereld en haar veroordeling bekendmaken en het kwaad in het volle licht stellen. Bovendien zal Hij de nederlaag van de vorst van deze wereld duidelijk maken, die Jezus heeft veroordeeld en zichzelf daardoor in het verderf heeft gestort.

De Geest laat ons niet alleen de diepten van God peilen; Hij onderzoekt ook de diepten van de mens. Zijn licht geleidt ons in de wereld, een wereld waarvoor Jezus *“niet heeft gebeden”* (vgl. Joh. 17, 9), en die in opstand is tegen God en gedompeld is in duisternis. Helaas, deze wereld bestaat ook; men zou de werkelijkheid negeren, als men dat ontkende.

De sociologie moet de oorzaken van onze sociale moeilijkheden onderzoeken en de nodige structuur-hervormingen voorstellen. Dat is haar taak. Maar men moet weten, dat alle hervormingen en het beleid dat men voert, steeds broos zullen zijn, omdat zij bedreigd worden door het kwaad dat in de mens ligt.

DE BRON VAN HET KWAAD

Rassen- of partisanenhaat, persoonlijk of collectief egoïsme, geweld dat geweld oproept, moreel verval of fraude in handelszaken, schijnheiligheid of leugen: dat alles vervalst de instellingen, om het even welke, en brengt de pogingen tot herstel in gevaar. Die kwalen kan men niet bezweren met wetten

³⁴ Brief van Mgr. MATAGRIN, bisschop van Grenoble, in: *Eglise de Grenoble*, 31 mei 1973.

³⁵ M. LÉGAUT, in: *Etudes*, oktober 1970, p.425.

en besluiten. De hoofdkwaal waaraan wij lijden, ligt niet in instellingen of dingen; ze is in ons, in onze wil, in onze ziel. Die inwendige en diepe kwaal brengt de sociale misbruiken voort die steeds weer opkomen onder alle regimes. Als wij die kwaal niet bestrijden, kunnen wij onrechtvaardigheden wel naar elders verplaatsen, maar ze niet doen ophouden.

Men kan nooit duidelijk genoeg zeggen, hoezeer de zonde op zichzelf asociaal is. Ze ondermijnt de naastenliefde en brengt de humanisering van de wereld in gevaar. Het geloof zegt ons bovendien, dat ze het gehele mystieke lichaam van Christus aantast en dat iedere zonde op mysterieuze wijze de macht van Satan op de wereld versterkt. De tragedie van de wereld is geworteld in een geestelijke tragedie dat zich afspeelt in het geweten van de mensen en vertaalt zich tenslotte in de daden van de mensen. De zonde, nihilistisch van natuur, doet de wereld schudden tot op haar grondvesten; de genade van God herstelt haar echter en brengt haar tot de hoogste volmaaktheid op het vlak van de personen en van de gemeenschap.

Dank zij het geloof weten wij, dat uiteindelijk geen andere naam dan die van Jezus echt drager van het heil kan zijn. Zonder Hem blijven wij aan de oppervlakte van de dingen. Er is een christelijke manier om aan de menselijke ontplooiing te werken, het moge nu gaan over opvoeding, gezondheid of ontwikkeling van de Derde Wereld. Dit alles sluit niet uit dat de christen zijn medewerking moet verlenen aan zijn naasten, de mensen, inzonderheid in een pluralistische maatschappij als de onze. Wij moeten de christen niet gaan opsluiten in een getto, maar hij moet zelf weten dat hij, ten gevolge van zijn doopsel, altijd en overal leeft in de kracht van de Geest. Tegenover welk probleem hij ook komt te staan, hij moet in geloof aanvaarden dat de wijsheid en de macht van de heilige Geest hem kunnen verlichten en leiden. Niet zonder reden laat de liturgie ons bidden: *“Kom, heilige Geest, en Gij zult het aanschijn van de aarde vernieuwen.”*

De heilige Geest is gelijk aan een vuurtoren, die in onze nacht zijn licht laat uitstralen over de kust en ons de verborgen gevaren en klippen doet ontdekken. Hij helpt ons, beter in te zien wat er onmenselijk is in de ons omringende maatschappij. Hij dwingt ons, te begrijpen dat achter het sociale conformisme, vrees, menselijk opzicht en lafheid zit. Hij maakt ons de afgoden van de dag bekend en klaagt onze afgodendienst aan, telkens opnieuw. De idolen van nu heten niet meer Baäl of Astarte; hun naam is: winst- en consumptiemaatschappij, of ook permissieve maatschappij, overgeleverd aan de tijdelijke wisselvalligheden. Men offert aan die afgoden als men ‘om groter kwaad te vermijden’ onmenselijke dictaturen, onrechtvaardige oorlogen en rassendiscriminaties aanvaardt. Eertijds zijn er christenen ter dood gebracht omdat zij weigerden enkele wierookkorrels te branden voor een afgod. De keizer draagt nu over het algemeen geen eigenaam meer; hij heet: algemene

tendens van onze tijd, vervuilde omgeving van ons leven. Over de niet-inmenging van al te veel christenen in de hedendaagse maatschappij schreef Rose-Mary Haughton zeer terecht:

*“Misschien zullen wij ermee moeten ophouden goede burgers te zijn, als de maatschappij het rijk van de Machten van het Kwaad wordt. Misschien zullen we eraan moeten verzaken geëerbiedigd en gewaardeerd te worden. Een hele tijd lang heeft men dat niet meer gezien, maar het zou weer kunnen gebeuren; die evolutie moeten wij volgen, anders zouden wij op zekere dag kunnen ontwaken en merken dat wij geen goede christenen meer zijn omdat wij alleen maar goede en eerbiedwaardige burgers wilden zijn.”*³⁶

DE WERELD

Het aanschijn van deze wereld gaat voorbij: wij weten dat wij op weg zijn naar het einde der tijden, naar de uiteindelijke ontmoeting met de Heer, die alle tranen uit de ogen zal wissen, waar de dood niet meer zal zijn, waar God alles in allen zal zijn. Wij zijn een pelgrimerende Kerk, gericht naar de volledige openbaring van God en naar het uur, *“waarop er geen nacht meer zal zijn en wij geen licht van lamp of zon meer behoeven, want de Heer zal ons licht zijn”* (vgl. Apok. 22, 5).

Tegelijk moeten wij in ons hart een levende hoop bewaren, die ons stuwt naar de glorie van God, en hier beneden met alle krachten werken om de wereld beter bewoonbaar te maken. De toekomstvisie moet het heden een waarde geven in plaats van het te ontwaarden: iedere inspanning tot ontplooiing van de mens heeft betekenis en is als een vooruitlopen op ‘die nieuwe hemel en die nieuwe aarde’ in wording. Wij moeten gericht zijn op het hiernamaals, dat al onze dromen overtreft, en ons tevens oprecht inzetten voor het ‘heden’ van God in deze wereld. Maar wij moeten oppassen, dat wij in de gebeurtenissen van de dag niet de voortekenen van het wereldeinde willen lezen.

Bepaalde fundamentalistische literatuur vulgariseert voorspellingen en berekeningen die geen vaste grond hebben in de Schrift. De Kerk spoort aan tot voorzichtigheid en bescheidenheid; daarin volgt zij Jezus, die uitdrukkelijk aan zijn ondervragers heeft gezegd, dat het einde van de tijden het geheim van de Vader blijft. Behoeden wij ons derhalve zowel voor ongeduld als voor apocalyptische voorspellingen. De gedachte van God ontsnapt ons, maar zijn wil is ons bekend: Hij wil dat wij voortgaan op de weg, om Hem te ontmoeten, *“totdat Hij komt”*, en dat wij naar Hem toe gaan in de vreugde van de Geest, die ons influistert: *“Kom, Heer Jezus”* (Apoc. 22, 20). Maar God wil ook, dat wij geheel en al aanwezig zouden zijn bij de nood van de mensen en bij de opbouw van de wereld. Echte vroomheid kan nooit een alibi zijn.

³⁶R.M.HAUGHTON, in: *The Catholic World*, september 1970, p.246.

De heilige Geest en de oecumenische verwachting

Het oecumenisme is in zijn geheel het werk van de heilige Geest, Geest van waarheid en liefde, die in ons werkzaam is, die ons verenigt in de liefde, ons herschept in de waarheid. Dat is het belangrijkste. Laten wij vermijden de Geest te remmen door onze domheid, onze engheid, ons gebrek aan geloof.

Aartsbisschop Ramsey in The Times
18 januari 1973

Het Concilie heeft in het oecumenische reveal een duidelijk teken erkend van de werkzame aanwezigheid van de Geest in de Kerk. Belangrijke teksten werden goedgekeurd in een geest van openheid en aanvaarding inzake betrekkingen met de andere christelijke kerken; een Secretariaat voor de Eenheid is onder de impuls van kardinaal Willebrands aan het werk gezet en belegt talrijke contacten; groepen theologen hebben teksten samengesteld waarvan de inhoud de toenadering bevorderen. Stappen van belang werden gedaan naar de toenadering toe.

Paus Paulus VI gaf de te volgen weg aan om de dialoog tot een goed einde te brengen, toen hij in een toespraak zei: *“Er is geen dialoog mogelijk zonder een diepgaand begrip van onze gesprekspartner, of, zoals men thans graag zegt, van ‘de andere’. Dat edel programma vereist een edelmoedig begrijpen van de mens, een echt ascetisme! De begrenzingen die door elke taal worden opgelegd, de culturele reflexen, zelfs de polemieken en het wantrouwen moeten noodzakelijk worden overschreden om zichzelf te overtreffen en open te staan voor de universa-liteit.”*³⁷

Nog niet zo lang geleden stuurde de anglicaanse bisschop Dr. Mervyn Stockwood mij een artikel dat hij had geschreven voor ‘The Catholic Herald’.³⁸ Daarin somt hij in zeven stellingen op, welke oecumenische opties hij voorstelt samen te aanvaarden. Het is een dringende en aangrijpende uitnodiging om in dezelfde richting vooruit te gaan. Ik zou willen zeggen, dat ik akkoord ga met de eerste stelling die als de sleutel van de andere kan gelden: *“Wij zouden ons ertoe moeten verplichten, niet afzonderlijk te doen wat in*

³⁷ *Documentation Catholique*, nr.20, 5 november 1972, p.959.

³⁸ *The Catholic Herald*, 24 november 1972.

geweten samen kan worden verwezenlijkt, en dat leidt tot verre gaande gevolgen.”

Het verleden kan niet ongestraft worden miskend: het is een sleutel voor het heden. Want de geschiedenis bestaat uit kettingreacties. Zonder de geschiedenis kan men het waarom van schisma's en onenigheden niet begrijpen. Ze heeft ons op nuttige wijze van sommige karikaturale voorstellingen verlost die bijvoorbeeld de figuur van Photius of van Luther hebben misvormd; ze heeft ons heilzame herzieningen opgelegd. Ze heeft duidelijk aangetoond hoe-zeer sommige controversen door te enge dilemma's werden vervalst, en heeft zo perspectieven geopend; wat onontbeerlijk is om een gedeeltelijke waarheid te situeren, die sektarisch is geworden door gebrek aan een harmonische synthese. De geschiedenis is een school van gezonde relativiteit - ik zeg niet: van relativisme - door het essentiële te scheiden van het toevallige, van het voorbijgaande, het sociologische. Ze maakt het mogelijk vooroordelen en vooringenomenheid op te ruimen. Ze leert ons zowel de nederigheid - want wij moeten allen schuld bekennen - als de lankmoedigheid van God ten opzichte van ons.

Ik zou er de nadruk op willen leggen dat de huidige herontdekking van de levendige actualiteit van de heilige Geest een zeer hoopgevend teken is. Het is verbazend-wekkend te zien hoe de interesse van de christelijke Kerken convergeert rondom de heilige Geest, die ontmoetingspunt is zowel op geestelijk, leerstellig en organisatorisch vlak.

1. De heilige Geest als geestelijke ontmoetingsplaats

Wij moeten ervan overtuigd zijn, van bij de aanvang af, dat zo'n oecumenisch gesprek niet louter menselijk is; het voltrekt zich niet zomaar tussen mensen van goede wil die op zoek zijn naar een eervolle diplomatische compromis-oplossing. Het wordt beheerst door de wil van God als Vader, Zoon en heilige Geest.

Dr. Harvey D. Butterfield, bisschop van de episco-paalse kerk, zei tijdens een retraite tot katholieke geestelijken: *“Voor ons is het zeer belangrijk te begrijpen dat het oecumenisme niet mag worden verward met een poging tot modernisering van de Kerk. Wij zijn niet bezig met een avant-gardestelling in te nemen, maar met ons te richten naar God. En God verricht ongehoorde dingen voor onze generatie, en die dingen moeten wij onderkennen, eraan beantwoorden en ermee in overeenstemming zijn.”*

Het kan niet genoeg worden herhaald: de eenheid is een gave Gods, een genade die we samen van de Heer moeten afsmeaken. Bij het aanvatten van elke oecumenische poging moeten wij denken aan het woord van kardinaal Bea: *“Het is slechts geknield dat men de drempel overschrijdt die leidt tot eenheid.”*

Samen innig bidden is een noodzaak; wij doen het tijdens de gebedsweek voor de eenheid van de kerken, van 18 tot 25 januari. Dat is een eerste stap, nog erg aarzelend en te sporadisch. Het is een vooruitgang, maar wij hebben te weinig bovennatuurlijk ongeduld; wij verbergen ons te gemakkelijk achter het geduld van God en vergeten intussen dat God meer dan wij 'Pasen met ons verlangt te vieren' (vgl. Lc. 22, 15), het Pasen van de eenheid.

Maar alleen de Geest kan echt in ons bidden, met voldoende diepgang, en ons de naam van Jezus doen uitspreken zoals het christenen betaamt, in liefdevolle verbondenheid.

Aan de Geest komt het toe, ons te verenigen in de erkenning van Jezus als Heer. Hij is het centrum van onze gedachtewisselingen. Want ieder waarachtig oecumenisch gesprek is niet in de eerste plaats een dialoog tussen de kerken, tussen Rome en Canterbury, Rome en Moskou, Rome en Genève, maar een geestelijk en innerlijk gesprek tussen Rome, Canterbury, Moskou, Genève en onze gemeenschappelijke Meester, Jezus Christus en zijn evangelie.

Naarmate de Geest ons het ware gelaat van de Heer zal doen ontdekken, zal er geen schaduw meer zijn op ons eigen gezicht:

“Die naar Hem opzien, stralen als licht, hun gelaat draagt nimmer vernedering” (Ps. 34, 6).

Als wij ons verenigen met Hem, dan zijn wij met elkander verbonden: Hij is de kortste weg naar de eenheid.

Ons samen openstellen voor de heilige Geest in het gebed, dat is een eerste oecumenisch vereiste. Het gezamenlijk bidden tot God zal aan het onvervangbare theologische onderzoekingswerk niet alleen een nieuw elan geven maar ook een nieuwe diepgang verlenen. Een dergelijk gebed dient niet slechts het 'woord vooraf' tot de werkzaamheden te zijn; maar het dient deze te dragen om zo een andere sfeer te scheppen. Tijdens een congres van leiders van de Charismatische Vernieuwing heb ik wel eens werkvergaderingen bijgewoond; die vergaderingen begonnen met een langdurig moment van spontaan gebed, en werden vervolgens herhaaldelijk onderbroken door een aansporing van de voorzitter om het licht van de heilige Geest af te smeken in verband met het onderwerp van de discussies en met de te nemen beslissingen. Gebed en werk waren als samen-verweven in de vergadering, en daaruit ontstond een aangrijpend klimaat van collectieve nederigheid tegenover de Heer. Zou het niet gewenst zijn, dat op dezelfde wijze de Geest werd betrokken bij oecumenische en andere gesprekken?

Ook kan men alleen maar wensen, dat steeds meer dialoog zou plaatsgrijpen tussen mensen met ver-antwoordelijkheid in de verschillende kerken - zowel op het niveau van de parochiale als de kathedrale kerken - om zo de gehele christen beter te betrekken bij een gezamenlijk gebed, dat gevoed

zou worden vanuit het Woord van God. De Handelingen van de Apostelen verhalen dat, toen Petrus gevangen was, de christelijke gemeenschap als één geheel een ononderbroken gebed voor hem opdroeg (vgl. Hand. 12, 5). Ook ons gebed tot herstel van de eenheid zou een ononderbroken smeekgebed moeten zijn. Niet uitsluitend omdat het de eerste stap tot de eenheid is, maar evenzeer omdat het op onvervangbare wijze de harten erop voorbereidt. Moge de droevige ervaring van het Concilie van Florence in de vijftiende eeuw die de hereniging tot doel had ons in herinnering blijven: de verzoening met de orthodoxie werd niet bekomen, omdat het akkoord wel werd bereikt aan de top, maar het volk er niet op voorbereid noch bij betrokken was.

Om de gebedsstroom sterker te maken, bieden de spontane, al of niet charismatische gebedsgroepen ruime en veelvuldige mogelijkheden tot geestelijke verbondenheid, in afwachting van het zo verlangde moment van de intercommunie. Gevoed door het Woord van God, is het gemeenschappelijk gebed een onuitputtelijke bron, waar christenen van diverse belijdenissen samen hun dorst komen lessen, in eerbied en liefde voor elkander.

Een verkeerd begrepen liefde zou de leerstellige geschillen die nog geen oplossing kregen, niet mogen verdoezelen; ieder moet zijn eigenheid bewaren en tevens die van de anderen eerbiedigen. Bij zulke gelegenheden moeten de katholieken hun credo of hun Mariadevotie niet verdringen; de Geest zelf zal een symfonisch gebed tot stand kunnen brengen, op voorwaarde dat ieder instrument zijn eigen klank laat weerklinken.

2. De heilige Geest als leerstellig raakvlak

In een artikel over het geloof in de heilige Geest in de Kerk, schreef pater Yves Congar het volgende:

*“Bijna eensgezind verwijten ons de christenen die niet in volledige communio met ons zijn, zowel orthodoxen als protestanten, een tekort aan theologie over de heilige Geest. Zij bedoelen daarmee het toekennen van een persoonlijke rol aan de Geest, die meer inhoudt dan het werk van Christus uitvoeren als werktuig of de werking verzekeren van het instituut. Zij menen dat dit inherent is aan de vrijheid en de verpersoonlijking van de genade. Dat verwijt kan men overdreven achten, en derhalve onrechtmatig, maar het heeft ook een grond van waarheid. Tot in de laatste decennia heeft men weinig over Hem gesproken in de leer over de Kerk, behalve dan om de sacramentele of hiërarchische handelingen te ondersteunen. Er is verbetering, dankzij de lokale gemeenschappen, en de Charismatische Vernieuwing die meer ruimte krijgen en veel initiatieven nemen.”*³⁹

³⁹ ‘Je crois au Saint-Esprit dans l’Eglise’, in: *La Croix*, 4 maart 1972.

Er is inderdaad vooruitgang. Het Concilie heeft ertoe bijgedragen door in belangrijke teksten met klem te wijzen op de rol van de heilige Geest. Sedertdien heeft paus Paulus VI onomwonden verklaard dat Vaticanum II moet worden vervolledigd door een meer uitdrukkelijke leer over de heilige Geest, als een noodzakelijke aanvulling op het tweede Vaticaanse Concilie. Wij hebben de volledige tekst aan-gehaald in ons eerste hoofdstuk.

De draagkracht ervan is groot. Iedere ‘pneuma-tologische’ nadruk op leerstellig gebied gaat uiteraard in de richting van de eenheid. Dit wil niet zeggen, dat daarmee meteen alle theologische tegenstellingen zijn opgelost; maar het scheidt grote mogelijkheden.

Het zou mogelijk zijn diverse hete hangijzers uit het verleden te bekijken en aan te tonen hoezeer het benadrukken van de rol van de heilige Geest de sfeer zou ophelderen en toenadering zou brengen. Zo is er bijvoorbeeld door het weer invoeren in de nieuwe eucharistische gebeden van een tweevoudige uitdrukkelijke aanroeping van de heilige Geest, een toenadering op liturgisch vlak ontstaan met de orthodoxen; door de plaats van de heilige Geest in de Kerk beter te laten uitkomen, stelt onze leer over de Kerk de charismatische dimensie, die al te zeer werd verwaarloosd, weer op de voorgrond, en daardoor wordt het gesprek met onze protestantse broeders gemakkelijker. Er zijn nog andere voorbeelden aan te halen. Ik wil echter niet ontkennen of minimaliseren dat er nog onopgeloste moeilijkheden zijn op institutioneel vlak, en in het bijzonder betreffende de rol van het Petrusambt in de Kerk. Maar door voorrang te verlenen aan de heilige Geest en aan zijn werkzaamheid, creëert men een perspectief en is ook het terrein van de menings-verschillen bepaald en omschreven. Daardoor verkrijgt men ook een gemeenschappelijk referentiekader en een aan-knopingspunt, wat gemakkelijker kan leiden tot een gesprek in een taal waar iedereen vertrouwd mee is.

Ik wil hier niet de volledige lijst opmaken van alle nog betwiste leerpunten, en zeker niet voor elk daarvan de oplossing aangeven. Ik zou slechts enkele bedenkingen wille medelen die het probleem beslist niet uitputten, maar die betrekking hebben op de heilige Geest als leerstellig raakvlak voor bepaalde cruciale problemen.

Allereerst dienen wij ons, allen te samen, onder het primaire gezag te stellen van het Woord van God, dat wij op bevoorrechte wijze vinden in de Schrift, die door de heilige Geest werd ingegeven en verhelderd. In de belangrijke dogmatische constitutie van het Concilie over de goddelijke openbaring, werd van het leergezag, wiens taak het is het woord van God op authentieke wijze te verklaren, gezegd:

“Dit leergezag staat niet boven het Woord van God, maar dient het en onderricht enkel, wat overgeleverd is, in opdracht van God en met de hulp van de heilige Geest. Het leraarsambt dient het Woord met liefde te beluisteren en

te koesteren met vroomheid om alles uit die ene geloofsschat te putten, trouw uiteen te zetten en voor te stellen wat we dienen te geloven als komende van God.”⁴⁰

Allen hebben wij de overtuiging van de aanwezigheid van de Geest bij het ontstaan van de Schrift, welke de latere theologische verklaringen ook mogen zijn over de wijze waarop men de inspiratie moet opvatten. Wij geloven allen dat de Geest doorheen de Schrift heeft gesproken. Wij belijden ook allen dat de Geest de ziel van de gelovigen verlicht bij het gebruik van de Schrift. Wij hebben een verschillende benadering, als het erop aankomt de rol en het gezag van het leergezag inzake verklaring van de gewijde teksten te bepalen; als het gaat over de rol van de levende traditie, die men de ‘epiclese van de heilige Geest’ heeft genoemd; maar wij ontmoeten elkander steeds meer in een fundamentele en gemeenschappelijke attitude om het woord van God te aanvaarden.

Anderzijds zijn wij, in plaats van eerst de onder-wijzende Kerk te beschouwen tegenover de onderwezen Kerk, gaan inzien dat wij allen samen de door de Geest onderwezen Kerk zijn. Vanuit deze optiek zien wij duidelijker het onderscheid tussen de onderwijzende Kerk (het leergezag) en de onderwezen Kerk (de gelovigen). Wij zeggen wel degelijk: onderscheid, niet: scheiding. Want de bisschoppen, in collegialiteit met de Paus, waren en blijven, in sommige aspecten, vóór ze nog zelf de onderwijzende Kerk uitmaakten, de onderwezen Kerk, althans in sommige opzichten. Ze zijn de erfgenamen van de theologie van hun tijd - die van hun seminarieopleiding - evenals van de geloofsbeleving van hun tijd. Allen moeten ze naar de Geest luisteren om daarna met hun eigen charismatische gaven te spreken als het over de authenticiteit en de verklaring van de evangelieboodschap gaat. Die verplichting om te luisteren wordt nog groter naar gelang de verantwoordelijkheid van hun eigen zending. Pater Häring heeft eens geschreven: *“Ieder erkent terecht, dat de Paus op unieke wijze de ‘onderwijzende Kerk’ is, maar dat brengt hem er tevens toe om op unieke wijze de ‘onderwezen Kerk’ te zijn: hij moet een al luisterend oor zijn om alles wat in de Kerk de vrucht van de heilige Geest is, op te nemen; hij dient rekening te houden met de hele rijkdom van de ervaringen en van de geestelijke gaven van alle bisschoppen en van het volk van God.”*

Samen geloven wij, dat we de Geest hebben ontvangen om ons steeds dieper binnen te leiden in de volle Waarheid, die zijn leerlingen nog niet konden dragen (vgl. Joh. 16, 12). Er bestaat een innerlijke dialoog, een zalving van de Geest, die elke gedoopte onderricht die naar God luistert. Er bestaat een progressieve openbaring die de Geest, in getrouwheid, iedere dag in en door

⁴⁰ Dogmatische constitutie *Dei verbum*, nr.10.

zijn Kerk verwezenlijkt. De wereld verwacht in de eerste plaats van ons: dat wij die stem die wijsheid is, opvangen en bekendmaken; dat wij aan de mensen zeggen wat God van hen denkt en wat zijn plan met de wereld is.

Op het huidige moment ontdekken wij opnieuw, en steeds meer, de zin van de verbondenheid aan het Woord van God. Niet alleen in de liturgie, waar de woorddienst meer ruimte en zijn juiste plaats heeft gekregen; maar ook in de bijeenkomsten van onze gemeenschappen, waar men samen het Woord van leven deelt. Wij ontdekken weer de rijkdom van dat contact met God dat de Geest aanknoopt met wie in nederigheid de Schrift openslaat en God vraagt om dat levengevend brood van elke dag dat het Woord is. Er worden steeds meer christenen gevonden die het Nieuwe Testament bij de hand hebben of op zak dragen, en die weer de gewoonte hebben aangenomen een passage te overwegen. De heilige Geest spreekt; de ervaring leert dat het geen illusie is. En aan wie reeds iets heeft ontvangen, zal Hij nog meer geven, vanuit zijn delicate aanwezigheid.

Mag ik dat met een persoonlijk voorbeeld van oecumenische aard duidelijk maken? Enkele maanden geleden ontving ik voor enkele dagen het bezoek van Dr. Ramsey, aartsbisschop van Canterbury. Vóór wij ons gesprek aanvatten, stelde ik hem voor om samen de Schrift open te slaan opdat de Geest ons gesprek zou leiden. Het vers dat zich aanbood, was Johannes 20, 26: *“Hoewel de deuren gesloten waren, kwam Jezus binnen, ging in hun midden staan en zeide: Vrede zij u”*. Het scheen ons toe, dat het een aansporing was om onze dialoog voort te zetten, al waren de deuren nog gesloten, maar met de zekerheid dat de Heer zijn woord getrouw bleef en aanwezig was.

3. De heilige Geest en de interkerkelijke organische eenheid

Het hoofdprobleem van het oecumenisme is het herstel van de kerkelijke eenheid. Dat vraagt een klare kijk te hebben op wat we verstaan onder ‘eenheid’: eenheid die niet wordt verward met eenvormigheid, maar wordt verzoend met een gezond pluralisme. Uit naam van een verkeerd begrepen eenheid werden in het verleden meerdere onhandigheden begaan en nutteloze spanningen opgewekt: men denke aan het verzet tegen de Chinese riten, waar de missionarissen in de zeventiende eeuw om hadden gevraagd; aan de ongelukkige pogingen tot verlatijnsing in het Oosten; aan de strijd tijdens het Concilie tegen het monopolie van het Latijn in ons liturgisch gebed en ten gunste van het invoeren van de landstalen; aan de spanning betreffende het behoud van het evenwicht tussen de collegialiteit van de bisschoppen en het primaatschap van de Paus. Langzamerhand krijgen wij een inzicht in de eenheid, waardoor het mogelijk is vanuit een rechtmatige verscheidenheid tot een grotere rijkdom te komen in de schoot van de éne Kerk van Christus.

Het Tweede Vaticaans Concilie hernam de woorden van Sint-Cyprianus en bepaalde de Kerk als “*het verenigde volk dat deel heeft aan de eenheid van Vader, Zoon en heilige Geest*”.⁴¹ Het is normaal, dat wij onze blikken richten naar die allereerste eenheid die de onze beheerst: de eenheid van de heilige Drie-eenheid. De kerkelijke eenheid die wij in haar zichtbare vorm trachten te herstellen, moet er een zijn naar het beeld van de meervoudige eenheid in God.

Vroeger hebben wij in de theologie zozeer de nadruk gelegd op de eenheid, dat God er bijna als een éénpersoonlijke God ging uitzien en dat men minder duidelijk de werkelijkheid van de drie goddelijke Personen zag volgens hun eigen persoon-lijkheid. Onze traktaten over ‘De ene en drievuldige God’ bevoorrechtten de eenheid al in hun titel: de Kerk, ‘naar het beeld van God’, scheen een Kerk te moeten zijn, niet slechts één, maar eenvormig, monolithisch. Gelukkig hebben wij weer de nadruk gelegd op de Drie-eenheid, op ‘De drievuldige en éne God’. Wij mogen noch de eenheid noch de drievuldigheid in God opofferen: er is eenheid in de Drievuldigheid en Drievuldigheid in de eenheid.

De oecumenische eenheid vindt haar uiteindelijke bron in het mysterie van de Drie-eenheid. Dan ook kan men inzien hoezeer het begrip inzake de rol van de heilige Geest in de Drie-eenheid ertoe kan bijdragen om tot een beter evenwicht te komen tussen de vereisten van de eenheid en het aanvaarden van een rechtmatige verscheidenheid.

In het hart van de Kerk is de heilige Geest degene die een eenheid, welke onze menselijke maat overtreft, tot werkelijkheid maakt. Het lijkt ons, dat wij thans getuige zijn van een onmetelijke, convergerende werkzaamheid van de Geest, dwars door de benamingen die ons nog scheiden heen. Zo schreef Kevin Ranaghan:

“Jezus, onze Koning, wil de Heer van heel zijn volk zijn: Hij stort zijn Geest uit over al onze families. Welke ook onze eigen tradities nog mogen zijn, onze vroegere gevoelens van de ene ten aanzien van de andere. Welke ook de nog overblijvende theologische moeilijkheden mogen zijn, Jezus leert ons dat wij allen fundamenteel geroepen zijn om één volk, één natie, een koninklijk priesterschap te zijn en een nieuwe mensheid die door de nieuwe Adam wordt geleid. Wij moeten erkennen, dat wij in een unieke tijd leven. Was er ooit in het verleden een tijd waarin de Heer door de kracht van de Geest iets dergelijks heeft gedaan voor zijn verdeeld volk?... ‘Vandaag is de genade van de Charismatische Vernieuwing overal voelbaar. Katholieken, orthodoxen, protestanten, leden van de pinksterkerken, ze zijn nog steeds verdeeld, vijandig, wantrouwig. In weerwil daarvan roept de Heer allen op, in ieder van onze kerken en tegelijkertijd, tot een meer diepgaande bekering; Hij roept ons

⁴¹ Constitutie *Lumen gentium*, nr.4.

op om ons open te stellen voor een ononderbroken uitstorting van zijn Geest, om de gaven en bedieningen van de Geest in ontvangst te nemen en te gebruiken. Om onder elkaar de zachtheid, het geduld, de vergeving te beoefenen opdat het mystieke lichaam meer zichtbaar zou worden. Die genade kan niet beperkt blijven tot katholieken, protestanten of orthodoxen; God wil heel zijn volk beroeren op een wijze die onze verbeelding overtreft in kracht en grootheid. Wat is het plan van de Heer? Laten wij er zeker van zijn, dat Hij vandaag in onze geschiedenis optreedt en zijn volk door de vernieuwing van de Geest voorbereidt om getuigenis van Hem af te leggen. Naar zijn buitengewone en krachtige handelwijze te oordelen, lijkt het wel of wij op de drempel staan van een tijd van totale hernieuwing in de Kerk, en dat deze ertoe geroepen is om aan de wereld een bijzonder krachtig getuigenis te geven.”⁴²

Het pinkstergebeuren, dat de grenzen van onze verdeeldheden schijnt te doorbreken, wordt niet alleen in onze gelederen waargenomen. Dergelijke getuigenissen kunnen gemakkelijk ook in andere milieus worden opgevangen. Om dit hoofdstuk te besluiten zou ik het getuigenis van dominee Appia willen aanhalen. Na zijn ontmoetingen met charismatische groepen te hebben beschreven, gaat hij aldus voort:

“Niettegenstaande het feit dat de weg van die broeders met inwendige en uitwendige klippen is bezaaid, mag datgene wat onder onze ogen gebeurt, worden beschouwd als een vernieuwing die in de geschiedenis van de Kerk zonder weerga is. Zich een blinddoek voor de ogen binden, is heden ten dage een typische houding van ongelovigheid vanwege de traditionele gelovigen die wij zijn, want de Heer spreekt ons aan in het diepste van ons geloof. Een halve eeuw geleden werden de eerste gemeenten van de pinksterbeweging vlug aan de kant gezet door de traditionele kerken (om makkelijk te ontdekken redenen) en gingen zij dikwijls op sekten gelijken, maar vandaag is dit niet meer het geval.

Alle getuigenissen stemmen erin overeen, dat de betrokkenen beslist in de Kerk willen blijven, willen voortgaan met deel te nemen aan de sacramenten en niet willen vervallen tot een elitegroep van ingewijden, die onvermijdelijk zou uitmonden in geestelijke hoogmoed...

Laten wij eenvoudig zeggen dat volgende stelling klaarblijkelijk eens te meer wordt bewaarheid: telkens als de Kerk, het lichaam van Christus, ten prooi is aan bedreigingen die haar bestaan en haar getuigenis in gevaar brengen, geeft de Heer haar tekens dat zijn waakzame barmhartigheid niet verflauwt. Hij geeft haar de kracht om zich te openbaren en om haar werk in dienst van de glorie van God en van het heil van de mensen voort te zetten.

⁴² K.RANAGHAN, *The Lord, the Spirit and the Church*, p. 11-12 en p. 16-17.

Men kan dan ook gaan stellen, dat het gebed en verlangen van paus Johannes XXIII op de vooravond van het Tweede Vaticaans Concilie, nu werkelijkheid aan het worden zijn; en dat we met betrekking tot de Charismatische Vernieuwing niet ten onrechte zijn woorden mogen overnemen en spreken van een nieuw Pinksteren!”⁴³

⁴³ G.APPIA, *Une nouvelle Pentecôte*, in: *Unité chrétienne*, nr.28, november 1972, p.55-56.

De heilige Geest en Maria

*Wees niet bevreesd Maria, uw vrouw,
tot u te nemen;
het kind in haar schoot is
van de heilige Geest.*

Mt. 1, 20

1. De heilige Geest of Maria?

Om de plaats van Maria in de vernieuwde leer over de Geest beter te begrijpen, moeten wij ons bewust zijn van wat onze protestantse broeders minder gunstig heeft doen staan ten opzichte van Maria. Voor velen van hen schijnt de katholieke stelling de rol van de heilige Geest, en bijgevolg het unieke middelaarschap van Christus, te miskennen. Voorzeker, hun terughoudendheid heeft nog andere oorzaken, zoals bijvoorbeeld sommige overdrijvingen in de theologie of de volksdevotie; maar zij voelen zich vooral onbehaaglijk omdat men blijkbaar aan Maria toeschrijft wat volgens hen het werk van de heilige Geest is.

Het is, naar ik meen, de uitdaging van deze tijd Maria weer haar plaats toe te kennen in het perspectief van de heilige Geest. Ik ben ervan overtuigd: de Mariadevotie zal, waar zij verbleekt mocht zijn, herleven naarmate zij sterk verbonden wordt met de heilige Geest en beleefd wordt onder zijn stuwning. Maria zal zich dan heel natuurlijk aan ons voordoen als de door de Geest met genaden overstelpte, als de eerste christen, de eerste charismatische christen.

Ze gaan bijna zover, dat zij menen dat wij Maria ongeveer in de plaats van de heilige Geest hebben gesteld, en dat bemoeilijkt het oecumenisch gesprek en verspert de weg naar de eenheid.

Wij menen, dat allereerst de absolute voorrang van de heilige Geest, van de heiligmakende Geest, moet worden beklemtoond; daarna moet men Maria voorstellen als de bij uitstek geheiligde, de uitverkoren dochter van Sion, die door de heilige Geest werd overschaduwde en die zich, in haar antwoord aan de engel, heeft doen kennen als degene die op een bijzonder diepgaande wijze door diezelfde Geest werd bezielde, want het geloof van Maria bij het aanvaarden van Gods voorstel, is reeds een bevoorrechte inwerking van de heilige Geest in haar. Hij is de bron van alle geloof. De vrije en actieve medewerking van Maria is volkomen gevoed en doordrongen van de Geest, die in haar 'het willen en het doen' bewerkt (vgl. Fil. 2, 13). Zij blijft juist in het elan

van haar vrije toestemming totaal ontvankelijk voor zijn werking. Maria neemt niet het initiatief: het is de Geest die haar uitnodigt en haar de genade schenkt om zich volledig aan Hem te geven. In Maria openbaart zich de vrijgevigheid van God.

Als wij de betekenis van het werk van de heilige Geest in het hele bestaan en in het mysterie van Maria naar waarde schatten, dan lijkt mij dat geschikt om diverse misverstanden op te ruimen of althans te verzachten.

Maar dat is slechts een eerste precisering. Er is reden om ook duidelijk te stellen, wat de taak van Maria, Moeder van Jezus en ons aller Moeder, in het huis van de Kerk is. Is er in een gezin een breuk ontstaan tussen de kinderen, dan gebeurt de verzoening als vanzelfsprekend rondom moeder.

Die taak werd onlangs op bijzonder duidelijke manier ingezien door een katholiek geworden anglicaan, die zijn vrienden heeft behouden aan beide zijden, Martin Gillett. Hij vatte de stoutmoedige gedachte op, de ‘hinderpaal’ die Maria voor sommige christenen is, om te buigen tot een ‘toegangsweg’ naar de eenheid. Hij organiseerde een mariale oecumenische beweging, die niet van theologische discussies uitging maar van ontmoetingen georganiseerd in goede verstandhouding en met het oog op een betere kennis en verering van Maria.

2. Maria onder de stuwning van de heilige Geest

Het leven en de rol van Maria staan scherp afgetekend in de woorden die haar roeping tot Moeder van God bepalen: “*De heilige Geest zal over u komen en de kracht van de Allerhoogste zal u overschaduwen*” (Lc. 1, 35).

Wij hebben geen andere tekst uit de Schrift nodig om aan Maria haar plaats in de heilsgeschiedenis toe te kennen. Het is zoals de orthodoxe theoloog Alexander Schmemmann schrijft:

*“Om het onderwerp op een enigszins paradoxale wijze aan te vatten, zou ik zeggen, dat als ons in de Schrift niets anders was geopenbaard dan louter het feit van Maria’s bestaan, nl. dat Christus, God en mens, een moeder heeft en dat haar naam Maria is, dan mocht dat volstaan opdat de Kerk haar zou liefhebben, aan haar zou denken in relatie tot haar Zoon en uit deze overweging theologische conclusies zou trekken. Aanvullende of speciale openbaringen hebben wij niet nodig: Maria is een duidelijke en wezenlijke dimensie van het evangelie zelf.”*⁴⁴

Bij de Aankondiging, als een voorspel op de Menswording en het uniek middelaarschap van Christus, wordt Maria het trefpunt waar aarde en hemel

⁴⁴ A.SCHMEMANN, ‘On Mariology in Orthodoxy’, in: *Marian Library Studies*, 1 (1970), p.25-32.

elkaar ontmoeten. De heilige Geest kan men beschouwen als de liefde van God die tot ons komt, in zijn verhevenste vorm, als de Gezondene van de Vader en de Zoon. Van haar kant is Maria de zuiverste liefde van een schepsel, dat alleen schepsel is en het is diezelfde Geest die de ontmoeting mogelijk maakt. Op het raakpunt van deze tweevoudige, elkaar ontmoetende liefde, op het knooppunt van dat verbond, komt Christus, onze énige Heiland. Het is maar stamelende taal, doch wij bevinden ons in de kern van het mysterie van de Menswording.

De relatie van Maria tot haar Zoon staat getekend in haar moederschap, dat echter niet beperkt blijft tot een ‘natuurlijk, biologisch ter wereld brengen’, zoals voor alle aardse moeders. Er is een onderlinge band, die een onvoorwaardelijke, en dus definitieve aanvaarding van het ter wereld gebrachte kind inhoudt. Zo beschouwd is het moederschap niet te herleiden tot de biologische en momentele handeling van het ter wereld brengen, al vindt het daarin zijn grondslag. Vereist niet ieder waarachtig moederschap, dat de vrouw die het kind ter wereld brengt, geheel en steeds meer instemt met het persoonlijk bestaan en derhalve met de roeping van haar kind? Eigen aan Maria is dat haar Kind de Heiland van de wereld is en dat zij, bij het aanvaarden van zijn komst in de wereld en in de geschiedenis, ertoe werd geroepen om in te stemmen met en mee te werken aan het heil van de wereld.

Maria stelt zich niet alleen bij het begin, bij de eerste handeling van de Boodschap, beschikbaar voor de werkzaamheid van de heilige Geest; steeds blijft zij onder die stuwning, onder zijn geheimzinnige en stille kracht. De Zoon die uit haar geboren wordt, is en blijft de Zoon van de Vader en de Zoon van Maria. De Geest wordt haar geschonken voor een verbond dat blijft voortduren in de verlenging van de Menswording.

Krachtens die identiteit van de Christus en als we de Menswording ernstig nemen, kunnen wij zeggen dat Maria de Moeder van de Verlosser of de Moeder van het Mensgeworden Woord blijft. Dit is ook de uitspraak van het Concilie van Efese. De genaden die wij nu ontvangen, komen tot ons door de mensheid van haar Zoon en sluiten dus onophoudelijk haar eerste ‘fiat’ in, dat geschiedde dankzij de werkzaamheid van de heilige Geest.

Het geloof van Maria bleef niet bij die eerste aanvaarding; het is gegroeid, over het kruis heen, tot in het geloof in de Verrijzenis, tot in de verwachting van de wederkomst van de Heer aan het einde der tijden.

Uit onze betrekking met het ‘fiat’ van Maria volgt dus niet alleen, naar het ons toeschijnt, een betrekking met een feit uit het verleden, maar eveneens met een persoonlijke en actuele werkelijkheid. De in de heilige Geest, door bemiddeling van Christus’ mensheid ontvangen genade betekent ongetwijfeld: in betrekking zijn met het ‘fiat’ uit Maria’s verleden, maar bovendien in een hedendaagse betrekking met haar staan, als met degene die in heerlijkheid met

de heilige Geest werd vervuld en door de Zoon volledig gericht werd naar de Vader.

Geloven in de gemeenschap van de heiligen, is geloven dat de mensheid van Christus bron van genade blijft en dat de heilsgeschiedenis nooit een louter verleden is. Wij blijven in contact met allen die daarin een rol hebben gespeeld en dit duurt voort in hun verheerlijkte persoon.

Maria kunnen wij in de gemeenschap van de heiligen niet afzonderen. Geloven wij in de zegevierende Kerk, dan weten wij dat de heiligen in Christus leven, in gemeenschap onder elkaar en met ons. Er is uitwisseling, mededeling, wederkerigheid; ieder treedt als bemiddelaar op, naar gelang van zijn roeping en uitverkiezing.

Als Moeder van Christus, kan Maria alleen maar een unieke rol bekleden in deze gemeenschap, die de verlostten samenbrengt rond de troon van het Lam. Zij blijft steeds degene die het Woord van God heeft aanvaard en heeft geïntegreerd in het mensdom. Zij blijft degene die de verbinding maakte en die, in verbondenheid met de Geest, ten volle in haar ziel en haar lichaam heeft beleefd.

De Schrift vermeldt de aanwezigheid van Maria op het beslissend uur van Jezus' verlossingbrengende dood. "*Maria stond bij Jezus' kruis*" (vgl. Joh. 19, 25). Ik ben verheugd met die uitdrukkelijke vermelding van haar aanwezigheid, maar ik had dat niet nodig om te weten dat het verbond, dat door de heilige Geest werd gesloten, alle geheimen van haar Zoon omsluit: de blijde, droevige en glorievolle, en dat de Geest steeds het zegel van hun eenheid is.

Dit zegel werd niet alleen van buitenaf door de Geest aangebracht, zoals een zegel op een perkament dient om er de authenticiteit blijvend van te waarborgen. De werking van de Geest en de ervan afgeleide en eraan ondergeschikte werking van Maria streven naar hetzelfde doel: Jezus Christus aan de wereld schenken en openbaren, en zo de Vader verheerlijken.

De Geest is een en al 'christofoor' of drager van Christus. Hij verwezenlijkt en vormt Hem in ons. Hij alleen doet ons geldig zijn naam uitspreken. Hij doet ons geboren worden tot nieuw leven en doet ons leven als waarachtige christenen tot eer van de Vader.

Op haar niveau, als schepsel, door de genade geroepen om met de werking van de heilige Geest mee te werken, is ook Maria geheel en al naar haar Zoon toegekeerd. Zij ontsluit zijn wezen in het énige bevel dat de Schrift van haar heeft bewaard. Wederom, wij hebben geen tekst nodig om haar ziel te raden, die wordt uitgedrukt in de woorden tot de dienaars te Kana: "*Doe maar wat Hij u zeggen zal*" (Joh. 2, 5).

De historische functie van Maria vroeger en haar mystieke functie nu, zijn in overeenstemming met die vitale verwijzing naar haar Zoon. Maria kan niet anders dan ons naar Hem toe leiden, zoals een stroom naar zee voert. Zij is totaal op Jezus betrokken, zuivere doorzichtigheid. Zij geeft Hem aan ons, door heel haar innerlijke aandrift. Christus is het vleesgeworden Woord; Maria leeft uitsluitend om Christus aan de wereld te schenken. Zij is van Christus en voor Hem in een onmeetbare maat. Zij is alleen maar een verwijzing naar Hem.

Maria is nooit een scherm tussen ons en Christus. Onze aarzeling om Maria volkomen te beminnen, uit vrees dat wij onze Heer niet voldoende zouden eerbiedigen, komt voort uit een grondige miskenning van wat zij is.

Wij bevinden ons hier in het hart van het mysterie van God; Hij brengt onze enge manier van denken in de war, onze beschroomde doseringen, en doorbreekt onze indelingen in vakjes; wij treden binnen in een wereld van wederzijdse openheid, van een licht uitstralende verbondenheid, van volstreekte belangeloosheid.

De Geest die Maria overstroomt, is en blijft steeds de Geest van de Zoon. Hij ‘verchristelijkt’ Maria tot op een diepte die wij niet kunnen inzien. Zij is de christen bij uitnemendheid, de ‘verchristelijkte’ door overvolheid. In haar verwezenlijkt de heilige Geest zijn meesterwerk. Zij is zijn succes en zijn luister.

*“Woman; above all women glorified,
Our tainted nature’s solitary boast.”⁴⁵*

*Vrouwe, boven alle vrouwen verheerlijkt,
énige roem van onze geschonden natuur.”*

Haar actuele rol ligt niet in de orde van de mededeling van genaden: alleen de heilige Geest is en blijft de Gezondene van de Vader door de Zoon. Zij bevindt zich niet in de baan van het middelaarschap, als we het zo opvatten.

Maar zij heeft een plaats in de lijn van onze beantwoording. Samen met haar, en naar haar voorbeeld, helpt Maria ons de Geest te ontvangen en onder zijn stuwung te leven. Door haar bij anticipatie verheerlijkt leven spoort zij ons aan om verder te gaan, in vreugde en vertrouwen. Het Concilie heeft van Maria gezegd, dat zij ‘het teken van hoop is voor het volk van God’.

3. Maria, onze Moeder in de Geest

In het evangelie volgens Matteüs is de eerste boodschap van de hemel tot de aarde, een uitnodiging om Maria te aanvaarden: *“Wees niet bevreesd”*, zegt de engel tot Jozef, *“Maria, uw vrouw, tot u te nemen; het kind in haar schoot is*

⁴⁵ WILLIAM WORDSWORTH, *Ecclesiastical Sonnets*, XXV.

van de heilige Geest” (Mt. 1, 20). Over de concrete omstandigheden van het ogenblik heen, wordt dat woord gericht tot alle christengeneraties om het geestelijke moederschap van Maria te aanvaarden. Het is een betrouwbaar teken van onze openheid voor de heilige Geest.

Die bewering kan verbazingwekkend lijken; zij wordt experimenteel bevestigd in het leven van vele heiligen.

In zijn bekende *Verhandeling over de ware godsvrucht* heeft Grignion de Montfort ongeëvenaarde bladzijden over de betrekkingen tussen de heilige Geest en Maria geschreven. De theologische uitdrukking moet voorzeker worden verbeterd - de heilige was in zijn formulering afhankelijk van zijn tijd - maar men moet hem dankbaar blijven voor een geestelijke ervaring die een stroom van genade heeft opgewekt.

Wij hebben eerder, in ons vierde hoofdstuk, over de ervaring van God in het algemeen gesproken. Men kan ook gewagen van een godservaring die doorleefd werd door de heiligen. In hen is God, en Hij alleen, wonderbaar. De heiligen die Maria hebben willen aanvaarden, en van wie sommigen de mystieke ervaring van de vereniging met Maria hebben doorgemaakt - iets wat te weinig door de theologen werd bestudeerd - getuigen dat er een geestelijk moederschap werkzaam was in hun leven.

Een dergelijke ervaring, vrucht van de genade, veronderstelt eveneens een menselijke medewerking. Om deze vorm van voortdurende communie met de heilige Geest, in Maria, te ervaren, moet men aanvankelijk enkele handelingen van expliciete verwijzing naar haar stellen, totdat de blik uitsluitend gericht blijft op de Geest, hij die Christus in ons vormt. Die eerste ogenblikken doen denken aan de inspanning van de leerling-autobestuurder die eerst afzonderlijk aandacht moet schenken aan iedere beweging, te beginnen met het omdraaien van het contactsleuteltje. Langzaam aan worden die handelingen reflexbewegingen, en dan kan men tegelijk naar het landschap kijken, met een reisgezel praten en bezig zijn met het gebruik van rem en pedalen. Theoretisch lijkt dat moeilijk; praktisch brengt de ervaring alles tot eenvoud terug. De beleefde vereniging met Maria is van dezelfde aard: ademen met Maria is de heilige Geest inademen. De bedoeling bij dit samengaan is steeds dezelfde: Jezus aan de wereld schenken.

Die ervaring omvat diverse graden, maar zij ligt in ieders bereik en maakt deel uit van een normaal en openbloeiend christelijk leven.

Om de aanwezigheid van de heilige Geest, ontvangen in Maria, te kunnen onderscheiden, zou ik drie kenmerken willen voorstellen, die evenwel niet volledig, noch exclusief zijn. De aanvaarding van Maria's geestelijk moederschap doet zich voor als een waarborg van menselijkheid, van nederigheid, van evenwichtigheid. Ik verklaar dit nader.

MARIA, WAARBORG VAN MENSELIJKHEID, NEDERIGHEID EN
EVENWICHTIGHEID

Allereerst met betrekking tot Jezus. Men kan Maria niet aanvaarden zonder zich volledig aan te sluiten bij het mysterie van de Menswording. Zij stelt ons veilig tegen het docetisme, de ketterij die beweerde dat Jezus alleen een menselijke schijn gedaante had. Maria maakt het ons onmogelijk de Menswording te verwarren met een theofanie of voorbijgaande verschijning van God. Zij houdt ons ook verwijderd van het deïsme, van de éne God der filosofen, en voert ons binnen in het mysterie van de Drie-eenheid.

Maria waarborgt de ware nabijheid van God onder de mensen, de werkelijkheid van de Emmanuël, van de eniggeboren Zoon van God onder ons.

Maria is ook de waarborg van de menselijkheid in de Kerk en in de wereld. Zij is vrouw en moeder: zoals alle moeders, bezit zij een aanvoelen voor mensen en hun verscheidenheid. Zij heeft een verfijnd gevoel van het concrete, van het praktische, van het leven. Een Arabisch spreekwoord zegt het: *“Mannen zien een bos, vrouwen zien bomen en bladeren.”* Zo ook behandelt Maria iedere christen persoonlijk, een voor een. Zij maakt de wereld van de techniek en van de strijd om het bestaan meer menselijk. Men kan zich moeilijk indenken dat vrouwen, als hun politieke rol belangrijker zou worden, met zulk een onbezonnenheid barbaarse en moordende oorlogen zouden ontketenen zoals onze generatie er gekend heeft. Met haar aanwezigheid in de Kerk is Maria ook behulpzaam om de strengheid van onze instellingen, van onze bureaucratie, van de logge en gedeeltelijk onvermijdelijke anonimiteit van onze structuren te verzachten.

Na Jezus, de meest menselijke onder de mensen, is Maria de meest menselijke onder de schepselen. Zij is de moeder van de mensen, in de volle betekenis van hun mensheid.

Jezus is de Zoon van de Vader, Hij is ook de Zoon van Maria. Zelfs in de hemelse glorie blijft Hij het één en het ander. Dat volstaat al om Maria nooit te gaan beschouwen als iemand die ons eens haar Zoon heeft gegeven en nadien werd verwaarloosd in verband met het heilswerk dat Hij kwam volbrengen. Dan vergeet men dat Jezus in alle onafhankelijkheid deze afhankelijkheid ten opzichte van zijn Moeder heeft gewild, niet alleen tijdens de zwangerschapsmaanden maar ook tijdens de lange jaren van voorbereiding op zijn openbaar leven. Dat enkele feit is welsprekender dan alle teksten; daarin alleen al is een mariale leer vervat. Het is ook een aansporing om binnen te gaan in het Rijk Gods langs de bevoorrechte weg van ‘de kinderen en van degenen die op hen gelijken’ (vgl. Mc. 10, 14). Maria waarborgt de nederigheid van wie van haar afhankelijk wil zijn om beter de Geest van haar Zoon te ontvangen.

De Menswording, hart van het christendom, is een mysterie van evenwichtigheid en overeenstemming tussen het goddelijke en het menselijke. Maria behoort tot dat mysterie.

Terecht aanroepen wij haar als ‘zetel der Wijsheid’. Zij draagt ertoe bij om, in een authentiek christendom, omzichtigheid en bescheidenheid te bewaren ten opzichte van bovennatuurlijke interventies van de Heer.

Bezocht door de engel, begenadigd met de meest rechtstreekse toenadering van God, bewaarde zij helemaal haar evenwichtigheid. Zij vroeg eenvoudig en motiveerde haar vraag: “*Hoe zal dit geschieden, daar ik geen man beken?*” (Lc. 1, 34). Niets dat op opwinding wijst; geen spoor van illuminisme.

* * *

Als vanzelfsprekend gaat ze hulp verlenen aan haar nicht Elisabeth, en als deze haar toeroept: “*Gij zijt gezegend onder de vrouwen*” (Lc. 1, 42), voorspelt ze wel: “*Van heden af prijst elk geslacht mij zalig*” (ook ons geslacht), maar zij vergeet niet haar armoede als nederige dienstmaagd van de Heer in herinnering te brengen (vgl. Lc. 1, 48).

Ik vind het bijzonder belangrijk, dat in een beweging zoals de Charismatische Vernieuwing, de erkenning van Maria’s rol wordt beleefd. Tegenover de buitengewone uitstorting van de gaven van de heilige Geest is het onmisbaar een gezond evenwicht en een juist onderscheidingsvermogen te bewaren. Het buitengewone kan nooit de levensnorm zijn en mag ook het essentiële niet doen vergeten. A priori had men dus kunnen vrezen, dat de klemtoon, die in de Vernieuwing op de Geest wordt gelegd, de rol van Maria zou verminderen of teniet doen.

Des te meer omdat de traditie van de pinksterbeweging Maria nooit gunstig gezind was; op dat punt had men enige osmose kunnen vrezen. Ik beken, dat het voor mij een gelukkige verrassing en een grote vreugde was, toen de menigte van 25000 deelnemers tijdens het Internationaal Charismatisch Congres te South Bend (U.S.A.) in 1973, luid en staande juichte, toen ik in de homilie even de rol van Maria als geheim van de heiliging beklemtoonde. Deze authentieke katholieke reactie, samengaand met de vreugdevolle vroomheid van die menigte, deed mij aanvoelen hoezeer wij bijeen waren, samen met de Moeder van het gezin.

Ik vond daar het beeld van het eerste pinkstergebeuren weer, toen allen eensgezind volhardden in het gebed, samen met Maria, de Moeder van Jezus (vgl. Hand. 1, 14). Nog eens: het was niet nodig haar naam uitdrukkelijk te vermelden, om te weten dat ze aanwezig was - zichtbaar of niet - bij de geboorte van de Kerk van haar zoon. Het is wel hetzelfde mysterie dat voortduurt: Moeder van

Jezus, Moeder van de Kerk onder de éne stuwkracht, de heilige Geest, Maria de eerste charismatische christen.

De directeur van het Amerikaanse bijbeltijdschrift, pater George T. Montague s.m. schreef zeer gevat:

*“De ervaring van Maria is een van de meest waardevolle gaven van de Geest. Zijzelf is bij uitstek een charismatische gave van de Geest. Zij leert me op een zuiverder wijze te geloven, de heilige Geest duidelijker te onderscheiden, aandachtiger te luisteren naar het Woord en met meer creativiteit het uur af te wachten waarop de Heer komt”.*⁴⁶

⁴⁶ GEORGE T. MONTAGUE s.m.: *Riding the wind*, Ann Arbor, Word of Life, 1974, p.98.

De heilige Geest, mijn hoop

*Moge de God van de hoop u vervullen met alle vreugde en vrede die
het geloof u kan schenken,
zodat gij overvloeit van hoop,
door de kracht van de heilige Geest.*

Brief aan de Romeinen 15, 13

ZIJN HOOP VERKONDIGEN

Toen de heilige Petrus aan de christenen vroeg om altijd bereid te zijn rekenschap te geven van hun hoop (1 Petr. 3, 15), richtte hij zich niet alleen tot de gemeenschap van de leerlingen, hij bedoelde ook ieder van ons.

Die uitnodiging betreft ook mij. Persoonlijk heb ik de plicht mijn hoop te belijden, zoals ik mijn geloof moet belijden.

Derhalve word ik ertoe gedreven om hardop te verkondigen wat zich in de intimiteit tussen God en mij afspeelt. Dat vraagt nederigheid en moed: ik ben bereid om een geestelijk testament op te stellen... maar na mijn dood.

En toch zou ik niet helemaal de oproep van Petrus navolgen, als ik op het vlak blijf van de anonieme en algemene redenen tot hoop. Ik zal er mij dus aan wagen om in geloof te getuigen hoe de heilige Geest mijn hoop is.

Sedert lang geloof ik in de heilige Geest. Toen ik bisschop werd, heb ik als persoonlijke leuze en als werkprogramma voor mijn bisschopsambt gekozen: 'In Spiritu Sancto' (In de heilige Geest). Dat dagtekent uit 1945, zeker en vast 'in tempore non suspecto'. Zo wilde ik mij verplichten om naar best vermogen de ingevingen van de heilige Geest te volgen, te handelen onder zijn stuwkracht, welke weg Hij mij ook mocht doen opgaan en tot welke prijs ook.

OPENSTAAN VOOR GOD

De God van mijn geloof is natuurlijk de levende God, Vader, Zoon, heilige Geest. Van mijn jeugd af geloof ik diep in hun mysterieuze en levenwekkende aanwezigheid. Maar ik had nu een sterk aanvoelen, dat de heilige Geest ons toelaat om beter van nabij en met meer intimiteit het gelaat van Jezus te erkennen, zijn waar gelaat als dat van de eniggeboren Zoon van God. Ik heb eerder gezegd dat het duidelijkste teken van de Charismatische Vernieuwing gelegen is in zijn christologie. Door te verklaren 'Jezus is de Heer', bevestigt de Vernieuwing dat Jezus de eniggeboren Zoon van God is, en

daardoor onderscheidt zij zich van de ontelbare ‘Terug naar Jezus’-bewegingen, die ons dikwijls een Jezus naar louter menselijke dimensie voorhouden. Dat is niet de Christus die de Geest openbaart. De ware Christus is ook steeds degene die geboren is uit de heilige Geest en uit Maria: de verwijzing naar de naam van Maria en naar haar aanwezigheid onderlijnt de authenticiteit van het waarachtige christocentrisme.

Ik wist, dat de heilige Geest maar één zending heeft: ons de Zoon openbaren, en in Hem de Vader. Het is dan ook normaal, dat onder zijn beweging de openbaring van Jezus steeds meer persoonlijk wordt. Ik wist, maar heb het beter begrepen, dat het christendom niet een stroming is - een ‘-isme’ - maar allereerst Iemand. Het is een genade van een meer persoonlijke relatie en tegelijk een dringende aansporing om ons meer open te stellen voor Jezus in de dialoog van het gebed, om meer luisterbereid, afwachtend en beschikbaar te zijn. Het is als een herneming van het bekende Franse kerklied: *Je cherche le visage...*; “*ik zoek het gelaat van de Heer en zijn beeld in het diepste van mijn hart.*” Door ons dat gelaat steeds meer te ontsluiëren, schenkt de Geest ons een nieuwe openbaringsgenade.

De Geest verduidelijkt ook Jezus als Woord. Vroeger las ik natuurlijk ook de Schrift; ik trachtte, met behulp van de exegese, de algemene betekenis van de tekst te achterhalen. En die lectuur blijft onvervangbaar. Maar er is nog een andere manier om te lezen: als de Geest van binnenuit de schrift verlicht en actueel maakt en die voor mij omvormt tot woorden van leven. Onder deze impuls van de genade ben ik eveneens ertoe overgegaan de bijbel te openen, meermalen per dag, steeds met een nieuwe en onbekende smaak. Niet om in de tekst een pasklaar antwoord te vinden op levensproblemen, maar uit verlangen naar verbondenheid met Jezus doorheen zijn woord, zoals men die heeft in zijn eucharistie; uit verlangen om de klank van zijn stem te vernemen, om zijn boodschap directer op te vangen, om zijn licht te laten schijnen in mijn duisternis. Soms zelfs duurt zulk contact maar heel even, zoals men een tijdschakelaar in een trappenhuis aansteekt. Blijkbaar gaat de heilige Geest door met mij de Schrift te onderrichten zoals de Heer op onvergetelijke wijze deed op de avond dat Hij zich richtte tot de twee leerlingen op weg naar Emmaüs: “*Beginnend met Mozes verklaarde Hij hun uit al de profeten wat in al de Schriften op Hem betrekking had*” (Lc. 24, 27).

De Geest van Jezus is een innerlijke meester; Hij streeft geen ander doel na dan ons de Schriften te laten begrijpen waarvan Hij de ingever is. Hij doet dat dan ook op die verhelderende en warme wijze die de twee leerlingen ertoe bracht te zeggen: “*Brandde ons hart niet in ons, zoals Hij onderweg met ons sprak en ons de Schriften ontsloot?*” (Lc. 24, 32). Ontelbare getuigen hebben mij gezegd, hoe na de ontdekking van de Charismatische Vernieuwing, de

bijbel voor hen een bron van levend water is geworden: ik kan dat op mijn beurt getuigen.

Ook heb ik de heilige Geest beter begrepen in de brede omvang van zijn charismatische werking.

Ik geloofde in de geestelijke en charismatische gaven van de Geest; toch waren bepaalde gaven praktisch buiten gebruik in het dagelijks leven van de Kerk en in het mijne. Door mijn ingeslapen geloof in de heilige Geest - met alle charismatische gaven zonder uitzondering - op te wekken, verplicht de Charismatische Vernieuwing mij ertoe me bepaalde vragen te stellen. Rekende ik er werkelijk op, dat de Geest nu nog spreekt en handelt door de gaven van profetie, genezing, verklaring, mirakel? Er is voorzeker ook een gave van onderscheiding nodig, onontbeerlijk als ze is om de andere gaven te onderkennen, maar er is een grote afstand tussen onderscheiden en opzij leggen. Ik heb ingezien dat wij onze verborgen schatten opnieuw moeten ontdekken.

Zo wordt mij duidelijk, dat ik niet echt geloofde aan de volle betekenis van de belofte van de Meester, die verzekerde dat zijn leerlingen nog grotere dingen zouden doen dan Hij, door zijn Geest (vgl. Joh. 14, 12).

De charismatische gaven van de Geest zijn steeds ter beschikking, vroeger zowel als nu; ze zullen niet zonder kracht blijven. Als de christenen ze weten te aanvaarden zullen ze vanuit daadwerkelijk geloof vruchten dragen.

OPENSTAAN VOOR DE ANDEREN

Openstaan voor God helpt ons tot openheid ten aanzien van de anderen zowel in het gebed als in het leven. De ervaring van een charismatische gebedsgroep en van een eucharistieviering die er sommige elementen van opneemt, heeft mij beter doen begrijpen tot op welke hoogte mijn gewoon gebed erg individualistisch is gebleven. Het gefluisterde spontane gebed hinderde mij aanvankelijk; de buurman die naast mij halfluid bad, stoorde mij; dat bracht 'mijn' ingetogenheid in de war. Later heb ik dan ontdekt, dat een gebed tegelijk persoonlijk en samenklinkend kan zijn, en hoe mij te schikken naar het ritme en het gebed van een ander. Zo samen bidden is nog iets heel anders dan in gemeenschap een klaargemaakt gebed reciteren. Ik heb beter begrepen wat de vrijheid van de kinderen van God is in tegenwoordigheid van de Heer. Dat betekent niet dat men geen normen inzake liturgie moet voorschrijven en onderhouden. Maar wij laten het hierbij om ons aan ons onderwerp te houden.

Nu ik zo spontaan in groep heb leren bidden, voel ik me soms aangespoord om het ook buiten groepsverband te doen, naar aanleiding van een ontmoeting of van een werkvergadering. In het begin voelt men zich onhandig en schuchter als men aan een bezoeker een moment van bezinning voorstelt -

om samen de bijbel te openen - en om zich te verenigen in een spontaan gebed met eigen bewoordingen. Samen bidden om licht te verkrijgen voor een beslissing, of om God te verheerlijken of te danken, het scheen me zo ver verwijderd van mijn gewoonten. Een meer levendig geloof in de aanwezigheid van Jezus brengt mij er makkelijker toe. Maar in gedachten blijft men er stil bij: wat zouden onze synoden en onze raden gaan betekenen, als het gebed zo de levensdraad kon worden van het werk dat wij samen moeten doen, als het niet enkel een inleiding zou zijn, maar onze gedachtewisselingen zou dragen. Nooit vergeet ik een werkvergadering in Ann Arbor met een vijftigtal afgevaardigden. Herhaaldelijk en voor enkele minuten nodigde de voorzitter, een leek, ons uit de discussie te onderbreken om te danken in Gods aanwezigheid en om zijn Geest af te smeken voor de te nemen beslissingen. Dat gemeenschappelijk gebed - soms in tongentaal - bracht ons in een bovennatuurlijke sfeer, die niet alledaags is.

Lieve Heer, wat zijn wij er nog ver van verwijderd te geloven ... wat wij geloven!

TEN OPZICHTE VAN ZICHZELF

Samenkomsten van charismatische groepen bijwonend, was ik echt getroffen en zelfs aanvankelijk uit mijn lood geslagen door een zekere vrijheid van lichamelijke expressie: soms het gebaar van opgeheven handen, soms ook, aan het eind van de samenkomst, een gebaar van handoplegging op een groepslid dat ernaar verlangde.

Die eventuele handoplegging heeft vanzelfsprekend geen sacramenteel karakter; dat is ook niet de bedoeling. Dat gebaar, dat in de Kerk meer traditioneel is dan men denkt, is eenvoudig de uitdrukking van een broederlijke solidariteit in het gebed. Het bidden met opgeheven handen, zoals de priester doet aan het altaar, is niets anders dan een uitwendige vertaling van een inwendig elan. Dat brengt mij tot een gewetensonderzoek betreffende mijn lichaamshouding. Wij zijn zo gewoon - ik nog het meest - onze emoties onder controle te houden en niet te laten blijken wat er in ons omgaat. Schuchterheid, menselijk opzicht, geremdheid, opvoeding: dat alles geeft vorm aan onze uiterlijke gereserveerdheid. Wij vinden het goed, met onze ziel te bidden, niet met ons lichaam. De jeugd kent onze complexen niet, ze drukt zich vrijer uit dan wij. Bij nader toezicht leek het mij dat wij het zijn die het elan afremmen en dat wij onnodig een stijve houding aannemen. *Besproei wat dor is, maak lenig wat stijf is*, zo zingen wij in het *Veni Sancte Spiritus*. Laten we dan niet verwonderd opkijken, als Hij ons verhoort!

Sindsdien bid ik met meer aandacht in het brevier-gebed:

*“Mijn leven lang zal ik u prijzen,
met opgeheven handen uw naam noemen,*

*verzadigd als op een feest,
van vreugde vervuld zal ik u loven.”*

(Ps. 63,5-6)

Men kan veel meer dergelijke teksten aantreffen in het Oude Testament.

Wij vinden het heel natuurlijk, dat liefde en vriendschap in uiterlijke gebaren worden uitgedrukt, maar ten opzichte van God blijven wij verwonderlijk stijf. Vrienden zeggen mij, dat mijn dagelijks gedrag is veranderd, mijn begroetingen zijn hartelijker, en ik straal meer vreugde uit als ik met anderen omga. Ik weet het niet: het zijn zij die het hebben opgemerkt. Alleen stel ik vast, dat me van mezelf bevrijden en vrij worden in het gebed bijdragen tot meer vrijheid in de uiting van gevoelens aan anderen; en de theologie voegt daar aan toe, dat het niet te verwonderen is, omdat de Geest van nature bevrijding betekent, aanvaarding, verbondenheid, en dat alles wat in de menselijke relatie die richting uitgaat, zijn werk is. Maar dat is slechts één aspect van de zaken. Van binnenuit beschouwd is de persoonlijke ervaring - die de grondslag is van de Charismatische Vernieuwing en die in menigvuldige persoonlijke varianten wordt beleefd - een genade die niet los staat van ons leven.

De geestelijke vernieuwing versterkt de ontvangen sacramentele genaden eigen aan en verbonden met de sacramenten, wat voor mij begon met het doopsel en eindigde met de bisschopswijding.

Toen ik aan een groep vrienden vroeg om voor mij te bidden, terwijl ze mij de handen oplegden, opdat ik steeds trouw zou zijn aan de Geest, meende ik gehoor te geven aan de aansporing van Paulus tot Timoteüs: *“Daarom vermaan ik u het vuur aan te wakkeren van Gods genade die in u is door de oplegging van mijn handen. Want God heeft ons niet een geest geschonken van vreesachtigheid, maar een geest van kracht, liefde en bezonnenheid”* (2 Tim.1, 6-7).

Om mijn eigen ervaring juist weer te geven, moet ik aanstippen dat ik leerstellige problemen heb voelen opkomen in mijn geest toen ik in contact kwam met de Charismatische Vernieuwing. Eerst diende ik ze los te maken van een woordgebruik en van een theologie die uit de pinksterkerken afkomstig was. Ik heb de betekenis van de charismatische gaven beter trachten te begrijpen, ook hun rol en hun begrensdheid; ik heb me afgevraagd wat die bijzondere gaven, zoals het bidden in tongentaal en de gave van genezing, wel zijn. Ik heb in het verloop van dit boek het resultaat van mijn beschouwingen meegedeeld, zonder details over de evolutie van mijn gedachten in één of andere richting van het onderzoek. Dat moet worden voortgezet: onze theologen hebben hier een dienst te bewijzen. Paulus VI spoorde ons allen aan om de leer van de heilige Geest dieper te bestuderen. Maar het is uiterst belangrijk dat wij, om een godservaring te begrijpen, ons er middenin plaatsen

en nederig aanvaarden dat God, om ons te onderrichten, zijn genade-instrumenten kiest waar wij ze niet zouden verwachten.

BESLUIT

Het is allemaal slecht uitgedrukt; men kan niet in menselijke woorden weergeven wat God uitwerkt in de diepte van het hart, en wij mengen er zo makkelijk ons eigen persoonsje in. Alleen Maria heeft in haar Magnificat de wonderen van God in haar kunnen uitzingen op een passende toon en in pure doorzichtigheid naar God toe.

De hier neergeschreven regels zouden, hoe zwak ook, tot de lezer dit willen zeggen: de Heer is nabij; God is niet dood; Jezus is levend; de Geest is getrouw; Pinksteren duurt voort.

Dit boek heb ik geschreven terwijl ik dacht aan allen die in de Kerk en in de huidige wereld behoefte hebben aan een vernieuwde hoop. Om aan priesters en leken, ook aan mijn confraters, de bisschoppen in de hele wereld die vanuit hun zending zullen moeten onderscheiden, te zeggen: 'Johannes XXIII en Paulus VI hebben niet tevergeefs om een nieuw Pinksteren gebeden'. Pinksteren is er nu, onder onze ogen, als een ochtendgloren. Maar het kan slechts volledig doorbreken, als wij het eerst weten te erkennen en dan met alles wat het inhoudt weten te aanvaarden. Wij leven in een genade-uur. God eerbiedigt onze vrijheid, Hij zal niet met geweld binnendringen. Hij klopt aan. Laten wij, met de leerlingen van Emmaüs, inzien dat de Heer met ons op weg is, en Hem zeggen: "*Blijf bij ons, want het wordt al avond en de dag loopt ten einde*" (Lc. 24, 29).

Een Joegoslavische journaliste vroeg me onlangs, met het oog op de bisschoppensynode: "Wat is volgens u de grootste hinderpaal voor de evangelisatie van de wereld?" Zonder aarzelen heb ik geantwoord: "Het gebrek aan geloof bij de christenen in datgene wat ze zijn door de genade van God." Ik weet wel dat de evangelisatie van de wereld een woord is dat een menigte aspecten omvat en dat van diverse zijden moet worden benaderd. De genade vernietigt de natuur niet: zij neemt haar vormen en ingewikkeldheid aan. Maar zij voert die natuur hogerop, boven haarzelf uit, door de kracht van God.

De verscheidenheid van de roepingen moet worden erkend: "*In het huis van mijn Vader is ruimte voor velen*" (Joh. 14, 2); maar er is niet meer dan één fundament. Wat ook onze roeping mag zijn en ons werkterrein, wij moeten het beste van onszelf geven: dat is Christus in ons, onder de stuwkracht van zijn Geest; daar ligt het heil van de wereld.

Ik begrijp dat het belangrijkste is: ons geloof in de diepte uit te bouwen, opdat de christenen het hoofd zouden bieden aan de wereld en haar het evangelie brengen. "*De liefde van Christus laat ons geen rust,*" zei de heilige

Paulus (2 Kor. 5, 14). Ook wij moeten zijn dringende liefde voor een gevaar lopende wereld en voor een kwijnende kerk vertalen.

Enige tijd geleden heb ik voor mijn diocesanen een gebed van hoop neergeschreven; ik zou het u willen meedelen, met een verjongd geloof, aan het einde van dit boek. Ik nodig u uit, het met mij mee te bidden, in eenheid van geloof, hoop en liefde.

GEBED

*Heer,
Geef ons ogen om te zien,
een hart om te beminnen,
Geef ons levensadem.*

Heer, geef ons ogen om te zien,
*Als wij U ogen vragen om te zien,
dan vragen wij uw ogen
om alles te zien zoals Gij het ziet,
de wereld, de mensen, en hun geschiedenis.
Ook onze eigen levensloop.
Geef, dat ons denken steeds uw gedachten weerspiegelt,
dag na dag, uur na uur.
Geef, dat wij meer en meer mogen beantwoorden
aan het beeld dat U zich van ons vormde
toen U ons tot het leven riep.
Maak ons gevoelig voor uw woord
dat licht is en alle leven nieuw maakt.*

Heer, geef ons een hart om te beminnen,
*een hart van vlees en niet van steen,
opdat we God én de mensen zouden beminnen.
Geef ons uw eigen hart
om oprecht te kunnen liefhebben
en onszelf te vergeten.
Als wij liefhebben, Heer,
moet Gij het zijn die door ons bemint.
Geef ons uw hart, om de Vader te beminnen,
geef ons uw hart,
om Maria, onze Moeder,
te beminnen,
geef ons uw hart, om uw broeders en zusters,*

*die ook de onze zijn, te beminnen.
 Help ons hier op aarde
 al degenen liefhebben
 die ons vandaag omringen, zelfs als zij ons vaak,
 gewild of ongewild, onder de voet lopen.*

Heer, geef ons levensadem

*Geef ons levensadem
 opdat wij niet buiten adem geraken op onze reis,
 opdat onze longen voortdurend de nodige zuurstof,
 de onontbeerlijke zuivere lucht zouden inademen
 op onze pelgrimstocht naar morgen,
 zonder achterom te kijken, zonder berekening.
 Levensadem, om alles te volbrengen
 wat de mensen - en dus ook Gij -
 van ons verwachten.
 Levensadem, om opnieuw te hopen,
 alsof ons leven deze morgen een nieuw begin kende;
 om te hopen tegen storm en vloedgolf in.
 Want Gij zijt daar bij ons met uw belofte,
 Gij draagt in ons
 niet alleen de zorg, het leed van alle mensen,
 maar ook de hoop van heel de mensheid.
 Geef ons levensadem,
 geef ons uw levensadem,
 die Gij ons zendt in naam van uw Vader,
 uw Geest, de adem Gods;
 die waait waar Hij wil;
 de storm, de rukwind
 of de zachte bries die ons uitnodigt
 ons door U te laten bezielen.
 Geef ons uw levensadem,
 om de diepte te bereiken van uw gebed,
 het gebed dat van U in ons opstijgt,
 het gebed dat uw wederkomst in heerlijkheid oproept,
 het gebed dat verlangt naar de volheid van God.*

*Heer, ik heb nood aan uw ogen,
 geef mij een levendig geloof.
 Ik heb nood aan uw hart,
 geef mij een liefde die alles overwint.
 Ik heb nood aan uw levensadem,*

*geef mij uw hoop,
voor mij en voor uw Kerk,
opdat de Kerk van vandaag
een getuigenis zou wezen voor de wereld,
een wereld die de christenen zou herkennen
aan hun blik die spreekt
van blijheid en rust,
aan de warmte van hun hart
en aan dit onverstoorbaar optimisme
dat opwelt uit de verborgen
en niet te stelpen bron
van een vreugdevolle hoop.
Amen.*

Nawoord

DE HEILIGE GEEST OP ONZE WEG NAAR DE HEER

Wij weten dat de Geest in het hart van de Kerk is, maar we zouden ook willen zien naar welke toekomst Hij ons leidt. Het is goed naar de toekomst te kijken op zoek naar tekenen. De nachtwaker moet de duisternis trachten te doordringen. Maar dat is niet de grondhouding van de christen; zijn houding wordt gevoed door een hoop, die niets verschuldigd is aan onze prognoses of berekeningen. Onze houding moet één en al een geloof in de Geest zijn, die zijn Kerk begeleidt op de wegen van de toekomst.

De Geest is in het hart van de Kerk om haar te leiden tijdens haar pelgrimstocht, zoals eertijds de rookzuil overdag, die 's nachts lichtwolk werd voor het volk van Israël in de woestijn. Hij is tegelijkertijd continuïteit en nieuwigheid, traditie en vooruitgang.

TRADITIE

Als levende traditie verbindt Hij alle geslachten met de Heer Jezus, *“die is en die was en die komt”* (Apok. 1, 4). Hij verklaart datgene wat de leerlingen van Jezus nog niet konden dragen toen de Meester hen onderrichtte; Hij maakt hen langzamerhand vrij van hun *“hardnekkig ongelooft”* (Mc. 16, 14). Hij put uit het Woord van God het water om iedere generatie te laven. *“Gij zult water putten uit de bronnen van de Heiland”*. Hij brengt de woorden van God weer in herinnering en schenkt hun tevens actualiteit en vat op de gebeurtenissen. Nooit herhaalt Hij ze: telkens geeft Hij hun een onverwachte weerklank, een nieuwe hoogdringenheid. De Geest roept op actieve en praktische wijze de onder-richtingen van Christus weer op. De christenen hebben zelf alleen de letters van Jezus' woorden te vormen; ze kunnen de boodschap niet echt begrijpen. De Geest moet hun dat leren.

VOORUITGANG

De Geest is levende vooruitgang en is dus gericht op de volgende etappe. Hij draagt het verleden om het naar de toekomst voort te stuwten. Hij bevindt zich aan de

oorsprong van de grote beslissingen, die de zending van de Kerk vorderingen doen maken. De Handelingen wijzen op zijn aanwezigheid in het Concilie van Jeruzalem (Hand. 15, 28) en schrijven Hem het besluit toe dat Paulus naar Europa doet reizen (Hand. 16, 6). De Geest verhindert de Kerk onophoudelijk zichzelf als doel te beschouwen en zich te koesteren in zelfvoldoening. Hij wil dat de christenen zich iedere morgen op weg begeven met een minimum aan bagage. *“De Kerk is niet het Rijk van God”*, zei patriarch Athenagoras, *“maar het sacrament van het Rijk”*.⁴⁷

De gerichtheid op de toekomst maakt een integrerend deel uit van het christendom. Het einde van de tijden zal niet louter een ontsluiting zijn, het wegtrekken van een gordijn; het is een belofte die in de toekomst moet worden ingelost. De christelijke tijd staat open voor de toekomst, en God begeleidt ons daarbij.

De heilige Geest draagt in zijn zending de hoop op die toekomst. Op bepaalde momenten van haar geschiedenis voelt de Kerk op mysterieuze wijze de druk van de Geest die ons vooruitstuwt. Dat genade-uur moet ons vol aandacht aantreffen. *“Er gebeurt nooit iets groters in de geschiedenis dan een verandering van hoop”*; zo luidt het woord van Henri Gouhier. Wij beleven thans een verandering van die aard. De Kerk van de toekomst zal, als ze trouw is aan haar roeping, gelijk zijn aan de God van de hoop, die door Charles Péguy werd genoemd ‘tegelijk jong en eeuwig’. We hoeven niet bang te zijn voor het onbekende bij God, en ook niet voor de noodzakelijke vernieuwingen in zijn Kerk.

In nederigheid moeten wij luisteren naar de vermaning van de profeet Jesaja, die ook tot ons is gericht:

*“Blijf niet aan die vroegere dingen denken,
let niet langer op wat voorbij is.
Nu doe ik iets nieuws,
nu ontluikt het, - ziet gij dat niet? -
Ik leg een weg aan in de steppe,*

⁴⁷ O.CLÉMENT, *op. cit.*, p.136.

EEN NIEUW PINKSTEREN?

een pad in de woestijn”(Jes. 43, 18-19).

Op pagina 2 van dit Boek 1 stond:

Van dezelfde auteur

Terugblik en Verwachting,
Lannoo, Tielt, 1991, 320 blz.

Gods onvoorziene wegen,
Lannoo, Tielt, 1993, 306 blz.

Koning Boudewijn, het getuigenis van een Leven,
FIAT-uitg., Ertvelde, 1995, 207 blz.

Christenen voor morgen,
FIAT-uitg., Ertvelde, 1997, 200 blz.

Voor een overzicht van teksten van Kardinaal Suenens op
www.stucom.nl: zie 0238.

Dit is document 0237 op www.stucom.nl.